

MALAYSIA

**PENYATA RASMI PARLIMEN
DEWAN NEGARA**

**PARLIMEN KEEMPAT BELAS
PENGAL KEEMPAT
MESYUARAT PERTAMA**

K A N D U N G A N

JAWAPAN-JAWAPAN LISAN BAGI PERTANYAAN-PERTANYAAN

(Halaman 1)

USUL:

Menjunjung Kasih Titah
Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong
[YB Senator Dato' Wira Othman bin Aziz]

(Halaman 27)

AHLI HADIR

1. Yang Berhormat Tuan Yang di-Pertua, Tan Sri Dato' Seri Utama Dr. Rais bin Yatim
2. “ Timbalan Yang di-Pertua Dato' Seri Mohamad Ali bin Mohamad (Melaka)
3. “ Tuan Ahmad bin Yahaya (Kedah)
4. “ Dr. Ahmad Azam bin Hamzah (Negeri Sembilan)
5. “ Dato' Dr. Ahmad Masrizal Muhammad [Timbalan Menteri Pengajian Tinggi]
6. “ Dato' Ajis bin Sitin (Pahang)
7. “ Tuan Aknan a/l Ehtook
8. “ Tuan Haji Aziz bin Ariffin (Perlis)
9. “ Tuan Balasubramaniam a/l Nachiappan
10. “ Datuk Haji Bashir bin Haji Alias
11. “ Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan (Sabah)
12. “ Datuk Donald Peter Mojuntin (Sabah)
13. “ Puan Fadhlina binti Dato' Sidek (Pulau Pinang)
14. “ Datuk Guan Dee bin Koh Hoi
15. “ Dato' Haji Husain bin Awang
16. “ Tuan Haji Idris bin Haji Ahmad [Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama)]
17. “ Dato' Isa bin Ab. Hamid
18. “ Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian
19. “ Dato' Haji Jefridin bin Haji Atan (Johor)
20. “ Datuk John Ambrose
21. “ Dato' Juhanis binti Abd Aziz (Pahang)
22. “ Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair (Negeri Sembilan)
23. “ Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin
24. “ Datuk Wira Koh Nai Kwong (Melaka)
25. “ Puan Lim Hui Ying (Pulau Pinang)
26. “ Datuk Mohan a/l Thangarasu
27. “ Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad (Kelantan)
28. “ Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya
29. “ Dr. Nuing Jeluing (Sarawak)
30. “ Tuan Ir. Md. Nasir bin Hashim
31. “ Tan Sri Dato' Seri Mohd Radzi bin Tan Sri Sheikh Ahmad
32. “ Tuan Muhammad Zahid bin Md. Arip
33. “ Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh (Terengganu)
34. “ Dato' Wira Othman bin Aziz (Kedah)

AHLI HADIR (samb/-)

35.	Yang Berhormat	Datuk Paul Igai
36.	"	Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi
37.	"	Datuk Razali bin Idris
38.	"	Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol
39.	"	Tuan Robert Lau Hui Yew
40.	"	Tuan Seruandi bin Saad (Perlis)
41.	"	Tuan Suresh Singh a/l Rashpal Singh (Selangor)
42.	"	Puan Susan Chemeraai Anding
43.	"	Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee
44.	"	Dato' Sri Ti Lian Ker [Timbalan Menteri Belia dan Sukan]
45.	"	Dato' Sri Vell Paari a/l Tun Samy Vellu
46.	"	Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff (Kelantan)
47.	"	Tuan Wan Ahmad Fayhsal bin Wan Ahmad Kamal [Timbalan Menteri Perpaduan Negara]
48.	"	Dr. Yaakob bin Sapari (Selangor)
49.		Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili (Sarawak)
50.		Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri

AHLI TIDAK HADIR

1.	Yang Berhormat	YM Datuk Seri Utama Tengku Zafrul bin Tengku Abdul Aziz [Menteri Kewangan]
2.	"	Datuk Lim Ban Hong [Timbalan Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri]
3.	"	Dato' Dr. Mah Hang Soon [Timbalan Menteri Pendidikan I]

HADIR BERSAMA

1.	Yang Berhormat	Dato' Sri Tuan Ibrahim bin Tuan Man [Menteri Alam Sekitar dan Air]
2.	"	Datuk Seri Rina binti Mohd Harun [Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat]
3.	"	Datuk Halimah binti Mohamed Sadique [Menteri Perpaduan Negara]
4.	"	Dato' Seri Ahmad Faizal bin Azumu [Menteri Belia dan Sukan]
5.	"	Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said [Timbalan Menteri Dalam Negeri I]

HADIR BERSAMA (samb/-)

6.	Yang Berhormat	Tuan Mohd Shahar bin Abdullah [Timbalan Menteri Kewangan I]
7.	“	Dato’ Haji Kamarudin Jaffar [Timbalan Menteri Luar Negeri]
8.	“	Dato’ Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Timbalan Menteri Kesihatan]
9.	“	Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin [Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Parlimen dan Undang-undang)]
10.	“	Datuk Willie anak Mongin [Timbalan Menteri Perusahaan, Perlindungan dan Komoditi]
11.	“	Datuk Aaron Ago Dagang [Timbalan Menteri Kesihatan II]
12.	“	Datuk Haji Awang bin Hashim [Timbalan Menteri Sumber Manusia]
13.	“	Datuk Seri Jalaluddin bin Alias [Timbalan Menteri Wilayah Persekutuan]
15.	“	Tuan Yamani Hafez bin Musa [Timbalan Menteri Kewangan II]
16.	“	Dr. Nik Muhammad Zawawi bin Haji Salleh [Timbalan Menteri Pertanian dan Industri Makanan II]

Ketua Pentadbir Parlimen

Nor Yahati binti Awang

Setiausaha Dewan Negara

Muhd Sujairi bin Abdullah

Setiausaha Bahagian (Pengurusan Dewan)

Riduan bin Rahmat

PETUGAS-PETUGAS PENYATA RASMI (HANSARD)

Monarita binti Mohd Hassan

Azhari bin Hamzah

Halijah binti Mat Sin

Rosna binti Bujairomi

Alzian binti Baharudin

Mohamad Basil Hazman bin Baharom

Muhammad Qhidir bin Mat Isa

Noraidah binti Manaf

Siti Norlina binti Ahmad

Nor Hamizah binti Haji Hassan

Sherliza Maya binti Talkah

Nor Liyana binti Ahmad

Sharifah Nor Asilah binti Syed Basir

Nik Nor Ashikin binti Nik Hassan

Hafilah binti Hamid

Nor Faraliza binti Murad @ Nordin Alli

Nor Effazimmah binti Maliki

Nur Annisa binti Hamid

Herdawati binti Mohd Amir Abbu

Hasnah Sakinah binti Mohd Hashim

Nur Hazwanie binti Mohd Rozali

Yoogeswari a/p Muniandy

Muhamad Fazal bin Mahat

Ahmad Syahril bin Haji Sikari @ Sik'ari

Azmir bin Mohd Salleh

Mohd. Izwan bin Mohd. Esa

Nor Kamsiah binti Asmad

Aifarina binti Azaman

Noorfazilah binti Talib

Farah Asyraf binti Khairul Anuar

Julia binti Mohd. Johari

Syahila binti Ab Mohd Khalid

Ismalinda binti Ismail

Hazliana binti Yahaya

Amir Arshad bin Ab Samad

Hizamihatim Maggisa bin Juara

Muhammad Firdaus bin Ahmad

Izzul Syazwan bin Abdul Halim

Maryam binti Azinuddin

Mohd Aizuddin bin Pahrol Laili

Nurul Syakirah binti Ibharim

Suhaila binti Sariffuddin

Siti Fatimah Nurain binti Mohamad

Nor Afina binti Mohamed Rashid

Nik Muhammad Ismail bin Karim

MALAYSIA
DEWAN NEGARA
PARLIMEN KEEMPAT BELAS
PENGGAL KEEMPAT
MESYUARAT PERTAMA

Selasa, 5 Oktober 2021

Mesyuarat dimulakan pada pukul 10.00 pagi

DOA

*[Tuan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

JAWAPAN-JAWAPAN LISAN BAGI PERTANYAAN-PERTANYAAN

1. Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian minta Menteri Luar Negeri menyatakan, bilakah kerajaan akan melaksanakan *ASEAN Travel Corridor Arrangement* (TCA) dengan beberapa buah negara yang mempunyai kes COVID-19 yang rendah untuk mengaktifkan kembali sektor ekonomi Malaysia?

Timbalan Menteri Luar Negeri [Dato' Haji Kamarudin Jaffar]: Tuan Yang di-Pertua, *Assalamualaikum* dan salam sejahtera. Saya mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian atas pertanyaan yang dikemukakan.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator serta Dewan yang mulia ini, kerangka pengaturan Koridor Perjalanan ASEAN, atau dengan izin, *ASEAN Travel Corridor Arrangement Framework* (ATCAF) merupakan satu inisiatif ASEAN untuk memudahcara perjalanan ahli-ahli perniagaan di bawah kategori *essential business travelers*, dan juga lawatan-lawatan rasmi kerajaan dengan pematuhan protokol kesihatan dan prosedur operasi standard yang ketat.

Pengaturan ini bertujuan untuk merancakkan kembali kegiatan ekonomi serantau yang teruk terjejas akibat pandemik COVID-19 dan mempersiapkan rantau ini untuk menghadapi fasa pemulihan sosioekonomi pasca pandemik dengan lebih baik serta teratur. ATCAF merupakan pengaturan perjalanan yang bakal dilaksanakan secara sukarela oleh negara-negara anggota ASEAN yang berminat dan kerangka ini tidak mengikat daripada segi perundangan.

Ia berfungsi sebagai kerangka yang menyeluruh bagi negara anggota ASEAN untuk mengadakan pengaturan perjalanan secara dua hala dengan satu buah negara anggota yang lainnya. ATCAF telah diterima pakai oleh Majlis Penyelarasan ASEAN, dengan izin, *ASEAN Coordinating Council* (ACC) Ke-29, pada 2 Ogos 2021.

Seterusnya, Mesyuarat Kumpulan Kerja Majlis Penyelarasan ASEAN mengenai kecemasan kesihatan awam, dengan izin, *ASEAN Coordinating Council Working Group On Public Health Emergencies* (ACCWGPHE) pada 27 September 2021 telah mencadangkan agar pasukan khas atau, dengan izin, *task force ATCAF* diberikan mandat yang lebih meluas termasuk untuk memantau dan menyelaras pelaksanaan dan pengoperasian ATCAF. Cadangan tersebut telah dibincangkan oleh Menteri-menteri Luar Negara-negara Anggota ASEAN termasuk Yang Berhormat Menteri Luar Negeri kita semasa Mesyuarat ACC Ke-30 yang diadakan semalam pada 4 Oktober.

Hasil daripada perbincangan tersebut, satu kesepakatan telah dicapai untuk memberi mandat kepada *task force ATCAF* untuk memantau dan menyelaras pelaksanaan dan pengoperasian ATCAF.

Lanjutan daripada keputusan ini, kerajaan telah dan sedang mengambil tindakan-tindakan susulan untuk memeterai perjanjian dua hala dengan negara-negara anggota ASEAN yang berminat untuk mengadakan pengaturan perjalanan dengan Malaysia apabila ATCAF mula beroperasi. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

2. Datuk Donald Peter Mojuntin minta Perdana Menteri menyatakan, adakah rancangan kerajaan untuk mengembalikan atau menghidupkan semula Akta Perkhidmatan Parlimen 1963 (*Parliamentary Services Act 1963*) dengan pindaan-pindaan tertentu untuk menyesuaikan kepada keadaan kini.

Tuan Yang di-Pertua: Sila, JPM.

Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Parlimen dan Undang-undang) [Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Untuk makluman Yang Berhormat, kerajaan seperti yang dipersetujui di dalam Memorandum Persefahaman Transformasi dan juga kestabilan politik, satu MOU telah ditandatangani dengan pihak Pakatan Harapan pada 13 September yang lalu sedang mengkaji semula Akta Perkhidmatan Parlimen 1963 yang telah pun dimansuhkan pada 1992.

Beberapa penambahbaikan akan dimasukkan dalam draf undang-undang yang baharu bagi memastikan semua pemegang taruh dapat manfaat daripada undang-undang tersebut khususnya, bagi pihak kakitangan Parlimen Malaysia berkenaan dengan tangga gaji, kemajuan kerjaya serta kemudahan-kemudahan lain yang akan dikaji dengan teliti agar mereka mendapat faedah tidak kurang baiknya daripada apa yang sedang diterima sekarang. Oleh sebab RUU Perkhidmatan Parlimen ini akan melibatkan beberapa pindaan terhadap undang-undang lain termasuk pindaan kepada Perlembagaan Persekutuan, maka masa yang lebih sedikit adalah perlu untuk kita mengkajinya.

Cadangan penambahbaikan khusus menyentuh perkhidmatan tertentu- *closed service*, dengan izin, merangkumi potensi kemajuan kerjaya, saraan pekerja perkhidmatan Parlimen dan pemerkasaan Jawatankuasa Penasihat yang berperanan untuk mengawal selia pengurusan serta pentadbiran Parlimen. Perkara-perkara serta kemudahan ini sedang dikaji dengan teliti dengan lebih mendalam supaya semua pihak berkepentingan dapat manfaat serta faedah daripadanya.

Berdasarkan daripada MOU yang telah ditandatangani, kerajaan berhasrat untuk merealisasikan perkara ini tidak lewat daripada Mesyuarat Kedua, Penggal Kelima, Parlimen Keempat Belas. Cadangan agenda perubahan Parlimen ini mampu memantapkan tadbir urus pentadbiran serta memperkasakan institusi Parlimen sebagai badan Legislatif berdasarkan prinsip pengasingan kuasa ke arah menjadikan Parlimen Malaysia yang bertaraf dunia. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. Silakan.

Datuk Donald Peter Mojuntin: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Soalan tambahan saya, setujukah Yang Berhormat Timbalan Menteri, apabila akta ini dikembalikan semula, tidak perlu lagi perkataan "Parlimen" dalam designasi portfolio Menteri Undang-undang untuk mengelakkan kekeliruan dan menunjukkan Parlimen benar-benar *independent*, dengan izin, daripada pihak Eksekutif. Terima kasih.

■1010

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Terima kasih Yang Berhormat atas soalan tersebut. Oleh sebab itu, *the spirit*, mohon izin, semangat yang ingin kita hadirkan dengan adanya hidupan ataupun mengemukakan semula Akta Parlimen ini merupakan konsep pengasingan kuasa antara legislatif, perundangan dan juga kehakiman.

Dengan semangat itu, maksudnya haruslah dilaksanakan dengan beberapa pindaan ataupun melihat semula tentang asas perundangan yang ada bagi melihat supaya Parlimen ini benar-benar ada kuasanya sendiri. Saya yakin dan percaya soal yang lain akan datang kemudian. Saya rasa itu sahaja, terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Dr. Yaakob bin Sapari

Dr. Yaakob bin Sapari: Tuan Yang di-Pertua, adakah kerajaan bersedia mempertimbangkan juga Akta Parlimen 1952 menjadi asas kepada Parlimen Malaysia sebab 1993 ini pindaan kedua. Jadi, apakah pandangan Yang Berhormat?

Tuan Yang di-Pertua: Akta 1952.

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Okey, Akta Parlimen 1952 merupakan Akta Majlis Parlimen (Keistimewaan dan Kuasa) 1952 manakala Akta Perkhidmatan Parlimen yang telah dihapuskan pada tahun 1992 itu adalah merupakan akta pada 1952 yang telah lama, yang telah pun kita hapuskan. Oleh sebab itu, hari ini ada cadangan oleh Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Parlimen dan Undang-undang) untuk membawa semula supaya sebagaimana hasrat yang ingin kita jadikan Parlimen itu berdiri dengan sendiri, mempunyai kuasanya sendiri, mempunyai kewangannya sendiri, malah untuk mengawal dan juga selainya sendiri dapat dilaksanakan.

Jadi, saya kira dengan apa pertanyaan Yang Berhormat itu, ini yang sedang kami lakukan. Kajian demi kajian, juga *engagement* dengan pihak pemegang taruh supaya hasrat Yang Berhormat Menteri dan juga hasrat kerajaan sebagaimana termaktubnya di bawah MoU yang telah pun ditandatangani pada 13 September 2021 itu dapat kita realisasikan bersama. Terima kasih.

Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh: Tambahan Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh: Mohon pandangan pihak Yang Berhormat Menteri, ada cadangan supaya dimasukkan satu klausa di dalam Akta Majlis Parlimen (Keistimewaan dan Kuasa) 1952 untuk memastikan Ahli-ahli Dewan Rakyat dan Ahli-ahli Dewan Negara yang sedang lalu proses pendakwaan di mahkamah direhatkan dari menghadiri mana-mana persidangan di Dewan Negara yang sedang berlangsung sehinggalah mereka telah dibuktikan tidak bersalah. Terima kasih.

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Terima kasih Yang Berhormat atas cadangan tersebut. Saya kena percaya pegawai kami dan saya juga akan mengambil maklum dan juga memberi perhatian tersebut untuk kita bincangkan dan dibawa pada mesyuarat jawatankuasa nanti. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff.

3. Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff minta Menteri Kesihatan menyatakan, apa usaha kerajaan bagi menangani isu kesihatan mental rakyat yang berdepan dengan pandemik COVID-19 ini.

Timbalan Menteri Kesihatan I [Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali]: Terima kasih Yang Berhormat, terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Kementerian Kesihatan prihatin mengenai masalah kesihatan mental akibat daripada pandemik COVID-19. Mengambil kira kesan pandemik terhadap kesihatan mental dalam kalangan masyarakat, Kementerian Kesihatan telah melaksanakan penambahbaikan terhadap perkhidmatan kesihatan mental sedia ada melalui beberapa inisiatif.

Pertama, mewujudkan talian bantuan sokongan psikososial di peringkat kebangsaan, negeri dan daerah. Semasa pandemik ini untuk memberi bantuan sokongan emosi dan psikososial kepada mereka yang terkesan. Talian ini diwujudkan dengan kerjasama MERCY Malaysia bagi memberi sokongan emosi kepada yang memerlukan. Selain daripada itu, terdapat juga talian bantuan daripada agensi-agensi lain iaitu Talian Kasih dari KPWKM dan Talian KSK Care oleh JAKIM yang turut menyediakan perkhidmatan yang sama.

Sehingga 19 September 2021, sejumlah 223,990 panggilan diterima dengan 80.8 peratus pemanggil memerlukan sokongan emosi dan kaunseling disebabkan oleh isu hilang pekerjaan, tiada sumber pendapatan, konflik keluarga, masalah hubungan interpersonal, stigma terhadap jangkitan, isolasi serta kurang akses kepada perkhidmatan bantuan semasa tempoh Perintah Kawalan Pergerakan.

Kedua, penambahan sejumlah 200 orang pegawai psikologi kaunseling pada bulan Oktober 2020, secara kontrak dan ditempatkan di peringkat daerah dan klinik kesihatan bagi memberikan perkhidmatan kesihatan mental dan sokongan psikososial di 1,161 buah klinik kesihatan di seluruh negara.

Ketiga, memperkukuh program promosi dan pencegahan kesihatan mental di peringkat primer, termasuklah perkhidmatan saringan, intervensi dan rawatan kesihatan mental bagi meningkatkan pengesanan awal individu yang mengalami masalah ini.

Keempat, mengadakan sesi libat urus atau *engagement*, dengan izin, bagi menangani isu permasalahan kesihatan mental secara bersepadu telah dilaksanakan bersama pelbagai kementerian dan agensi seperti Kementerian Pendidikan, Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat, Kementerian Komunikasi dan Multimedia, Kementerian Belia dan Sukan dan Kementerian Dalam Negeri, Kementerian Luar Negeri, Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan, JAKIM, Kementerian Pengajian Tinggi, Kementerian Sumber Manusia, PDRM, Jabatan Bomba dan NGO. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Tambahan?

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: Soalan tambahan saya...

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: Kita sedar, keperluan kepada rawatan intervensi awal dan sokongan psikologi meningkat. Apakah kerajaan sudah ada perancangan khusus untuk menambah bajet khusus untuk pengurusan kesihatan mental terutamanya dari sudut pencegahan supaya rakyat mempunyai daya tahan ataupun *resilient* yang tinggi?

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih Yang Berhormat. Satu soalan yang penting. Saya ucapkan tahniah atas keprihatinan Yang Berhormat.

Kita tahu pandemik ini memberikan kesan yang tinggi pada emosi dan mental manusia khususnya di negara kita hari ini. Hari itu kita ada penambahan sebanyak RM24 juta untuk membantu isu masalah kesihatan mental. Kerajaan telah juga daripada awal dulu, telah bersedia menyediakan Pelan Strategik Kebangsaan Kesihatan Mental 2020-2025, untuk melihat jangka panjang jika ada masalah, untuk melihat keperluan masa hadapan.

Di sini ada lapan strategi yang telah dibentangkan untuk memperkukuhkan tadbir urus, untuk memperkukuhkan sistem *surveillance* mental serta untuk menaikkan kualiti perkhidmatan mental dan juga memperkukuhkan sumber. Ini Yang Berhormat tanya tadi, memperkukuh sumber. Maknanya, keperluan berdasarkan keadaan-keadaan semasa. Lapan strategi ini juga merupakan melibatkan kolaborasi antara sektor-sektor dalaman dan luaran serta untuk mempromosikan kumpulan sasar yang patut kita tangani.

Selain itu juga, untuk masa hadapan. Untuk memperkukuhkan kesiapsiagaan kerajaan untuk krisis-krisis yang akan terjadi. Apa yang paling penting hari ini, kita dapat lihat kesan daripada pandemik ini, kesan emosional ini telah meningkatkan kes-kes contohnya kes bunuh diri. Bagi menangani isu ini, bagaimana kita dapat membuat persiapan awal...

Tuan Yang di-Pertua: Masa cukup Yang Berhormat Menteri.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Puan Fadhlina binti Dato' Sidek: Tuan Yang di-Pertua, boleh saya tanya soalan?

Tuan Yang di-Pertua: Ya, silakan.

Puan Fadhlina binti Dato' Sidek: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Soalan saya kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri berkaitan dengan apabila Yang Berhormat Timbalan Menteri menyebut tentang isu kes bunuh diri. Soalan saya, apa komitmen dan juga perancangan pihak kementerian untuk menyahkriminal seksyen 309, Kanun Keseksaan yang berkaitan dengan isu kesihatan mental dan khususnya untuk kes percubaan bunuh diri? Itu sahaja, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih, Yang Berhormat Senator. Satu soalan yang penting juga pada hari ini yang mana kita bercakap tentang nyah jenayah atau *decriminalization* cubaan bunuh diri ini. Ini merupakan undang-undang lama yang telah di warisi daripada British dulu di sini yang mana cubaan bunuh diri kena denda lagi. Sudah jatuh, ditimpa tangga. Sudahlah sakit, tekanan emosi, tidak ada jalan keluar, cuba untuk bunuh diri tetapi tidak dapat bunuh diri, kena denda lagi.

Jadi, ini yang kerajaan kita telah daripada awal, dari tahun 2018 lagi telah berusaha, telah dibawa ke Jabatan Peguam Negara, memikirkan bagaimana kita dapat bawa rang undang-undang ini untuk diadakan pindaan seksyen 309 ini supaya kita dapat dikeluarkan daripada perkataan "jenayah" itu sendiri.

Kita dapat lihat banyak negara telah tidak lagi mengamalkan ini, kalau tidak silap saya dari Thailand, Singapura telah tidak mengamalkan undang-undang yang menyeksa mereka yang terkesan ini.

■1020

Jadi, *insya-Allah*, kerajaan akan fikirkan perkara ini dan satu hari nanti kita akan usahakan dan bawakan dan menjadikannya satu kenyataan. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

4. Datuk Paul Igai minta Menteri Perusahaan, Perladangan dan Komoditi menyatakan, apa strategi kerajaan bagi memperkasakan perusahaan pengeluaran lada memandangkan sudah banyak negara luar seperti Vietnam, Indonesia dan India telah menjadi pengeluar utama bagi industri pengeluaran lada di dunia.

Timbalan Menteri Perusahaan, Perladangan dan Komoditi II [Datuk Willie anak Mongin]: Selamat pagi, salam sejahtera. Terima kasih Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai atas pertanyaan mengenai industri lada.

Tuan Yang di-Pertua, industri lada merupakan salah satu komoditi penting dalam sektor agrikomoditi yang dipelopori oleh pekebun kecil. Malaysia merupakan salah satu daripada lima- pengeluar utama lada terbesar di peringkat global.

Bagi memperkasakan industri lada, Lembaga Lada Malaysia (MPB) telah memberi fokus kepada usaha-usaha untuk menambah baik peningkatan kualiti lada yang dihasilkan di peringkat ladang melalui pemilihan *variety* yang ditanam bagi tujuan menghasilkan lada putih krim dan menghasilkan lada hitam premium seperti lada berkualiti eksport. Inisiatif ini dilaksanakan melalui Skim Tanaman Lada Matang, Skim Tanaman Lada Baharu di bawah Program Pembangunan Huluan Industri Lada.

Malaysia kekal menjadi pesaing utama kepada negara-negara pengeluar lada utama dunia yang lain terutamanya Vietnam, Indonesia dan India kerana masih mendapat permintaan yang tinggi terhadap lada Sarawak. Hal ini kerana lada Sarawak mempunyai kualiti premium dan aroma yang unik. Sehingga kini, Malaysia berada di kedudukan kelima sebagai pengeluar lada terbesar di dunia dan diharapkan lada Malaysia akan berada di kedudukan yang lebih baik sebagai pengeluar lada utama di dunia pada masa hadapan dengan adanya bantuan dan galakan daripada kerajaan seperti yang dinyatakan berikut.

Tuan Yang di-Pertua, selain daripada itu, untuk makluman Yang Berhormat Senator, walaupun kita hadapi kos baja mahal, ini tidak bermakna kita perlu menggunakan baja dengan kuantiti yang banyak.

Pekebun kecil boleh berhubung dengan pihak MPB untuk mendapatkan panduan dan teknik-teknik pembajaan serta mengamalkan amalan pertanian baik ataupun *Good Agriculture Practices* (GAP). Pihak MPB sentiasa bersedia memberi khidmat nasihat untuk para pekebun supaya dapat mengeluarkan pengeluaran yang ditingkatkan.

Kementerian juga sangat menyarankan dan mengalu-alukan pihak swasta atau individu yang berminat dengan penanaman lada untuk membantu industri lada negara supaya negara kita dapat mengeluarkan lada yang lebih baik dan banyak. Sudah sampai masanya industri lada bergerak dengan berpaksikan *industry driven* di mana ladang-ladang bersaiz besar boleh menggunakan teknologi pertanian yang moden supaya mereka dapat menikmati *economies of scale because when a planter increases their scale of production, they can become more efficient*, dengan izin.

Selain itu, para pekebun kecil juga menggalakkan penggunaan teknologi moden untuk meningkatkan tahap kecekapan...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, sila dengar bunyi loceng. Ini kerana kita dah bagi tiga minit.

Datuk Willie anak Mongin: Terima kasih. Oleh sebab masa tidak mengizinkan, jadi saya hentikan jawapan.

Datuk Paul Igai: Tuan Yang di-Pertua, soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Datuk Paul Igai: Soalan pertama, apakah anggaran pengeluaran lada dalam masa akan datang memandangkan negara Indonesia sudah merancang pengeluaran ladanya empat kali- ganda dalam masa dua tahun pada tahun 2024?

Soalan kedua, apa jenis lada yang amat sesuai dan amat produktif dan berkualiti tinggi dengan aroma yang sangat tinggi, spesies yang digemari oleh negara-negara lain seperti China?

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Datuk Willie anak Mongin: Okey, terima kasih Yang Berhormat Senator. Okey, setakat ini, pihak kerajaan mempunyai perancangan dan pelan strategik untuk meningkatkan jumlah pengeluaran lada kita. Ini kerana setakat ini pada tahun 2020, kita hanya mengeluarkan sebanyak 30.8 ribu tan dan jika berbandingkan dengan Indonesia, Indonesia mengeluarkan sebanyak 77 ribu tan pada tahun 2020. Kita di peringkat kementerian masih dalam perancangan untuk menambah peningkatan lebih kurang dalam 10 ke-20 peratus daripada output yang kita ada ketika ini.

Kita juga ingin melihat di mana kita dapat membantu pekebun-pekebun kecil ini supaya kita meneliti apakah permasalahan. Memang kita memahami isu yang dihadapi merupakan masalah penuaan, *ageing farmers* ataupun *planters*. Kita mempunyai masalah harga input *agriculture is* mahal dan sebagainya.

Tuan Yang di-Pertua: Dia tidak tanya masalah, Yang Berhormat. Beliau tidak tanya masalah. Beliau tanya jenis.

Datuk Willie anak Mongin: Okey, saya belum ke situ. Okey, untuk menjawab jenis tanaman, atau *variety* lada yang kita sarankan lada putih krim yang kita sarankan kepada penanam-penanam kita dan juga variet-varieti seperti spesies varieti yang mempunyai keharuman yang baik, seperti yang saya sebutkan tadi lada putih krim dan juga lada berkualiti eksport. Itu yang kita akan ketengahkan.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, terima kasih. Saya hendak ingatkan Yang Berhormat, tolong kurangkan menggunakan perkataan "okey", tolong kurangkan guna perkataan "then", tolong kurangkan penggunaan perkataan "so". Semuanya ada dalam bahasa kebangsaan. Ingatan kita.

Sila Yang Berhormat Dato'.

Dato' Isa bin Ab. Hamid: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya mohon penjelasan daripada Yang Berhormat Menteri. Kalau kita melihat, lada ini sinonim dengan Sarawak.

Saya ingin bertanya, apakah usaha untuk melebar luas tanaman industri lada di Semenanjung? Sebab, terdapat komuniti Orang Asli di Pos Yum, Sungai Siput, Perak mengusahakan lada hitam. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Sila Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Datuk Willie anak Mongin: Terima kasih atas soalan itu. Memang kita di peringkat kementerian setakat ini kita tidak ada perancangan yang utuh untuk mengembangkan penanaman di Semenanjung. Akan tetapi, sekiranya ada permintaan dan juga pekebun-pekebun kecil yang berminat ataupun kita mengalu-alukan syarikat-syarikat swasta yang boleh tampil sekiranya mereka berminat untuk melaksanakan penanaman lada ini dengan besar-besaran, kita sentiasa terbuka.

Setakat ini memang kita tidak ada perancangan. Walaupun ada permintaan dari negeri Terengganu tetapi, dengan izin, *there is no concrete execution plan yet*. Jadi, kita terbuka dan kita meminta semua yang berminat boleh berhubung dengan kementerian dan juga boleh menghubungi Lembaga Lada Malaysia secara terus. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Panas juga fasal lada ini ya... [Ketawa] Ada Yang Berhormat hendak tambah? Sila.

Tuan Robert Lau Hui Yew: Adakah kerajaan telah menjalankan kajian mengenai cara-cara untuk meningkatkan hasil pengeluaran lada dan mengurangkan serangan penyakit yang mengganggu pengeluaran lada? Kalau ada, berapa perbelanjaan telah digunakan? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat.

Datuk Willie anak Mongin: Ya, saya mengambil maklum. Sekarang ini memang kita telah mengadakan beberapa kajian untuk menambah baik output lada kita. Memang kita telah melakukan beberapa inisiatif di mana makmal-makmal kita telah mengeluarkan variet-varieti yang boleh mengeluarkan jumlah lada yang tinggi dan berkualiti. Namun, pada setakat ini, memang saya akui kita masih lemah daripada segi R&D kita, dengan izin. Akan tetapi, banyak yang boleh kita lakukan dengan baik.

Selain daripada itu, untuk perbelanjaan makmal dan kajian ini, saya tidak ada angka-angka yang boleh saya ketengahkan pada ketika ini tetapi saya boleh jawab Yang Berhormat Senator secara bertulis. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Bila dibuat pengakuan untuk memberi jawapan bertulis, Yang Berhormat Menteri dan Timbalan Menteri diminta supaya betul-betul memberinya. Banyak perakuan dibuat, tidak ada disampaikan maklumat itu. Jadi, ini diminta oleh Dewan supaya disempurnakan perkara tersebut.

Datuk Willie anak Mongin: Okey, baik, Tuan Yang di-Pertua. Saya akan sempurnakan.

5. Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin minta Menteri Belia dan Sukan menyatakan, adakah program yang dilaksanakan oleh kementerian bagi mempersiapkan golongan belia khususnya berkaitan Undi-18 untuk menjadikan golongan belia ini lebih peka, cakna dan berpartisipasi dalam politik demokrasi negara.

Tuan Yang di-Pertua: Tahniah Yang Berhormat Menteri atas lantikan dan debut pertama.

Menteri Belia dan Sukan [Dato' Seri Ahmad Faizal bin Azumu]: Terima kasih Yang Berhormat Tuan Yang di-Pertua. Saya juga mohon nyatakan keterujaan saya mengambil bahagian buat pertama kali di persidangan Dewan Negara ini. Terima kasih.

■1030

Tuan Yang di-Pertua, untuk makluman Yang Berhormat, kementerian sentiasa peka dan amat prihatin untuk memberi kesedaran yang berterusan kepada orang muda mengenai hak mereka untuk mengundi.

Antara inisiatif yang dilaksanakan melalui Program Rukun Negara@Belia atau singkatannya RNB, khusus untuk golongan belia di negara ini. Objektif utama program RNB ada lima:

- (i) mewujudkan kesedaran belia mengenai peranan keterlibatan dan ambil tahu tentang kelayakan mengundi dari usia 18 tahun;
- (ii) melahirkan golongan belia yang sedar tentang konsep berkerajaan serta terlibat secara langsung dalam soal demokrasi sesebuah negara;
- (iii) membantu belia dalam meningkatkan jati diri untuk menjadi warganegara yang bertanggungjawab; dan
- (iv) meningkatkan nilai patriotik dalam kalangan belia.

Pengisian utama program ini memberi kesedaran kepada golongan belia untuk menunaikan tanggungjawab sebagai pengundi, berikutan penurunan had umur mengundi dari 21 tahun kepada 18 tahun selain meningkatkan pengetahuan literasi politik. Sebanyak 114 program RNB dirancang dan dilaksanakan pada tahun 2021.

Sehingga 15 September 2021, sebanyak 87 program telah dilaksanakan di bawah program RNB dengan penyertaan seramai 55,696 orang. Kaedah pelaksanaan program RNB adalah secara bersemuka dan juga secara dalam talian berikutan pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan yang dikuatkuasakan oleh pihak kerajaan.

Selain daripada itu, sebagai langkah pendidikan dan kesedaran berterusan, Kementerian Belia dan Sukan menerusi Jabatan Belia dan Sukan telah merangka Kempen Literasi Politik yang bermatlamat untuk memberi kesedaran dan kefahaman terutama para belia yang akan mengundi buat pertama kali. Kementerian telah menghasilkan video pendek "*Etos anak Muda*", yang bertujuan untuk memberi penerangan dan pengukuhan kefahaman berkaitan negara Malaysia yang mengamalkan sistem demokrasi berparlimen di bawah pentadbiran Raja Berperlembagaan dengan Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong sebagai Ketua Negara.

Antara program lain yang dilaksanakan oleh kementerian merupakan Program Rakan Muda Klik. Program secara atas talian ini dilaksanakan berbentuk kuiz yang merangkumi aspek kenegaraan, patriotik, politik serta tadbir urus negara dan dilaksanakan melalui aplikasi *Quizizz*. Program ini bertujuan untuk meningkatkan pengetahuan generasi muda bagi mentransformasikan nilai-nilai demokrasi, pengetahuan am dan kenegaraan, di samping meningkatkan jati diri serta semangat kenegaraan dalam diri peserta. Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, silakan.

Dato' Wira Othman bin Aziz: Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Menteri. Soalan saya mudah saja Yang Berhormat. Secara jujur, adakah Yang Berhormat Menteri merasakan sudah tiba masanya para pengundi berumur 18 tahun ini terlibat dalam urusan ini? Melalui cerita yang dibuat oleh Yang Berhormat Menteri tadi, kuiz lah macam seolah-olah macam sekolah kan. Jadi apa pandangan Yang Berhormat Menteri?

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Dato' Seri Ahmad Faizal bin Azumu: Terima kasih Yang Berhormat. Secara jujur, saya secara peribadi jika ditanya, saya bersetuju bahawa anak-anak muda yang berumur 18 tahun ke atas ini diberi peranan untuk mempunyai kuasa untuk memilih. Namun, tanggungjawab ini perlulah kita bentuk dengan mereka benar-benar faham bahawa kuasa yang ada ini perlu digunakan demi kepentingan diri dan juga masyarakat serta negara, bukan semata-mata untuk keseronokan dan sebagainya.

Inilah sebabnya kita perlu memperkasakan program seperti Program Rukun Negara@Belia ini tanpa memikirkan ataupun menjalankan program-program yang untuk memperkasa parti politik tetapi untuk memupuk semangat kenegaraan yang sebenar kepada anak muda ini. Kalau kita boleh benarkan anak kita mempunyai lesen memandu sebagai contoh, tetapi kita tidak benarkan beliau memandu selepas dapat lesen. Ini tidak kena.

Jadi begitu juga apabila kita sudah bagi peranan, kita pupuk supaya mereka dapat menggunakan kuasa yang ada pada mereka ini dengan penuh hemah, dengan penuh rasa tanggungjawab kepada negara. Terima kasih Yang Berhormat.

Datuk Razali bin Idris: Tuan Yang di-Pertua, beri saya satu.

Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair: Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair: Yang Berhormat Menteri, pendapat ramai orang secara umum, pengundi berumur 18 tahun kurang kefahaman politik seperti yang dikatakan tadi oleh Yang Berhormat. Apakah ada kurikulum di sekolah mengenai politik dan kenegaraan? Jika ada, di peringkat apa di sekolah? Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Beliau bertanya fasal Kementerian Pendidikan Yang Berhormat. Hendak jawab kah atau tidak?

Dato' Seri Ahmad Faizal bin Azumu: Saya tidak dapat menjawab dengan sepenuhnya. Akan tetapi saya faham dengan tentang kehendak itu dan tentunya pihak kami akan sentiasa berhubung dengan Kementerian Pendidikan untuk kita jalinkan usaha sama bagi tujuan tersebut. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Datuk Razali bin Idris: Tuan Yang di-Pertua.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Soalan tambahan Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Boleh, boleh, sebab ini penting.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Berkaitan dengan sukan, berkaitan dengan sukan.

Tuan Yang di-Pertua: Ya.

Datuk Razali bin Idris: Saya atau siapa ini?

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Sila-sila, okey.

Datuk Razali bin Idris: Saya, saya.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Dengan...

Datuk Razali bin Idris: Okey, Tuan Yang di-Pertua, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Baiklah, bukan okey.

Datuk Razali bin Idris: Baiklah... [Ketawa] Minta maaf Tuan Yang di-Pertua. Undi 18 ini diluluskan di Parlimen secara automatik. Jadi, soalan saya, jumlah belia 18, yang akan mengundi sekiranya PRU yang kelima belas berlaku pada tahun 2022? Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Sama-sama, sila Yang Berhormat Menteri. Topik ini penting, jadi kita ada beri peluang sedikit agar Yang Berhormat Menteri mempunyai *pedestal* untuk menerangkan.

Dato' Seri Ahmad Faizal bin Azumu: *Insyaa-Allah*. Baiklah Tuan Yang di-Pertua, saya cuba menjawab soalan daripada Yang Berhormat Senator Datuk Razali. Kalau saya dapat soalan itu dengan tepat, hari ini di Malaysia, apabila dikenakan jumlah had umur 18 tahun ke atas boleh memilih, terdapat 1.7 juta yang berumur 18 tahun ke atas didaftar secara automatik. Akan tetapi, dalam masa yang sama, terdapat lebih 5.6 juta kalau tidak salah saya, yang tidak pernah mendaftar, yang telah berumur 21 tahun ke atas tetapi tidak pernah mendaftar.

Jadi, keseluruhannya akan menjadi 5.6 juta. Jadi apa yang perlu dibuat sekarang, anak-anak muda yang berumur 18 tahun perlulah membuat semakan dan membuat pengesahan dalam pendaftaran pemilih secara automatik seperti yang telah diumumkan oleh Suruhanjaya Pilihan Raya baru-baru ini. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri.

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Tuan Yang di-Pertua, boleh satu lagi soalan Tuan Yang di-Pertua?

Tuan Yang di-Pertua: Nombor 6 Yang Berhormat Senator Dr. Nuing Jeluwing.

Dr. Nuing Jeluwing: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Soalan saya nombor 6.

6. Dr. Nuing Jeluwing minta Menteri Alam Sekitar dan Air menyatakan, apa tindakan kerajaan secara dasar dalam melindungi sumber air yang berpotensi tercemar akibat sisa-sisa pepejal dan aktiviti pembalakan.

Menteri Alam Sekitar dan Air [Dato' Sri Tuan Ibrahim bin Tuan Man]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan selamat pagi semua. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Kementerian Alam Sekitar dan Air melalui Jabatan Pengairan dan Saliran dan Jabatan Alam Sekitar telah mengambil beberapa langkah untuk memastikan sungai yang menjadi sumber air tidak tercemar. Antara tindakan yang diambil ialah melaksanakan pendekatan Pengurusan Lembangan Sungai Bersepadu (IRBM) bagi menyediakan pelan cadangan menangani isu-isu strategik lembangan sungai untuk rujukan kerajaan negeri dalam merancang pembangunan agar selari dengan matlamat pemeliharaan kelestarian alam sekitar.

Keduanya ialah melaksanakan program pembangunan Denai Sungai Kebangsaan (DSK) bagi menangani masalah pembuangan sisa secara haram. Program DSK ini berperanan meningkatkan cakna masyarakat terhadap pemuliharaan sungai. Sejak tahun 2020 untuk makluman Dewan yang mulia, kita telah pun berjaya membina lebih daripada 400 kilometer Denai Sungai Kebangsaan yang berdasarkan perancangan dan *insya-Allah* menjelang tahun 2030, kementerian menyasarkan sebanyak 10 kilometer Denai Sungai Kebangsaan akan dibina.

Ketiga ialah mempertingkatkan penguasaan Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974 (AKAS 1974) dengan pemantauan dan pemeriksaan berkala ke atas premis-premis yang menghasilkan buangan seperti efluen sisa toksik berbahaya melalui operasi bersepadu yang melibatkan pelbagai pihak penguat kuasa.

Keempat ialah melaksanakan operasi khas seperti Operasi Gempur yang merupakan program penguatkuasaan secara berfokus kepada punca-punca pencemaran tertentu, sektor dan jenis industri tertentu, kawasan tertentu atau kawasan tumpuan yang sering kali menjadi terdedah kepada risiko pencemaran. Selain daripada itu, pemantauan melalui rondaan dan dron di kawasan-kawasan berisiko tinggi selalu diadakan dan dikuatkuasakan oleh pihak Jabatan Alam Sekitar.

Kelima ialah melaksanakan program kesedaran kepada orang awam, pihak industri dan pihak pemaju projek-projek pembangunan terhadap kepentingan penjagaan alam sekitar.

■1040

Bagi menjawab perkara yang kedua ialah Jabatan Alam Sekitar dan Air. Melalui Jabatan Alam Sekitar dan Air juga telah pun mengawal pencemaran yang berpunca daripada aktiviti pembalakan dengan memastikan kelulusan laporan penilaian kesan kepada alam sekitar atau EIA diperoleh terlebih dahulu di bawah Perintah Kualiti Alam Sekeliling yakni aktiviti yang ditetapkan, penilaian kesan kepada alam sekeliling 2015. Langkah pencegahan dan kawalan pencemaran yang berkesan seperti yang diletakkan dalam syarat-syarat kelulusan laporan EIA, hendaklah dipatuhi oleh penggerak projek bagi memastikan tiada pencemaran alam sekitar yang berlaku semasa projek dilaksanakan. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Menteri atas kehadiran sendiri pada hari ini.

Beberapa Ahli: Soalan tambahan

Dr. Nuing Jeluwing: Soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Dr. Nuing Jeluing: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Untuk kes-kes pencemaran, adakah kajian dibuat untuk mengenal pasti sebab-sebab pencemaran berlaku? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Dato' Sri Tuan Ibrahim bin Tuan Man: Terima kasih yang bertanya. Yang Berhormat, antara kajian-kajian yang kita buat, punca-punca besar pencemaran sumber air ini ia berlaku sama ada melalui aktiviti projek-projek yang berjalan yang tidak mematuhi peraturan-peraturan dan sebahagiannya itu ialah tindakan yang melanggar peraturan dan undang-undang. Sering kali berlaku untuk makluman, pencemaran dapat kita kesan ialah ia berlaku pada waktu-waktu tertentu. Contohnya, waktu hujan nak turun. Biasanya mereka melepaskan pencemaran melalui lubang-lubang ataupun aliran-aliran air, anak-anak sungai dan sebagainya.

Kedua, pada awal pagi, pukul 3 atau pukul 4 pagi.

Ketiga pada hujung minggu dan pada tempat-tempat yang tersorok, yang jauh daripada perhatian awam. Oleh sebab itu kita membina Denai Sungai Kebangsaan supaya jajaran sungai yang menjadi punca kepada pengambilan air, atas takat air, di atas LRA kita perlu dipantau sepanjang masa. Itu antara punca-punca yang kita kenal pasti.

Untuk makluman Dewan yang mulia, melalui tindakan yang telah kita buat melalui Jabatan Alam Sekitar dan Air bagi tempoh 1 Januari 2021 hingga 30 September 2021, kita telah pun melaksanakan penguatkuasaan terhadap 16,254 buah premis yang tertakluk di bawah Akta Alam Sekitar 1974. Sejumlah 6,421 tindakan tegas merangkumi 1,304 Notis Arahan, 4,700 kompaun dan 126 penahanan operasi. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Ada satu lagi tambahan, sila.

Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Menteri dan sahabat-sahabat Senator sekalian. Soalan saya, sejauh mana Laporan EIA yang disediakan oleh mana-mana pihak sama ada konsultan ataupun jabatan kerajaan, dengan izin, secara *in-house*, mengenai aktiviti di hulu sungai? Seperti pembalakan, perlombongan, perladangan, perkilangan mampu mencegah, mengawal pencemaran sumber air yang sering berlaku berdasarkan kepada pengalaman kerajaan sekarang ini. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Sila Yang Berhormat.

Dato' Sri Tuan Ibrahim bin Tuan Man: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Berdasarkan maklumat yang ada pada kementerian, pematuhan kepada syarat EIA akan pasti dapat mengawal pencemaran. Apa yang jelas ialah EIA terikat dengan beberapa syarat yang sedia ada, contohnya 100 hektar ke bawah tidak terikat dengan EIA. Ini kita minta supaya pihak berkuasa di peringkat negeri, dia boleh kuatkuasakan EIA pentadbiran bagi memastikan kawasan-kawasan yang tidak tertakluk kepada EIA contohnya kawasan bukan rizab Jabatan Hutan atau kawasan rizab punca air.

Termasuk juga kawasan yang tidak sensitif alam sekitar. Kawasan-kawasan ini boleh dipantau melalui beberapa kaedah antaranya ialah kepada EIA pentadbiran yang boleh dikuatkuasakan di peringkat kerajaan negeri. Lantaran itu, usaha yang dibuat oleh pihak kementerian ialah untuk tindakan bersepadu. Selain daripada peraturan dan undang-undang yang sedia ada, kesedaran awam sangat penting bagi memastikan bahawa kelestarian sungai kita dapat kita pelihara di samping beberapa peraturan yang kita buat. Pihak kementerian sedang menyemak beberapa peraturan yang sedia ada bagi memastikan punca air kita tidak tercemar.

Keduanya ialah kita juga memikirkan tentang alternatif bila sumber utama tercemar. Contohnya, bila pencemaran berlaku pada sungai utama menyebabkan loji rawatan air tidak boleh mengambil air dari sungai tersebut. Apakah alternatif sumber air? Lalu kita laksanakan denai, kita laksanakan Takungan Air Pinggiran Sungai (TAPS) sebagai alternatif waktu mana punca utama tercemar. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri.

7. Dato' Haji Jefridin bin Haji Atan minta Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat menyatakan, statistik kanak-kanak yang kehilangan ibu, bapa, atau kedua-duanya disebabkan pandemik COVID-19 dan apakah usaha dilakukan kementerian dalam memastikan kebajikan kanak-kanak ini terbela dan tidak diabaikan khususnya dalam aspek kesihatan mental dan psikologi kanak-kanak yang terkesan teruk disebabkan kehilangan ibu bapa secara tiba-tiba.

Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat [Datuk Seri Rina binti Mohd Harun]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam Keluarga Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua, saya memohon izin untuk menjawab pertanyaan daripada Yang Berhormat Senator Dato' Haji Jefridin bin Haji Atan bersekali dengan pertanyaan daripada Yang Berhormat Senator Puan Fadhlina binti Dato' Sidek pada hari ini. Yang Berhormat Senator Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh bertarikh 11 Oktober 2021, Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan bertarikh 12 Oktober 2021 dan Yang Berhormat Senator Dr. Yaakob bin Sapari bertarikh 21 Oktober 2021.

Ini kerana pertanyaan-pertanyaan tersebut saling berkait dan merujuk kepada isu yang sama. Tuan Yang di-Pertua, Kementerian Pembangunan...

Tuan Yang di-Pertua: Kena jawab dulu.

Datuk Seri Rina binti Mohd Harun: Okey, minta maaf Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Sudah jawab boleh.

Datuk Seri Rina binti Mohd Harun: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Tuan Yang di-Pertua, Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat amat prihatin terhadap kebajikan kanak-kanak yang telah kehilangan ibu atau bapa atau penjaga atau kedua-duanya disebabkan pandemik COVID-19 dan memerlukan pembelaan yang sewajarnya.

Berdasarkan statistik daripada Kementerian Pendidikan Malaysia sehingga 27 September 2021, seramai 4,696 orang murid sekolah di bawah KPM telah kehilangan ibu bapa atau penjaga akibat COVID-19 serta menjadi anak yatim atau yatim piatu akibat COVID-19 sejak pandemik ini melanda negara.

Kementerian telah mengambil inisiatif dan langkah-langkah bagi memberi bantuan serta sokongan kepada kanak-kanak seperti berikut. Pertama, pemberian bantuan kewangan bagi menampung keperluan hidup kanak-kanak dan anggota keluarga kanak-kanak. Jenis bantuan yang diberikan adalah Tabung Bantuan Segera dan Bantuan Kanak-kanak. Kerajaan semasa pengumuman Belanjawan Negara 2021, telah bersetuju menaikkan kadar bantuan bulanan di bawah Skim Bantuan Kanak-kanak dan Bantuan Pesakit Terlantar Kendalian JKM.

Bagi kanak-kanak yang berusia bawah tujuh tahun, kanak-kanak layak menerima RM200 seorang daripada RM100 sebelum ini. Manakala bagi kanak-kanak yang berusia tujuh tahun ke atas akan memperoleh bantuan sebanyak RM150 jika dibandingkan sebanyak RM100 sebelum ini.

Untuk pertama kalinya juga, kadar bantuan maksimum kanak-kanak sekeluarga dinaikkan daripada RM450 sekeluarga kepada RM1,000, sekeluarga.

Kedua, perkhidmatan kaunseling kepada kanak-kanak yang menghadapi tekanan emosi akibat kehilangan ibu bapa atau penjaga. Bantuan kaunseling turut diberikan kepada anggota keluarga kanak-kanak sekiranya mereka memerlukan perkhidmatan tersebut. Antara perkhidmatan kaunseling yang disediakan adalah intervensi psikologi dan kaunseling seperti kaunseling individu, kaunseling kelompok, terapi psikologi, intervensi krisis dan sokongan psikologi intervensi termasuk pengurusan tekanan dan trauma.

Saya mohon izin Tuan Yang di-Pertua untuk meneruskan.

Tuan Yang di-Pertua: Tidak, masa sampai...

Beberapa Ahli: [Ketawa]

Tuan Yang di-Pertua: Saya cadang supaya Yang Berhormat Menteri berurusan dengan Setiausaha supaya jawapan tiga minit itu mengandungi jumlah perkataan yang hendak disebut. Ini memberi peluang bagi kita untuk mengambil bahagian lebih dan mengambil masa yang jelas untuk peranan masing-masing. Yang Berhormat Menteri boleh diajukan satu lagi soalan.

Dato' Haji Jefridin bin Haji Atan: Soalan tambahan saya, bagaimana kementerian memastikan bantuan sama ada secara *one-off*, berkala atau bulanan diselenggarakan dengan baik oleh penjaga mereka dan tidak disalahgunakan? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Datuk Seri Rina binti Mohd Harun: Terima kasih Yang Berhormat atas soalan. Kita faham apabila bantuan kewangan ini diberikan kepada mereka atas nama Bantuan Kanak-kanak tetapi disalurkan kepada penjaga. Sebagai contoh, dalam kes ini sekiranya kedua-dua ibu bapa- sekiranya bapanya meninggal kita akan salurkan kepada ibunya. Sekiranya kedua-dua ibunya- maka akan ada penjaga sama ada saudara yang terdekat yang akan menjadi penerima kepada bantuan tersebut.

Keduanya Yang Berhormat, apabila Bantuan Kanak-kanak ini diberikan- kita sudah naikkan daripada RM100 ke RM150 atau RM200 setiap tahun daripada pihak kementerian kita akan memantau.

Bukan itu sahaja, kita juga ada melantik seramai 140 buah Pasukan Perlindungan Kanak-kanak yang terdiri daripada 980 orang pelindung kanak-kanak yang telah pun dilantik mulai tahun 2021 untuk memantau daripada segi kebajikan kanak-kanak. Terima kasih.

■1050

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Tambahan, lagi satu?

Puan Fadhlina binti Dato' Sidek: Ada, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Wanita dengan wanita. Sila.

Puan Fadhlina binti Dato' Sidek: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Soalan saya kepada Yang Berhormat Menteri berdasarkan jawapan Menteri tadi, ada sekurang-kurangnya empat kategori kanak-kanak yang terlibat sebagai anak yatim atau yatim piatu. Soalan saya, bolehkah kementerian menyenaraikan- jumlah kanak-kanak ini yang telah pun menerima proses rawatan kaunseling intervensi.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, biasanya bila menyoal sedemikian, mesti bersikap adil kepada Yang Berhormat Menteri. Data-data berkemungkinan beliau tidak dapat menjawab secara spontan. Oleh itu elok ditujukan soalan secara yang berdasar, tidak tentang data untuk dijawab oleh Yang Berhormat Menteri.

Puan Fadhlina binti Dato' Sidek: Baik, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Jadi, di bawah Peraturan Mesyuarat 23, sila teliti hal-hal tersebut.

Puan Fadhlina binti Dato' Sidek: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Kalau begitu saya simpulkan soalan saya. Apakah garis masa pemulihan emosi kanak-kanak ini yang berkaitan dengan kaunseling yang telah diberikan oleh pihak kementerian? Itu sahaja Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Datuk Seri Rina binti Mohd Harun: Terima kasih Yang Berhormat. Kita mempunyai seramai 1,276 orang sukarelawan kaunselor berdaftar yang membantu pihak Jabatan Kebajikan Masyarakat untuk menangani isu ini. Jadi, apabila senarai ini diberikan kepada kita, ia mengikut keperluan.

Ada juga yang bila kita hendak hadir ke rumah tetapi di pihak keluarga, mereka memerlukan masa yang lebih lagi untuk bersama dengan kanak-kanak ini. Jadi, dia mengikut keperluan dan situasi semasa kanak-kanak itu supaya apa yang lebih penting emosi dan kesejahteraan kanak-kanak ini terjaga dan terbela. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Kita beralih kepada Tuan Ahmad bin Yahaya.

Tuan Ahmad bin Yahaya: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Salam sejahtera Tuan Yang di-Pertua. Pertamanya saya ucapkan tahniah kepada Yang Berhormat Senator Ustaz Tuan Haji Idris bin Haji Ahmad yang dilantik sebagai Menteri di Jabatan Perdana Menteri Hal Ehwal Agama. Hari ini dapat kita lepaskan rindu. *Alhamdulillah.* Soalan saya nombor 8.

8. Tuan Haji Ahmad bin Yahya minta Perdana Menteri menyatakan, apakah garis panduan baharu yang diperkenalkan bagi membolehkan jumlah kehadiran jemaah solat Jumaat dipertingkatkan bersesuaian dengan keluasan masjid?

Tuan Yang di-Pertua: Silakan Yang Berhormat.

Tuan Haji Idris bin Haji Ahmad: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

Tuan Yang di-Pertua: Dari Dewan kita ucap tahniah secara rasmi sebab orang lama dapat kerja baharu.

Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) [Tuan Haji Idris bin Haji Ahmad]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Kerajaan telah meminda SOP yang sedia ada berkaitan dengan jumlah jemaah solat fardu dan solat Jumaat dan mencadangkan kepada perluasan untuk solat jemaah ini di surau dan juga di masjid-masjid menurut kapasiti masjid ataupun surau dengan pematuan SOP yang telah ditetapkan oleh Kementerian Kesihatan dan juga oleh Majlis Keselamatan Negeri bagi fasa satu hingga fasa empat.

Walau bagaimanapun, ia tertakluk kepada bidang kuasa pihak berkuasa agama negeri. Ini perlu difahami. *Alhamdulillah*, Timbalan Yang di-Pertuan Agong Duli Yang Maha Mulia, Sultan Nazrin Muizzuddin Shah telah pun perkenan- bermula 1 Oktober tahun 2021 akan SOP terkini masjid-masjid Wilayah Persekutuan Labuan dan juga Putrajaya yang boleh memuatkan jemaahnya berdasarkan kepada kapasiti masjid dengan jaraknya 1.5 meter. Selain itu, pihak berkuasa negeri juga dicadangkan supaya memperbanyakkan pembukaan tempat-tempat untuk solat Jumaat seperti mana di pusat membeli belah, stesen minyak, taman-taman rekreasi dan lain-lain lagi, terutamanya dalam soal untuk solat berjemaah dan solat fardu.

Pihak kementerian kita hanyalah boleh mencadangkan tetapi keputusan terakhirnya ialah bidang kuasa bagi pihak berkuasa agama negeri. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Diberi peluang kepada rakan lain untuk menyoal. Kalau tidak ada, silakan.

Tuan Ahmad bin Yahaya: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Ketika masjid ditutup, ada yang bising. Bila dibuka, ada pula yang masjid kosong. Jadi, persoalan saya. Apakah langkah atau bentuk kempen yang dibuat untuk memastikan masjid diimarahkan sebaiknya? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Tuan Haji Idris bin Haji Ahmad: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Yang pertamanya ialah kita mengadakan program-program kesedaran untuk mereka itu dekat dengan Allah Taala melalui solat. Kita beritahu hendak kaya, hendak senang mesti dekat dengan sembahyang. Itu satu. Yang kedua, kita hendak menjadikan masjid itu sebagai pusat khidmat sosial. Bukan untuk sembahyang sahaja, malahan kita jadikan ia sebagai tempat untuk hendak mendekatkan mereka dengan masyarakat. Semalam saya telah melancarkan program di 70 buah masjid dan surau di Wilayah untuk Program Pemberian Makanan dengan peruntukannya sebanyak RM10,700,000 sehinggalah bulan Mei nanti.

Setiap hari kita beri makan kepada sebanyak 8,400 orang. Ini digunakan di masjid kita. Harapkan *2in 1*. Mereka dapat datang ke masjid, surau untuk solat dan juga mendapat habuan rezeki mereka. Yang ketiganya, *insya-Allah* dalam bulan Rejab nanti kita akan melancarkan Kempen Bulan Solat untuk kita menyemarakkan lagi solat. Yang keempatnya, UNIFI. Saya arahkan supaya UNIFI diadakan di setiap masjid atau surau untuk khususnya kepada PdPR. Anak-anak kita datang ke masjid untuk belajar di surau, dalam masa yang sama mereka juga untuk dapat belajar di situ. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, hendak ditanya UNIFI itu, untuk apa ya? Perkataan UNIFI. Menyatukan?

Tuan Haji Idris bin Haji Ahmad: Ya.

Dr. Yaakob bin Sapari: Soalan tambahan Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Satu lagi? Sila. Dia begini. Oleh sebab Yang Berhormat Menteri berasal dari telapak kita, jadi kalau ada satu lagi soalan, silakan.

Dr. Yaakob bin Sapari: Tuan Yang di-Pertua, satu. Mulai minggu ini pelajar sekolah dibenarkan kembali ke sekolah, tetapi mereka tidak dibenarkan untuk solat Jumaat. Apakah kerajaan bersedia membenarkan dewan-dewan sekolah untuk solat Jumaat?

Tuan Yang di-Pertua: Sila, Yang Berhormat.

Tuan Haji Idris bin Haji Ahmad: Terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih kepada rakan yang bertanya. Dalam persoalan ini, kita mungkin boleh mencadangkan. Walau bagaimanapun, ia terpulang kepada nasihat daripada KKM, MKN dan juga lebih penting daripada pihak berkuasa agama negeri.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Kita terus kepada Nombor 9- Tuan Ir. Md. Nasir.

9. Tuan Ir. Md. Nasir bin Hashim minta Menteri Sumber Manusia menyatakan, inisiatif 133 buah platform penyedia perkhidmatan di Malaysia yang mendaftar sebagai rakan penghantar untuk dilindungi Skim Bencana Pekerjaan di bawah caruman Skim Keselamatan Sosial Pekerjaan (SKSPS).

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, sila.

Timbalan Menteri Sumber Manusia [Datuk Haji Awang bin Hashim]: *Bismillahi Rahmani Rahim*. Tuan Yang di-Pertua, pertamanya saya hendak ucap terima kasih kerana saya kagum, saya akan bersama dengan Tuan Yang di-Pertua untuk bersama-sama terus memperjuangkan bahasa kebangsaan.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Datuk Haji Awang bin Hashim : Soalan yang saya akan bangkitkan berkenaan dengan rakan penghantar, memang terletak di bawah peruntukan Akta Keselamatan Sosial, Pekerjaan Sendiri 2017 iaitu Akta 789. Tuan Yang di-Pertua, minta izin untuk saya hendak- suara saya tidak jelas. Boleh tidak?

Tuan Yang di-Pertua: Izin apa itu?

Datuk Haji Awang bin Hashim: Izin hendak tarik *mask* ke bawah sedikit.

Tuan Yang di-Pertua: Boleh. Hendak buang pun boleh, tapi pakai balik.

Datuk Haji Awang bin Hashim: Boleh, *alhamdulillah*. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Dalam keadaan begini, inisiatif yang telah dirancang oleh kerajaan melalui Kementerian Sumber Manusia (KSM) iaitu PERKESO bagi memastikan rakan penghantar ini terus dilindungi adalah seperti berikut.

Antaranya iaitu mengadakan kerjasama strategik dengan Malaysia Digital Ekonomi Corporation iaitu MDEC, dengan izin, dalam mewujudkan pelan strategik lima tahun yang dijangka akan menggalakkan pekerja gig berdaftar dan mencarum di bawah SKSPS iaitu bersama dengan orang bekerja sendiri ataupun OBS. Suri rumah pun boleh.

Kita sedang merancang untuk mereka mencarum supaya mereka bekerja di rumah juga akan mendapat perlindungan. Jadi kalau saya tersebut bahasa Inggeris itu Tuan Yang di-Pertua, tolong tegur, ya. Jadi, kita mempertingkatkan libat urus untuk kita memberi yang dinamakan Skim Keselamatan Sosial Pekerja Sendiri (SKSPS).

Yang pertamanya SPS Prihatin Wanita. Bantuan kerajaan yang menyediakan perlindungan keselamatan sosial khusus kepada semua wanita yang bekerja sendiri daripada pelbagai sektor iaitu carumannya sebanyak RM232.80. Akan tetapi mereka hanya perlu membayar 30 persen iaitu RM69.80, selebihnya ditanggung oleh kerajaan sebanyak RM163. Inilah peranan kerajaan untuk membantu orang bekerja sendiri. Dalam masa ini juga SKSPS ini merupakan pakej penambahbaikan ke atas inisiatif penjana gig yang sedia ada, yang mana kerajaan menyediakan bantuan pembiayaan bayaran penuh caruman 100 peratus kepada kumpulan sasaran orang bekerja sendiri iaitu *delivery riders*. Dalam Bahasa Malaysia apa dia, tidak tahu. Tuan Yang di-Pertua dengan izin, *delivery riders*. Sebab...

Tuan Yang di-Pertua: Nanti di luar Dewan, kita cerita.

Datuk Haji Awang bin Hashim: Okey, baik terima kasih. Yang melaksanakan aktiviti penghantaran barangan ataupun makanan dengan menggunakan motosikal, basikal atau berjalan kaki.

■1100

Saya hendak bagi Tuan Yang di-Pertua tegur saya bila saya bercakap dalam bahasa Inggeris itu. Pelan caruman yang dibiayai oleh kerajaan di bawah SPS Lindung merupakan pelan kerajaan caruman kedua iaitu sebanyak RM232.80 untuk tempoh perlindungan setahun. Sekian, Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih tepat pada masa. Soalan tambahan.

Ir. Md. Nasir bin Hashim: Terima kasih atas jawapan yang diberi. Soalan tambahan saya, *Grab Malaysia* dan *Foodpanda* telah memulakan usaha inisiatif mencarumkan pekerja gig masing-masing. Soalannya, adakah tindakan undang-undang kepada platform penyedia perkhidmatan ini yang masih berdegil dan hanya mementingkan keuntungan semata-mata? Sekian.

Tuan Yang di-Pertua: Sila Timbalan Menteri.

Datuk Haji Awang bin Hashim: Terima kasih kepada Yang Berhormat Ir. Md. Nasir bin Hashim kerana membangkitkan soalan ini. Memang, itulah sebab salah satu daripada unjuran jaringan yang dibuat oleh kerajaan untuk memberi perlindungan kepada mereka yang bekerja sendiri seperti *GrabFood* yang menggunakan basikal, motosikal dan juga berjalan kaki ini kerana mereka bila masa bekerja mereka tiada majikan.

Jadi kita memberi perlindungan kepada mereka dengan kita membuka satu jaringan SKSPS atau Skim Keselamatan Sosial Pekerjaan Sendiri ini supaya mereka dapat- sekiranya mereka mendapat apa-apa musibah ketika bekerja mereka diberi perlindungan. *Insyaa-Allah* dalam skim SKSPS ini kita masuk orang yang bekerja sendiri yang tidak ada majikan, yang inilah yang kita *protect*, minta maaf, yang kita melindungi.

Minta maaf Tuan Yang di-Pertua boleh tegur saya kalau saya tidak betul sebab kita hendak mempertingkatkan bahasa kebangsaan. Sekian terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Timbalan Menteri.

Tuan Muhammad Zahid bin Md. Arip: Satu lagi soalan Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Sebelah sini ada tambahan?

Tuan Muhammad Zahid bin Md. Arip: Satu soalan lagi. Saya hendak tanya Yang Berhormat Menteri setakat ini, skim ini, sejauh mana sambutan daripada mereka yang bekerja sendiri ini? Terima kasih.

Datuk Haji Awang bin Hashim: Saya akan bagi dalam bentuk data Tuan Yang di-Pertua iaitu sehingga 5 Oktober 2021 seramai 11,791 orang bekerja sendiri (OBS) yang menyertai skim SPS Prihatin Wanita dengan jumlah kutipan caruman berjumlah RM1.9 juta iaitu kadar caruman merupakan 1.25 peratus. Ini kerja-kerja yang kita teruskan untuk kita memberi perlindungan kepada mereka sepertimana yang dibangkitkan.

OBS ini juga membayar 30 peratus iaitu RM69.80 sahaja caruman manakala baki 70 peratus disumbangkan oleh kerajaan iaitu sebanyak RM163 di bawah pelan kedua dengan caruman penuh sebanyak RM232.80, hanya 30 peratus sahaja daripada RM232.80 ini. Inilah data-data yang kita kutip, memberi perlindungan kepada mereka seperti mana soalan yang dibangkitkan. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, dan terima kasih kepada yang membangkitkan soalan ini.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih saya minta Ahli-ahli Yang Berhormat, oleh sebab dari sini pandangan kepada Ahli-ahli Yang Berhormat dihalang oleh lapisan bingkai di atas kadang-kadang saya tidak nampak. Justeru, dipohon disebut dulu orangnya kemudian dapat dipastikan. Kalau Yang Berhormat berdiri dan terus menjawab ataupun menyoal sukar bagi saya melihat sebab palang-palang di atas ini menghalang pandangan dari meja besar ini. Terima kasih.

Sila, Yang Berhormat Datuk Razali bin Idris.

10. Datuk Razali bin Idris minta Menteri Dalam Negeri menyatakan, jumlah kes penangkapan pendatang tanpa izin, kes pecah rumah, kes kemalangan jalan raya, kes ragut dan samun serta kes rompakan bersenjata bagi tahun 2020 dan 10 bulan pertama tahun 2021.

Timbalan Menteri Dalam Negeri I [Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Dengan izin Tuan Yang di-Pertua bagi kes tangkapan ke atas pendatang tanpa izin mengikut rekod Jabatan Imigresen Malaysia bagi tahun 2020, jumlah tangkapan adalah sebanyak 36,429 orang. Manakala bagi tempoh Januari hingga September tahun 2021 pula adalah sebanyak 12,296 orang.

Bagi kes pecah rumah pula sebanyak 14,040 kes direkodkan bagi tahun 2020 manakala bagi tempoh Januari hingga September 2021 pula sebanyak 8,491 kes pecah rumah telah direkodkan. Manakala statistik kes kemalangan jalan raya bagi tahun 2020 sebanyak 418,230 manakala bagi tempoh Januari hingga September tahun 2021 sebanyak 255,963 kes telah direkodkan.

Yang Berhormat, bagi kes samun ia dibahagikan kepada empat kategori iaitu:

- (i) samun berkawan bersenjata api;
- (ii) samun berkawan tanpa bersenjata api;
- (iii) samun bersenjata api; dan
- (iv) samun tanpa senjata api.

Bagi kes samun berkawan bersenjata api tahun 2020 telah merekodkan sebanyak enam kes dan bagi tempoh Januari hingga September 2021 tiada kes direkodkan. Kes samun berkawan tanpa bersenjata api pula tahun 2020 telah merekodkan kes sebanyak 4,323 manakala bagi tempoh yang sama iaitu Januari hingga September 2021 pula sebanyak 2,292 kes direkodkan.

Statistik bagi kes samun bersenjata api pula tahun 2020 mencatatkan bilangan sebanyak lima kes dan bagi tempoh Januari hingga September 2021 pula tiada kes direkodkan. Manakala bagi kes samun tanpa senjata api sebanyak 2,992 kes direkodkan bagi tahun 2020 dan bagi tempoh Januari hingga September 2021 sebanyak 1,971 kes direkodkan. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, silakan Yang Berhormat.

Datuk Razali bin Idris: Terima kasih atas jawapan berkenaan moga negara kita terus terhindar daripada aktiviti jenayah apatah lagi dalam keadaan pandemik COVID-19. Soalan tambahan, saya- adakah PDRM akan menubuhkan semula pasukan-pasukan khas dan taktikal seperti Pasukan Tindakan Khas Antimaksiat, Judi dan Gangsterisme (STAGG), Pasukan Khas Taktikal Narkotik (STING) dan Pasukan Khas Jenayah Terancang (STAFOC) bagi memastikan pengurangan kes jenayah secara keseluruhan di negara kita. Pohon penjelasan Yang Berhormat Menteri.

Tuan Yang di-Pertua: Dipersilakan.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Dengan izin Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat Senator. Untuk makluman Yang Berhormat Senator, bagi ketiga-tiga elemen yang disebutkan tadi STAGG, STING juga STAFOC telah diumumkan Yang Berhormat Menteri Dalam Negeri ketika itu, pada Julai 2018 telah dibubarkan.

Keputusan ini adalah bertujuan untuk memperkasakan fungsi dan peranan PDRM sedia ada secara holistik dan menyeluruh bagi mewujudkan skop tanggungjawab yang jelas serta memastikan perintah dan kawalan lebih berkesan ekoran daripada hasil kajian awal yang mendapati bahawa berlakunya pertindihan fungsi sedia ada.

Untuk pengetahuan Yang Berhormat Senator, STAGG telah dibubarkan dan kita serahkan kembali tugas dan tanggungjawab kepada Kongsi Gelap (D7), judi dan maksiat kepada Antipemerdagangan Orang dan Penyeludupan Migran (D3). Seterusnya iaitu STAFOC kepada Siasatan Khas (D9) dan juga Jenayah Terancang (D14). Bagi STING juga telah diserahkan ke Jabatan Siasatan Jenayah Narkotik. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Timbalan Menteri.

Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad: *Assalamualaikum.*

Tuan Yang di-Pertua: Nanti, nanti Yang Berhormat sebab kerap sangat menyoal, bagi wanita.

Dato' Juhanis binti Abd Aziz: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Soalan saya, berapakah jumlah pendatang asing yang di senarai hitam daripada masuk semula ke negara ini? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan Timbalan Menteri. Hendak jawab boleh, tidak mahu jawab boleh sebab itu ada data.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Terima kasih. Saya memerlukan data yang khusus bagi senarai hitam yang diminta oleh Yang Berhormat Senator. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Hairan juga saya sebab angka 36 ribu tahun 2020 tidak ada orang sambut, orang yang berkaitan dengan pendatang. Ya, ada lagi? Yang Berhormat bangkit lagi?

Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera Tuan Yang di-Pertua dan sahabat-sahabat sekalian.

Tuan Yang di-Pertua: Ya. Sila.

Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad: Daripada laporan akhbar, walaupun tidak tepat, umumnya mengatakan antara tiga ke-lima juta PATI atau pendatang tanpa izin. Mengikut maklumat kerajaan, apakah punca-punca yang kita tidak boleh kawal PATI ini? Walaupun undang-undang mereka melindungi PATI ini 20 tahun dahulu lagi sudah diluluskan, Tuan Yang di-Pertua, iaitu dirotan, apakah sebab bilangan PATI ini masih angka yang terlalu besar? *Wallahualam.*

Tuan Yang di-Pertua: Silakan. Ini mustahak.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Terima kasih Yang Berhormat Senator.

Seperti yang kerajaan melalui Kementerian Dalam Negeri telah umumkan, bahawa beberapa pihak yang tidak bertanggungjawab untuk membenarkan pendatang tanpa izin ini termasuk tekong-tekong telah kita tangkap dan juga melibatkan tangkapan PATI tersebut. Setakat yang ada data pada saya, Yang Berhormat Senator, Januari hingga 30 September 2021, kita telah membuat tangkapan PATI sejumlah 8,165 orang. Kita akan meneruskan operasi-operasi bersepadu dengan agensi di bawah KDN bagi memastikan kedaulatan dan ketenteraman awam di dalam negara kita terjamin. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: *Alhamdulillah.* Yang Berhormat Senator Puan Lim Hui Ying.

11. Puan Lim Hui Ying minta Menteri Kesihatan menyatakan, apa status terkini pelantikan tetap bagi doktor kontrak susulan Himpunan Hartal Doktor Kontrak yang berlaku pada 26 Julai 2021.

Timbalan Menteri Kesihatan I [Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali]: Terima kasih Yang Berhormat. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Berhubung status terkini pelantikan tetap bagi doktor kontrak susulan Himpunan Hartal Doktor Kontrak, kerajaan bersetuju supaya KKM dan agensi berkaitan mewujudkan satu- pelan komprehensif, yang akan memberikan penekanan kepada jangka pendek, penyelesaian jangka sederhana dan juga penyelesaian jangka panjang.

Oleh itu, satu Jawatankuasa telah ditubuhkan pada 20 Ogos 2021 yang memberikan keutamaan kepada perkara-perkara berikut.

Pertama, meneliti strategi bagi meningkatkan peluang pekerjaan dalam perkhidmatan kesihatan di kementerian dan agensi-agensi awam yang lain serta sektor-sektor swasta yang wujud di negara ini.

Kedua, meneliti dan mengemukakan permohonan untuk mewujudkan perjawatan tetap untuk fasiliti-fasiliti baharu dan fasiliti-fasiliti yang akan dinaik taraf.

Ketiga, meneliti dan meminda ketetapan sedia ada dalam Akta Perubatan 1971, Akta Pergigian 1971 dan juga Akta Pendaftaran Ahli Farmasi 1990 berkaitan dengan latihan siswazah dan juga berkaitan dengan khidmat wajib yang telah wujud selama ini.

Keempat, mengadakan perbincangan dengan Jabatan Perkhidmatan Awam untuk cuba menambah baik pindaan kepada Akta Pencen 1980 bagi memperkenalkan penambahbaikan yang setara. Ini kerana sebarang pindaan juga melibatkan penjawat awam yang lain dan implikasinya terhadap dasar sedia ada berkaitan Skim Pencen dalam perkhidmatan awam. Kajian ini memerlukan pewujudan jawatan tetap pada setiap tahun.

Tuan Yang di-Pertua, penyediaan pelan komprehensif ini akan melibatkan penyertaan Jabatan Perkhidmatan Awam, Kementerian Kewangan, Jabatan Perdana Menteri, Kementerian Pengajian Tinggi serta bahagian dan program-program dalam Kementerian Kesihatan itu sendiri. Selain daripada itu, jawatankuasa khas ini akan mengadakan sesi libat urus dengan pihak-pihak yang bertanggungjawab. Dalam tempoh kajian ini dijalankan, penyerapan doktor-doktor kontrak kepada doktor tetap akan terus dilaksanakan dari semasa ke semasa bergantung pada kekosongan yang wujud dalam perjawatan itu. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Soalan? Sila.

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: Soalan tambahan, Tuan Yang di-Pertua.

Puan Lim Hui Ying: Soalan tambahan saya dahulu, ya.

Tuan Yang di-Pertua: Baik.

Puan Lim Hui Ying: Terima kasih. Memandangkan kekurangan doktor dan pegawai kesihatan di seluruh negara akibat daripada pandemik, apakah perancangan bagi menambah kakitangan kesihatan pada masa yang terdekat? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih Yang Berhormat. Yang Berhormat nampak masalah yang timbul daripada bermulanya doktor kontrak ini, perkara yang membimbangkan ialah kekurangan doktor di masa akan datang. Apa yang kerajaan tumpukan sekarang ini ialah untuk menambah baik supaya doktor-doktor kontrak ini dapat ke jawatan tetap tanpa pencen umpamanya. Itu sebab penambahbaikan dalam pindaan Akta Pencen hendak dilakukan.

Keduanya ialah mengurangkan *brain drain*, dengan izin Tuan Yang di-Pertua. Maknanya, doktor-doktor yang meninggalkan perkhidmatan kerajaan yang berhijrah ke luar negara dan sebagainya. Jadi, ini untuk memantapkan bilangan doktor yang ada ini dengan apa yang kita ada sekarang ini. Kita memang bimbang sebenarnya kerana kalau kita lihat sehingga Jun 2021, seramai 233 orang pegawai perubatan lantikan kontrak telah meletakkan jawatan dan perincian ini meletakkan jawatan itu kekosongan. Berkhidmat dengan sektor swasta sahaja seramai 96 orang. Sebab peribadi seramai 70 orang. Berkhidmat di badan berkanun seramai 33 orang dan melanjutkan pelajaran ke tempat lain seramai 11 orang. Jadi, ini merupakan kebimbangan.

Oleh sebab itu, Tuan Yang di-Pertua, pada 21 September, Yang Berhormat Menteri telah membuat satu libat urus secara maya dengan Sekretariat Gerakan Hartal Doktor untuk mendengar isu dan permasalahan mereka. Isu-isu seperti penilaian prestasi, kompetensi, perjawatan tetap dan peluang melanjutkan pelajaran dan juga masa depan doktor-doktor itu akan diberi perhatian oleh Kementerian Kesihatan dan akan dicuba sehabis baik bagaimana kita dapat menyelesaikan masalah-masalah doktor-doktor muda yang ada di negara ini. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

12. Datuk Mohan a/l Thangarasu minta Menteri Perpaduan Negara menyatakan, tentang peranan signifikan Jawatankuasa Keharmonian Antara Penganut Antara Agama (HARMONI) sejak diwujudkan dan mengapakah masih wujudnya dakwaan bahawa isu-isu berkaitan agama bukan Islam tidak dibincangkan terdahulu dengan HARMONI untuk penyelesaian yang menyeluruh.

Menteri Perpaduan Negara [Datuk Halimah binti Mohamed Sadique]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua, saya mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Datuk Mohan. Yang Berhormat Senator Datuk Mohan, saya ingin memaklumkan bahawa dalam Mesyuarat Jemaah Menteri pada 14 Ogos 2020, tahun lepas, telah pun bersetuju dengan penubuhan Jawatankuasa Keharmonian Antara Penganut Agama yang kita namakan sebagai HARMONI.

Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya turunkan *mask* saya ini sedikit.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Datuk Halimah binti Mohamed Sadique: Terima kasih. Kalau tidak, ia berasap.

Tuan Yang di-Pertua: Ha, itu dia.

Datuk Halimah binti Mohamed Sadique: *Mask* sahaja... [Ketawa] Tuan Yang di-Pertua, jawatankuasa ini...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, "pelitup".

Datuk Halimah binti Mohamed Sadique: Oh, pelitup... [Ketawa] Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya turunkan pelitup ini... [Ketawa] Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang atas sahaja.

Datuk Halimah binti Mohamed Sadique: Ya, yang atas sahaja.

Tuan Yang di-Pertua, saya ingin memaklumkan kepada Yang Berhormat Datuk Mohan, Jawatankuasa HARMONI yang saya sebutkan tadi ini, Yang Berhormat Datuk Mohan, telah pun menggantikan Jawatankuasa Mempromosi Persefahaman dan Keharmonian Antara Penganut Agama (JKMPKA) yang telah pun diwujudkan pada tahun 2010 dan berakhir pada 31 Disember 2019.

Selain daripada itu, saya juga ingin memaklumkan Jawatankuasa Keharmonian Antara Penganut Agama selain Islam- kita tidak sebut 'bukan Islam' ya, Yang Berhormat, kita sebut 'selain Islam', ataupun dinamakan sebagai HARMONI selepas ini saya akan sebutkan, ia merupakan sebuah platform yang kita wujudkan di bawah Kementerian Perpaduan Negara untuk kita mendapatkan pandangan, nasihat berhubung dengan perkara-perkara yang berkaitan dengan hal ehwal agama selain daripada Islam.

Jawatankuasa HARMONI di bawah Kementerian Perpaduan Negara ini, Yang Berhormat Datuk Mohan, saya yang mempengerusikan sebagai pengerusi dan kita ada 14 orang pemimpin agama atau wakil pertubuhan yang telah pun kita kenal pasti iaitu Kristian seramai empat orang, Buddha empat orang, Hindu dua orang, Sikh seorang, Tao dua orang, Baha'i seorang. Jadi, jumlah keseluruhan ialah 14 orang.

Selain daripada itu, kita ada satu lagi Jawatankuasa Keharmonian Antara Penganut Agama iaitu HARMONI bersama JAKIM yang saya pengerusikan, dan juga Yang Berhormat Menteri Agama yang juga melihat kepada perkara-perkara yang telah pun saya nyatakan. Jumlah keahliannya adalah seramai 24 orang termasuk 10 orang wakil daripada agama Islam.

Apakah tujuannya? Bentuk platform supaya kita dapat memantapkan iklim perhubungan yang baik antara pemimpin serta penganut agama pelbagai agama berteraskan kepada semangat saling hormat-menghormati.

Kedua, menggalakkan semua penganut agama memahami, menghormati Perlembagaan Persekutuan dan seterusnya meningkatkan penghayatan rakyat kepada nilai agama selaras dengan prinsip Rukun Negara.

■1120

Saya ingin menjawab kepada persoalan yang telah pun dibangkitkan- izinkan saya sedikit lagi masa Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Tidak boleh banyak, sedikit sahaja.

Datuk Halimah binti Mohamed Sadique: Sedikit sahaja. Berkaitan dengan mengapa masih lagi berbangkit isu-isu agama jika telah ditubuhkan HARMONI. Saya hendak memaklumkan kepada Yang Berhormat, apa-apa isu yang berkaitan dengan agama, contoh yang berkaitan dengan permohonan pembermilikan tanah bagi tapak rumah ibadat, dasar berkaitan rumah ibadat, tanah perkuburan dan sebagainya, itu merupakan kuasa di bawah kerajaan negeri.

Oleh sebab itu di bawah kementerian saya, kita telah wujudkan jawatankuasa yang saya mempengerusikan bersama-sama dengan Exco-Exco Kerajaan Negeri dan kita telah ada persetujuan untuk mewujudkan jawatankuasa rumah ibadat selain daripada Islam di 14 buah negeri yang ada. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Baik. Tambahan?... Silakan.

Datuk Mohan a/l Thangarasu: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Terlebih dahulu saya amat menghargai Yang Berhormat Menteri Perpaduan kerana memberi satu jawapan yang cukup menyeluruh. Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Tidak ada soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Tidak ada tambahan, wah!

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: Soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: *Alhamdulillah*, boleh rehat. Soalan ke-13 Yang Berhormat Senator Puan Nuridah binti Mohd Salleh.

Puan Nuridah binti Mohd Salleh: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera. Tuan Yang di-Pertua, soalan saya Nombor 13. Terima kasih.

13. Puan Nuridah binti Mohd Salleh minta Menteri Wilayah Persekutuan menyatakan, langkah yang diambil bagi mengatasi isu lambakan permohonan PPR dengan unit perumahan yang tersedia khusus di Wilayah Persekutuan.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan. Tahniah Yang Berhormat Timbalan Menteri Wilayah Persekutuan.

Timbalan Menteri Wilayah Persekutuan [Datuk Seri Jalaluddin bin Alias]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Boleh pantun Tuan Yang di-Pertua?

*Ko Jolobak ko Jolobu;
Tuai padi, tigo tangkai.
Tan Sri dan saya dari Jolobu;
Soalan Dewan Negara kita rungkai.*

Tuan Yang di-Pertua, bagi menjawab soalan Yang Berhormat Senator Puan Nuridah. Untuk makluman Yang Berhormat, Kementerian Wilayah Persekutuan melalui agensi di bawah Dewan Bandaraya Kuala Lumpur menyedari keperluan penyewaan rumah kos rendah khususnya untuk rakyat berpendapatan rendah.

Pada masa ini, terdapat sejumlah 9,948 permohonan penyewaan rumah yang diterima oleh DBKL untuk menyewa rumah PPR dari tahun 2019 sehingga Ogos 2021. Permohonan yang diluluskan cuma sebanyak 627 dan yang dikeluarkan tawaran. Manakala 920 lagi masih menunggu tawaran unit kosong yang sedang di baik pulih dan juga untuk diserahkan kepada pemohon.

Untuk rekod Tuan Yang di-Pertua, jumlah rumah yang dapat ditawarkan adalah terhad berbanding dengan jumlah permohonan yang diterima. Oleh itu, beberapa langkah sedang dan akan diambil untuk menyelesaikan isu lambakan permohonan rumah sewa DBKL seperti berikut.

Pertama, menyemak dan memperkemaskan semula proses permohonan bagi mempercepatkan keputusan permohonan sewa rumah perumahan awam dan juga PPR DBKL. Ini adalah untuk mempertingkatkan jumlah permohonan yang diproses dan diputuskan setiap bulan di mana secara purata sebanyak 75 permohonan kepada 150 permohonan sebulan.

Kedua Tuan Yang di-Pertua, mempertingkatkan penguatkuasaan bagi membolehkan pengosongan rumah yang penyewa tidak mematuhi perjanjian penyewaan seperti menyewakan kepada orang lain dan tidak menetap di rumah berkenaan. Pada tahun 2020 sahaja untuk rekod, sebanyak 880 Notis Penguatkuasaan telah dikeluarkan dan daripada itu, sebanyak 309 buah unit rumah telah dirampas semula. Ini adalah untuk meningkatkan bilangan rumah yang boleh ditawarkan kepada pemohon yang masih lagi dalam senarai simpanan.

Ketiga, menambah baik dokumen kontrak penyewaan untuk memperketat saringan ke atas permohonan baharu dan pelanjutan tempoh penyewaan. Ini termasuklah pindaan ke atas pengemaskinian syarat-syarat penyewaan bagi memisahkan skim perumahan awam sama ada perumahan awam sewaan milik DBKL ataupun perumahan awam berbentuk hibrid. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. Soalan tambahan?

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Soalan tambahan Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Warga kota amat terkesan dengan COVID-19 yang melanda dunia dan negara. Adakah pihak kementerian, DBKL, Perbadanan Putrajaya dan juga Labuan mempunyai cadangan untuk memberikan diskaun cukai pintu kepada penghuni kota yang tinggal di rumah bawah RM300 ribu?

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Datuk Seri Jalaluddin bin Alias: Tuan Yang di-Pertua, moratorium ataupun pengecualian sewa diberi kepada penyewa-penyewa rumah PPR. Pada tahun 2020, sewaan telah kita bagi sebanyak 100 peratus diskaun dan pada tahun 2021, 50 peratus diskaun. Buat masa ini, cukai pintu tidak diberikan pengecualian. Terima kasih.

Datuk Haji Bashir bin Haji Alias: Tuan Yang di-Pertua, soalan tambahan. Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Senator, silakan.

Datuk Haji Bashir bin Haji Alias: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Di Labuan terdapat sebuah projek PPR hampir siap pembinaannya yang mengandungi 500 buah unit, tidak cukup untuk menampung keperluan berdasarkan permohonan yang diterima. Soalan saya, adakah kementerian bercadang untuk membina projek PPR tambahan bagi menampung keperluan tersebut? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Timbalan Menteri. Sila.

Datuk Seri Jalaluddin bin Alias: Tuan Yang di-Pertua, bagi di Labuan ini, kita ada PPR Batu Arang, Labuan sebanyak 500 unit yang dijangka siap pada bulan Mac. Ini merupakan PPR di bawah KPKT. Buat masa ini, kita akan selesaikan dahulu pembinaan PPR Batu Arang ini untuk 500 unit ini yang akan siap pada bulan Mac dan pembinaan PPR yang akan datang sedang dalam perancangan, Yang Berhormat Senator. Terima kasih.

Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua dan sahabat Yang Berhormat Senator sekalian. Yang Berhormat Timbalan Menteri, kita tengok isu lambakan. Jadi, saya tengok banyak lagi rumah-rumah yang bertingkat empat di Sentul, di Cheras- adakah kerajaan tidak bercita-cita, tidak bercadang hendak menggantikan rumah pangsa bertingkat empat ini kepada yang lain-lain seperti yang dibuat sekarang, yang dijadikan sampai 24 tingkat, 25 tingkat?

Tuan Yang di-Pertua: Meninggikan lagi?

Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad: Ya, untuk mengatasi isu lambakan.

Datuk Seri Jalaluddin bin Alias: Yang Berhormat, Tuan Yang di-Pertua, kita ada 63 projek PPR di seluruh Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur. Dalam pembinaan ataupun- kita ada tiga kategori. Pertamanya, rumah PPR. Kedua, rumah kos sederhana rendah. Ketiga, rumah mampu milik di bawah RM300 ribu, di bawah RM200 ribu dan rumah PPR.

Bagi konsep rumah PPR yang dibina pada tahun 2015 ke bawah ini adalah dalam perancangan kementerian, terutamanya DBKL untuk kita menaik taraf dan juga membuat pembinaan pembangunan semula. Ini ada dalam perancangan kementerian untuk kita lakukan di beberapa buah kawasan PPR yang difikirkan wajar untuk dinaiktarafkan pada waktu dan masa yang akan datang. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, Yang Berhormat Timbalan Menteri. Yang Berhormat Senator Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili.

Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Soalan saya soalan nombor 14.

14. Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili minta Menteri Pengajian Tinggi menyatakan, sejauh mana pelaksanaan Latihan Industri atau 'Internship' ke atas bakal graduan Institusi Pengajian Tinggi (IPT) dan Politeknik di seluruh negara memandangkan kebanyakan industri dan majikan swasta terjejas disebabkan had dan kekangan operasi semasa tempoh PKP 2.0 dan Pelan Pemulihan Negara pada tahun 2021.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Timbalan Menteri Pengajian Tinggi [Dato' Dr. Ahmad Masrizal Muhammad]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera.

Tuan Yang di-Pertua Dewan dan juga semua Ahli Yang Berhormat sekalian, saya ingin mengambil kesempatan ini merakamkan ucapan tahniah kepada sahabat saya Yang Berhormat Senator Tuan Haji Idris bin Haji Ahmad atas pelantikannya sebagai Menteri Agama dan juga kepada Yang Berhormat Senator Tuan Zaiedi yang telah pun begitu cakna bertanya tentang soalan KPT berkenaan dengan latihan industri yang dijalankan di universiti.

Untuk makluman semua, Yang Berhormat Senator, apabila negara berhadapan dengan pandemik COVID-19 dan negara berada dalam situasi kritikal di mana MCO 2.0 dilaksanakan, maka, kerajaan melalui Kementerian Pendidikan Tinggi telah pun membuat penyesuaian kepada beberapa kursus yang dijalankan termasuklah berkaitan kursus atau program-program seperti latihan industri. Ini di mana, kursus ini ataupun penyesuaian ini dibuat atas faktor kelonggaran dan juga fleksibiliti kepada setiap universiti dan institusi termasuklah politeknik untuk memastikan pelajar-pelajar tetap mendapat manfaat atau faedah daripada kursus atau program yang telah diikuti.

Dalam hal ini juga, pihak Kementerian Pengajian Tinggi memandang serius tentang permasalahan ketegangan mental di kalangan pelajar. Maka, dengan ada penyesuaian ini, diharap pelajar-pelajar tidak begitu tertekan dengan keadaan yang berlaku.

Untuk makluman yang lebih detil berkenaan dengan perkara ini, dalam konteks institusi pengajian tinggi sebagai contoh di universiti awam, maka, KPT telah pun memberikan kelonggaran untuk mengubah suai program serta kaedah penilaian latihan industri dengan menerapkan kaedah alternatif berdasarkan panduan yang telah disediakan oleh pihak MQA. Antaranya ialah, sebagai contoh, *industry-based project*, *problem-based project*, *topical study* atau *research project*.

■1130

Selain itu, beberapa buah universiti turut menawarkan pelaksanaan latihan industri di kampus masing-masing bagi memastikan pelajar dapat menyelesaikan latihan industri sebaik yang mungkin.

Dalam konteks Politeknik ataupun Kolej Komuniti pula, satu pendekatan telah pun dibuat di mana *Structured Internship Programmed* (SIP) telah pun ditambah baik melalui kaedah komunikasi dan penilaian secara dalam talian. Sebagai kaedah alternatif bagi menggantikan kaedah bersemuka seperti sebelum ini. Inisiatif kerajaan ini yang telah membuka beberapa sektor ekonomi yang *essential* ataupun yang perlu, dengan izin, minta maaf Tuan Yang di-Pertua. Semasa tempoh Perintah Kawalan Pergerakan, PKP 2.0 dan PKP 3.0 turut secara tidak langsung sebenarnya membantu para pelajar menjalani latihan industri secara bersasar.

Susulan penawaran bidang pengajian di Politeknik dan Kolej Komuniti termasuk dalam kategori industri perlu, para pelajar berpeluang menjalani latihan ini secara bersemuka di industri yang terpilih...

Tuan Yang di-Pertua: Ringkaskan.

Dato' Dr. Ahmad Masrizal Muhammad: Untuk makluman semua, mengikut data yang saya ada di sini.

Tuan Yang di-Pertua: Kena ringkaskan Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Dato' Dr. Ahmad Masrizal Muhammad: Ya. Sehingga September 2021, seramai 576 orang pelajar telah pun melalui atau menjalani latihan industri dan SIP dalam sektor pengilangan dan pembuatan semasa waktu MCO ini. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, silakan.

Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili: Tuan Yang di-Pertua.

Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Satu isu besar tentang latihan industri ini kepada golongan mahasiswa ialah berkenaan dengan isu latihan industri tanpa elaun ataupun elaun yang tidak mencukupi. Jadi saya ingin bertanya kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri, sejauh mana kerjasama di antara KPT dengan kementerian-kementerian lain untuk menangani isu ini khususnya dalam kita memberikan kebajikan kepada adik-adik mahasiswa kita. *Assalamualaikum*.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Dato' Dr. Ahmad Masrizal Muhammad: Terima kasih Yang Berhormat atas pertanyaan sebentar tadi. Memang betul kita begitu cakna tentang- dan memahami keadaan ataupun untung nasib pelajar kita telah menjalani latihan industri ataupun latihan praktikal di kilang-kilang begini. Dalam konteks elaun yang tidak cukup ini, kita telah membuat beberapa perbincangan dengan Kementerian Sumber Manusia.

Sebagai satu contoh, untuk mendapatkan sedikit bantuan ataupun kolaborasi dalam konteks memastikan mereka diberikan elaun yang berkenaan. Cumanya, daripada segi butiran yang terperinci, saya akan jelaskan melalui ulasan bertulis.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili: Tuan Yang di-Pertua, boleh?

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya ingin mengemukakan soalan tambahan di sini ialah, apakah usaha dan pendekatan yang *affirmative* yang dibuat oleh Institusi Pengajian Tinggi bagi mengimbangi peluang yang tidak boleh dibuat oleh pelajar-pelajar ini di mana mereka menjalani latihan industri secara bersemuka? Agar kualiti, kompetensi dan kebolehpasaran graduan-graduan ini tidak terjejas. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Dato' Dr. Ahmad Masrizal Muhammad: Pasaran ini sebenarnya satu soalan yang berbeza sedikitlah daripada apa yang telah pun- daripada soalan asal. Akan tetapi, tidak apa begini Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili, saya cuba bagi penjelasan sedikit secara ringkas. Untuk pelajar, sebagai contoh kita memiliki satu program atau satu inisiatif yang di bawah Kementerian Pengajian Tinggi yang mana apabila pelajar itu berada di bawah paras 50 peratus daripada tahap kebolehpasaran mereka. Contohnya, mereka ini dalam kursus yang agak tidak begitu komersial.

Makanya, kementerian memiliki satu program untuk memastikan bahawasanya pelajar-pelajar ini akan diberikan- untuk memastikan mereka boleh dipasarkanlah sebagai contoh. Program intervensi ini dipanggil sebagai Program Intervensi Kebolehpasaran Graduan. Program intervensi ini memberikan nilai tambah kepada graduan yang dikenal pasti kadar nilai pasti rendah, kadar kebolehpasaran itu pada paras CGPA 3.3 ke bawah, sebagai contoh. Atau daripada program pengajian yang rendah kadar kebolehpasaran itu 50 peratus ke bawah. Program ini telah menawarkan jaminan-jaminan pekerjaan kepada peserta sebaik mungkin.

Dia lebih kepada apa ini dengan izin ya Tuan Yang di-Pertua, lebih kepada program *reskilling* dan *upskilling*. Kita dapati sehingga tahun 2020- antara tahun 2020 hingga 2021, kita telah berjaya memberikan satu nafas baharu kepada mereka di mana sejumlah 1,235 orang graduan telah mendapat penempatan pekerjaan melalui program ini. Maknanya, kita bantu sampai *to the extent*, mungkin ada program-program yang tidak berapa komersial, kita bantu begitu.

Tuan Yang di-Pertua: Baik.

Dato' Dr. Ahmad Masrizal Muhammad: Itu Hasrat kementerian. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. Dr. Yaakob bin Sapari, Ini soalan yang terakhir.

15. Dr. Yaakob bin Sapari minta Menteri Pertanian dan Industri Makanan menyatakan, secara keseluruhan penanam padi di Malaysia termasuk dalam golongan miskin di bawah kategori B40. Apa rancangan kerajaan untuk mengeluarkan golongan petani padi daripada menjadi miskin berterusan.

Timbalan Menteri Pertanian dan Industri Makanan II [Dr. Nik Muhammad Zawawi bin Haji Salleh]: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Tuan Yang di-Pertua, pohon izin untuk membuat jawapan.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat sekalian, rekod semasa tahun 2021 Kementerian Pertanian dan Industri dan Makanan (MAFI) menunjukkan bahawa jumlah pesawah aktif di seluruh negara adalah seramai 320 ribu orang. Data juga menunjukkan bahawa dengan hasil pengeluaran sedia ada berserta sokongan bantuan bersubsidi dan insentif yang disediakan oleh kerajaan, pendapatan purata pesawah di negara ini boleh mencecah sekitar RM3,600 sehektar semusim atau RM600 sehektar sebulan.

Namun demikian, mengambil kira majoriti pesawah individu yang mengusahakan sawah berkeluasan hanya 1.5 hektar ke bawah, maka pendapatan yang diperolehi adalah sekitar RM900 sebulan sahaja. Keadaan ini meletakkan sebahagian besar pesawah di negara kita berada di bawah kategori B40 mengambil kira had Pendapatan Garis Kemiskinan (PGK) 2021 yang telah disemak semula oleh kerajaan sebanyak RM2,208 sebulan. Jadi, bagi membantu peningkatan pendapatan pesawah, MAFI telah pun memperkenalkan sistem jualan padi minimum sebanyak RM1,200 setiap tan metrik dan kerajaan membayar insentif hasil padi sebanyak RM360 setiap tan dengan syarat padi tersebut dijual di kilang-kilang yang dilesenkan dan berdaftar dengan BERNAS.

Di samping itu juga, MAFI memperkenalkan SMART Sawah Berskala Besar (SMART SBB) di mana SMART Sawah ini mampu menaik taraf kehidupan para petani di dalam negara kita. Dalam waktu yang sama juga, MAFI giat mempromosikan penanaman padi penghasilan tinggi seperti padi wangi dan juga padi pulut dalam negara kita. *Alhamdulillah*, ia diletak di bawah Rancangan Malaysia Kedua Belas pada kali ini. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Sila, tambahan.

Dr. Yaakob bin Sapari: Yang Berhormat, saiz sawah 1.5 hektar sahaja. Hasilnya 4.5 tan per hektar. Jadi, selama-lamanya petani akan miskin walaupun tukar kepada padi wangi atau padi pulut. Adakah kerajaan bersedia menambah subsidi daripada 360 kepada jumlah yang lebih munasabah? Agar petani boleh keluar daripada kemiskinan. Oleh sebab petani tidak dibenarkan untuk tanam tanaman lain walaupun tanaman lain lebih menguntungkan. Minta pandangan Yang Berhormat.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Dr. Nik Muhammad Zawawi bin Haji Salleh: Terima kasih kepada Yang Berhormat Dr. Yaakob bin Sapari. Kerajaan yang pertamanya mengambil pendekatan iaitu SMART Sawah Berskala Besar. Di mana program ini para pesawah, para petani dia akan memperoleh hasil paling minimum iaitu tujuh metrik tan untuk satu hektar. Jadi, di sana ada peningkatan pendapatan yang sangat ketara. Bahkan ada yang mencapai untuk makluman Yang Berhormat, iaitu 10 tan metrik bagi satu hektar. Kita akan memperluaskan program ini.

Keduanya, kerajaan sentiasa menilai kadar insentif yang akan diberi melalui kerajaan kepada para petani supaya kehidupan mereka tidak terjejas dengan gangguan kepada padi. Ini kerana penanaman padi ini kadangkala ia ada gangguan-gangguan di luar daripada kawalan para petani. Sekian, terima kasih.

■1140

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Soalan dan jawapan, sesinya telah berakhir. Setiausaha

USUL

MENJUNJUNG KASIH TITAH SERI PADUKA BAGINDA YANG DI-PERTUAN AGONG

Aturan Urusan Mesyuarat dibaca bagi menyambung semula perbahasan yang ditangguhkan atas masalah:

Bahawa suatu ucapan yang tidak sepertinya dipersembahkan pada Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong, demikian bunyinya;

"Ampun Tuanku,

Patik, bersama Tuan Yang di-Pertua Dewan, dan seluruh Ahli-ahli Dewan Negara merafak sembah, menjunjung setinggi-tinggi kasih di atas limpah perkenan Ke Bawah Duli Tuanku berangkat mencemar Duli, Merasmikan Sidang Parlimen, Penggal Keempat, Majlis Parlimen Keempat Belas, pada 13 September 2021" **[4 Oktober 2021]**

Tuan Yang di-Pertua: Kita dalam Majlis, menjemput Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris.

*[Timbalan Tuan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

11.40 pg.

Datuk Razali Idris: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera. *Bismillahi Rahmani Rahim. Alhamdulillah.*

Pertamanya saya ingin merakamkan berbanyak-banyak terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua kerana memberi peluang kepada saya untuk berbahas dalam Mesyuarat Pertama Penggal Keempat di dalam Dewan Negara yang mulia ini.

Terima kasih juga saya ucapkan kepada bekas Perdana Menteri Kelapan, Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin kerana menyokong penyambungan penggal kedua saya sebagai Ahli Dewan.

Serta tahniah dan syabas kepada Perdana Menteri Kesembilan, Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob di bawah kepimpinan yang baharu. Yang penting segala usaha dan ikhtiar serta inisiatif Kerajaan Perikatan Nasional yang lalu terus menjadi kesinambungan kepada kerajaan sekarang yang berkonsepkan Keluarga Malaysia. Yang penting juga kita mesti berjiwa besar dalam melakukan sesuatu dan tidak tinggalkan sesuatu perkara yang menyusahkan rakyat atau membebankan rakyat.

Tuan Yang di-Pertua, sebelum saya masuk ke topik teras dalam perbahasan saya, izinkan saya menyentuh perihal Keluarga Malaysia yang saya berpendapat amat tepat dan sangat wajar dalam kita mendepani kesukaran dan kepayahan pada pasca COVID-19 ini. Keluarga Malaysia bermaksud bersatu hati, bersatu jiwa, bersatu padu, bersatu berkongsi, bersatu berdepan apa jua kejayaan dan masalah serta bersatu berjuang secara bersama. Dalam semua perkara kita bersatu.

Sama juga di dalam keluarga kita sendiri, datuk, nenek, ibu bapa, anak-anak, cucu-cicit andainya bersatu, maka keluarga itu akan selamat sentosa dalam keadaan baik mampu keluar daripada sebarang masalah dan juga cabaran.

Oleh sebab itu pengenalan Keluarga Malaysia adalah kembali kepada asasnya iaitu bersatu. Dalam hal ini, saya ingin bertanya kepada Kementerian Perpaduan, ada di belakang. Adakah Kementerian Perpaduan Negara akan mengeluarkan satu doktrin atau sumpah ikrar di bawah konsep 'Keluarga Malaysia' seperti mana Rukun Negara? Apakah Keluarga Malaysia sekadar kekal sementara atau dijadikan penjenamaan yang berkekalan seperti mana Rukun Negara?

Tuan Yang di-Pertua, bagi menuruskan perbincangan, saya telah menggariskan sebanyak lapan perkara teras untuk saya bangkitkan dalam Dewan yang mulia ini. Teras yang pertama berhubung persetujuan tujuh tawaran bagi transformasi Parlimen dan pentadbiran kerajaan.

Saya sebenarnya sangat setuju berhubung tujuh tawaran itu yang bermula daripada Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin dan kemudiannya ditawarkan semula di bawah Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob selaku Perdana Menteri. Kerajaan Perikatan Nasional sebenarnya lebih awal menawarkan demi mengembalikan kestabilan politik terutama dalam menangani pandemik COVID-19 dan memulihkan ekonomi negara serta kesejahteraan kesihatan awam negara. Memang benar, selama ini pun Kerajaan Perikatan Nasional ketika itu tidak pernah mengabaikan usaha dan tanggungjawab untuk memulihkan negara sejak mengambil alih kerajaan daripada Pakatan Harapan.

Kehadiran Kerajaan Perikatan Nasional adalah sebagai penyelamat kepada negara pada waktu bermulanya pandemik COVID-19 dan terus mencari jalan bagi membantu rakyat dan negara. Maka muncullah tujuh tawaran itu tetapi kemudiannya pembangkang telah menolak mentah-mentah cadangan itu kerana beranggapan tindakan yang dilakukan oleh Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin bersifat sogokan secara terbuka. Saya teruja apabila pembangkang menerima baik akan tawaran yang sama di bawah Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob dengan melihat keamanan di Parlimen yang tiada lagi teriakan seperti orang hilang ingatan.

Tetapi lain pula berlaku di Melaka pada hari ini Tuan Yang di-Pertua. Nampak macam ada sedikit kerjasama pihak pembangkang dengan 44 yang kita lihat berlaku kelmarin. Saya hendak tanya Menteri Tugas-tugas Khas, sejauh mana keikhlasan Pembangkang dalam menerima atau menolak mengikut keperluan atau agenda mereka.

Adakah Pembangkang telah menghalalkan lompatan di negeri-negeri yang mereka berkepentingan? Saya sebenarnya selari dengan Titah nasihat Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dan Duli-duli Yang Maha Mulia Raja-Raja Melayu tentang peri pentingnya sebuah pentadbiran yang stabil dan dapat berfungsi secara biasa dalam keadaan negara yang menghadapi pelbagai krisis terutamanya dalam memerangi wabak COVID-19. Kiranya PH menerima empat-pelompat ini, maka itu sudah khianat kepada perjanjian yang dimeterai di Peringkat Pusat.

Teras kedua, tarikh pilihan raya umum (PRU) ditentukan pada persidangan Parlimen Mesyuarat Pertama Penggal Pertama selepas tamat PRU. Sejak tahun 1957, Malaysia mengekalkan sistem politik pelbagai parti yang mana parti politik yang memperoleh majoriti kerusi di Dewan Rakyat atau di Dewan Undangan Negeri boleh menubuhkan Kerajaan Persekutuan atau Kerajaan Negeri. Sistem yang diguna pakai di Malaysia berasaskan, dengan izin, *first past the post system*. Siapa yang ada majoriti, dialah pemenangnya.

Saya hendak mencadangkan supaya tarikh setiap pilihan raya umum ditetapkan pada Mesyuarat Pertama Penggal Pertama yang baru selepas keputusan PRU diperolehi sepenuhnya. Empat tahun pertama Yang Berhormat berkhidmat dan rakyat berpeluang untuk berniaga. Bukan lagi ilham Yang Amat Berhormat Perdana Menteri. Rakyat serabut menjadi teka-teki setiap kali hendak umum tarikh pilihan raya. Mungkin perlu adakan sedikit pindaan ke arah transformasi pentadbiran dan Parlimen. Maka perkara yang baik perlu diusahakan ke arah itu.

Saya memahami kalau mengikut Perlembagaan, Yang di-Pertuan Agong mempunyai kuasa bagi membubarkan Parlimen berdasarkan kepada peruntukan di bawah Perlembagaan Persekutuan. Berdasarkan Perlembagaan Persekutuan, Parlimen akan terbubar melalui dua cara iaitu selepas lima tahun tarikh mula bersidang dan permintaan daripada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri, dan diperkenankan oleh Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong. Maka saya hendak bertanya kepada Menteri yang menjaga undang-undang di Parlimen, adakah perlu ada pindaan yang membolehkan kuasa penetapan tarikh diberikan kepada Tuan Yang di-Pertua Dewan di awal Parlimen bersidang?

Teras ketiga, yang saya ingin bahaskan ialah jawatan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri....

Dr. Yaakob bin Sapari: Boleh mencelah sedikit?

Datuk Razali Idris: Masa tidak ada.

Dr. Yaakob bin Sapari: Boleh sedikit?

Datuk Razali Idris: Tuan Yang di-Pertua, boleh bagi?

Timbalan Yang di-Pertua: Terpulang kepada pembahas.

Datuk Razali Idris: Ada tambahan atau tidak kemudian?

Timbalan Yang di-Pertua: Boleh juga kalau hendak bagi, boleh. Terpulang kepada pembahas.

Dr. Yaakob bin Sapari: Dalam amalan demokrasi negara-negara lain kalau boleh tarikh pilihan raya ini ditetapkan. Genapkan pentadbiran lima tahun, kemudian pilihan raya agar tidak menjadi teka-teki kepada parti politik. Habis pilihan raya sudah kempen semula hendak pilihan raya. Jadi apa pandangan Yang Berhormat?

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, kalau Yang Berhormat hendak buka pelitup muka pun dibenarkan sebab saya tengok mengah tu.

Datuk Razali Idris: Mengah! Betul-betul, saya setuju. Topeng kah pelitup muka?

Timbalan Yang di-Pertua: Pelitup muka.

Datuk Razali Idris: Pelitup muka, okey. Saya sebenarnya sudah sebut tadi Yang Berhormat. Tarikh pilihan raya ditentukan oleh Parlimen pada persidangan yang pertama. Jadi sudah barang pasti tarikh pilihan raya tersebut menjurus kepada lima tahun terakhir. Jadi, saya bersetuju dengan pandangan Yang Berhormat dan kita minta pihak kerajaan mengkaji supaya ia ditentukan oleh Parlimen dan juga *Speaker* Dewan Rakyat pada ketika itu.

Teras ketiga yang saya hendak bahaskan ialah jawatan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri hendaklah seorang yang berbangsa Melayu dan beragama Islam.

■1150

Ini bukan soal *racist* atau berat sebelah tetapi adalah wajar bagi seorang pemimpin yang datangnya adalah daripada orang Melayu Islam. Hal ini sudah terlaksana dan termaktub dalam undang-undang tubuh negeri-negeri yang beraja. Di mana tiada seorang pun boleh dilantik menjadi Menteri Besar melainkan jika beliau berbangsa Melayu dan menganut agama Islam kecuali negeri-negeri yang tidak beraja. Dalam hal ini di peringkat Persekutuan, perlu segera ada pindaan di bawah Perlembagaan Persekutuan bagi meminda dan memasukkan perkara atau fasal baru ini yang memerihalkan pelantikan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri hendaklah berbangsa Melayu dan menganut agama Islam. Tak kiralah parti mana sekalipun.

Saya memahami ketika ini tiada peruntukan dalam Perlembagaan Persekutuan yang menyebut bahawa bukan Melayu tidak boleh memegang sebarang jawatan dalam pentadbiran sama ada Parlimen atau badan kehakiman. Maka dengan itu serta dalam keadaan kerajaan yang tidak kuat ketika ini tetapi di bawah tawaran-tawaran yang hendak dilaksanakan menerusi transformasi Parlimen dan pentadbiran kerajaan, saya cadangkan supaya ada pindaan dalam hal ini.

Mungkin Perkara 39 berkaitan kuasa eksekutif Persekutuan ataupun di bawah Perkara 40 yang melantik Perdana Menteri menurut budi bicara Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong atau di bawah Perkara 43 hendaklah dilihat satu tambahan perkara yang baru bagi melantik Perdana Menteri yang berbangsa Melayu dan beragama Islam dengan kuasa ahli politik Parlimen di Dewan Rakyat dan di sokong di Dewan Negara.

Apa pun, kita tidak mengabaikan langsung Perkara 153 yang memperuntukkan bahawa Perlembagaan Persekutuan merangkumi semangat tolak ansur, kesederhanaan dan toleransi dan menambah Perkara 153(5), meletakkan Perkara 153 hingga Perkara 136 tertakluk di bawahnya yang menyatakan bahawa semua orang tanpa mengira kaum dalam perkhidmatan Persekutuan hendaklah diberi layanan yang saksama.

Tuan Yang di-Pertua, teras keempat di bawah tujuh tawaran pembaharuan itu walaupun ada disebut peruntukan kewangan kepada Ahli Parlimen tidak kira menyokong kerajaan atau pembangkang adalah sama jumlahnya iaitu RM3.8 *million* setahun. Maka saya merasakan perkara yang sedemikian juga termaktub kepada Ahli Dewan Negara. Kami juga Ahli Parlimen. Dalam Dewan yang tertinggi di bawah sistem perundangan negara, dengan peruntukan khas dengan jumlah RM300 ribu sepenggal Tuan Yang di-Pertua, tiga tahun, RM100 ribu setahun.

Maka, saya hendak mengesyorkan supaya peruntukan Ahli Dewan Negara hendaklah diberikan sebanyak RM3 juta. Bagi tempoh sepenggal yakni tiga tahun, RM1 *million* setahun. Congak mudah kita, RM3 *million* darab 70 Ahli Dewan Negara berjumlah RM210 *million* selama tiga tahun dan tidak melampau permohonan kita, kepada semua tak kira penyokong kerajaan ataupun di pihak Pembangkang. Walaupun kami tidak dipilih secara mandat rakyat atau mengikut kawasan...

Tuan Aknan a/l Ehtook: Yang Berhormat.

Datuk Razali bin Idris: Namun perasaan...

Tuan Aknan a/l Ehtook: Tuan Yang di-Pertua, mohon izin mencelah sekejap?

Timbalan Yang di-Pertua: Boleh.

Tuan Aknan a/l Ehtook: Saya hendak tanya sebab dengar peruntukan yang banyak kita jadi seronok *kot-kot* boleh dapat esok. Akan tetapi lazimnya penukaran ini adalah penukaran khas yang diberikan oleh Perdana Menteri. Jadi, saya rasa dengan keadaan semasa ini dia akan tidak stabil. Kadang-kadang Perdana Menteri mungkin baik hati, ada yang baik hati bagi banyak sikit, tahun depan bagi kurang sikit dan sebagainya. Tidakkah lebih baik Yang Berhormat kalau peruntukan tersebut menjadi satu butiran tetap di Kementerian Kewangan dalam bajet tahunan. Maknanya setiap tahun akan ada peruntukan untuk tujuan ini. Terima kasih.

Datuk Razali bin Idris: Ya, saya sudah sebut tadi peruntukan khas Perdana Menteri maksudnya peruntukan baru yang kita minta ini, RM3 *million* ini dikhususkan kepada Kementerian Kewangan. Jadi, saya bersetuju dan saya masukkan sekali dalam ucapan saya Yang Berhormat.

Dato' Isa bin Ab. Hamid: Yang Berhormat boleh saya mencelah? Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Datuk Razali bin Idris: Panjang lagi ini.

Dato' Isa bin Ab. Hamid: Kalau apa yang dinyatakan oleh Yang Berhormat Datuk Razali itu kami sangat menyokong, kalau saya ingin berkongsi bagaimana saya mewakili komuniti peribumi Orang Asli menjaga seluruh Semenanjung, ada 850 buah kampung lebih 30 NGO, lebih 100 peratus Orang Asli. Maka jikalau hendak dibahagikan 300 dengan 30 NGO tak cukup. Belum lagi PIBG, ada 100 PIBG maka adakah wajar perkara ini kita sokong dan saya berharap usul ini dapat kita sokong sebagai Ahli Dewan Negara, bagi bajet yang lebih besar. Apakah pandangan Yang Berhormat Datuk Razali?

Datuk Razali bin Idris: Ya, saya bersetuju kalau kita bersetuju untuk diangkat sebagai usul. *Insyaa-Allah* kita akan buat secara tertib melalui Dewan Negara. Tuan Yang di-Pertua, walaupun kami tidak dipilih secara mandat rakyat ataupun mengikut kawasan.

Namun, peranan sebagai Ahli Negara juga sangat meluas, merentasi sempadan, keperluan dan kehendak masyarakat seperti mana yang disebut oleh Yang Berhormat Senator Dato' Isa tadi Tuan Yang di-Pertua Orang Asli, OKU oleh Yang Berhormat Datuk Ras Adiba dan kami juga mempunyai hubungan dari Perlis sehingga ke Sabah dan Sarawak.

Jadi, pohon Menteri yang bertanggungjawab melihat akan perkara ini secara teliti di bawah semangat transformasi atau reformasi atau pembaharuan atas nama Parlimen itu sendiri.

Teras yang kelima, calon pilihan raya umum. Cadangan saya, hendaklah mereka yang berusia 21 tahun sehingga 75 tahun sahaja. Saya masih ingat Rang Undang-undang Perlembagaan (Pindaan) 2019 diluluskan di Dewan Rakyat dan kemudian diluluskan di Dewan Negara dengan majoriti 2/3 yang menyaksikan pengundi berusia 18 tahun dibenarkan mengundi secara automatik.

Pindaan itu selaras dengan amalan demokrasi dunia yang mana banyak negara maju seperti *United Kingdom* dan Jerman menurunkan had usia mengundi kepada 18 tahun. Jadi mengapa pula kita tidak boleh pastikan syarat kelayakan menjadi calon, tak kira calon Kerusi Parlimen atau pun calon Dewan Undangan Negeri hendaklah mereka yang berusia 21 tahun sehingga 75 tahun sahaja. Inilah usaha-usaha pembaharuan yang mesti ada keberanian untuk melaksanakannya. Pindaan perlu dilaksanakan sekarang di bawah Perkara 47, Perlembagaan Persekutuan semasa pencalonan.

Kita tidak meminggirkan mereka yang berpengalaman sebab itu saya merasakan usia calon sehingga 75 tahun memadai dengan keperluan dan kehendak rakyat. Mereka yang berumur sangat ini Tuan Yang di-Pertua, seeloknya difokuskan tenaga mereka ke arah perkara yang lebih nyaman, kurang stres, mungkin diletakkan di tempat nasihat dan runding atau berkongsi pengalaman dan idea-idea yang bernas.

Tuan Yang di-Pertua, teras keenam di mana Dewan Negara perlu diberi kuasa untuk menambah baik rang undang-undang dari Dewan Rakyat, sudah tiba masanya kami diberi sedikit kuasa, dalam sistem perundangan Dewan Negara merupakan Dewan tertinggi dalam institusi 'keparlimenan'... [Tepuk]

Dalam menguruskan transformasi Parlimen, inilah masanya untuk melakukan perubahan. Keberanian ini yang perlu bermula di Parlimen. Inilah masanya untuk menunjukkan kepentingan besar Dewan Negara dan bukan lagi stigma *rubber stamp*. Kita bukan menerima dan menolak semata-mata tetapi kami Ahli Dewan Negara juga berkehendakkan sedikit kuasa untuk menambah nilai apa yang perlu dalam setiap rang undang-undang. Kami berhak memasukkan perkara yang wajar, munasabah, patut dan penting setiap kali pembentangan rang undang-undang yang diluluskan dari Dewan Rakyat demi negara dan rakyat.

Situasi sekarang waima hendak mengubah satu titik koma sekalipun atau titik noktah pun tidak boleh langsung sekali gus menunjukkan Dewan Negara terlalu terhad untuk menjalankan tugasnya yang selama ini dalam erti kata kemerdekaan 64 tahun. Berbuih kita berbahas tetapi tidak juga berubah akhirnya kita menyokong ataupun menolak.

Tuan Yang di-Pertua, mengikut Perkara 68 Perlembagaan Persekutuan, Dewan Negara tidak mempunyai kuasa menolak suatu rang undang-undang yang telah diluluskan oleh Dewan Rakyat sebelum di kemukakan kepada Yang di-Pertuan Agong untuk diperkenankan.

■1200

Namun begitu, Dewan Negara mempunyai kuasa untuk menangguhkan sesuatu undang-undang sebagaimana yang tercatat di bawah Perlembagaan tersebut. Justeru itu, daripada 70 Ahli Dewan Negara yang bergelar Senator, seramai 26 dipilih melalui pengundian di peringkat negeri dan dua Senator setiap negeri, manakala 44 lagi dilantik dan dipilih oleh Yang di-Pertuan Agong memerlukan lebih sedikit kuasa.

Jadi, tiba masanya untuk meminda Perkara 68 yang membolehkan tugas Dewan Negara lebih menyeluruh dalam soal mengkaji semula dan meluluskan rang undang-undang yang dihantar oleh Dewan Rakyat. Kita tahu bahawa kedua-dua Dewan perlu meluluskan rang undang-undang yang dibuat sebelum dihantar kepada Yang di-Pertuan Agong untuk diperkenankan oleh Baginda. Jadi, pohon kerajaan bersedia untuk meminda Perlembagaan dalam memastikan kuasa Dewan Negara lebih menyerlah dan berwibawa.

Kuasa eksekutif perlu ada dalam Dewan Negara untuk memastikan setiap apa yang diluluskan dalam Dewan Rakyat tidak sewenang-wenangnya. Ini membolehkan Dewan Negara juga sebagai pengimbang, dengan izin, *check and balance* yang lebih mantap dan kukuh.

Teras yang ketujuh ialah perubahan *mindset*, dengan izin, dalam kalangan pegawai kerajaan supaya lebih cakna, tuntas, perlu ada kesegeraan, memudah cara serta melaksanakan tugas sehingga ke peringkat akar umbi. Kita berterima kasih atas sikap profesionalisme pegawai dan kakitangan awam. Mereka adalah terbaik dalam melaksanakan tugas dan menunjukkan komitmen yang sangat tinggi terutama pada waktu pandemik COVID-19.

Namun, cabaran yang dihadapi oleh kerajaan di seluruh dunia menjadi semakin kompleks berikutan perubahan teknologi, budaya dan demografi serta pengaliran wang dan barangan yang cepat serta pergerakan manusia yang semakin pantas.

Bagi menangani cabaran ini, saya hendak bertanya, sejauh manakah kerajaan sudah atau pun mengguna pakai model baharu dalam penyampaian perkhidmatan yang sepadan dengan teknologi terkini norma baharu dengan kehendak rakyat? Sedia kah kerajaan untuk memastikan setiap Ketua Setiausaha Kementerian, atau Ketua-ketua Jabatan penting ditempatkan dalam tempoh tiga tahun dan digilirkan ke kementerian-kementerian lain atau ada pertukaran antara awam dengan swasta? Adakah kerajaan juga akan membuat pembaharuan dan pengukuhan terutama hal mengekang kartel dalam kalangan pegawai kerajaan, ketirisan serta salah tadbir urus?

Kerajaan sekarang memerlukan perkhidmatan yang lebih kejut, mudah cara, cekap, produktif, kemahiran terbuka, inovatif dan kurang birokratik dalam menyampaikan perkhidmatan yang lebih baik kepada rakyat dan juga negara. Soal ini penting kerana penyampaian perkhidmatan perlu terus ditingkatkan dan dilaksanakan dengan cepat dan tepat menerusi pendekatan kreatif dan inovatif di samping memantapkan integriti.

Teras yang kelapan, yang terakhir- sebab tadi ada kacau. Yang akhir sekali ialah Akta Antilompat. Ini ramai yang bersetuju dan boleh mengembalikan keyakinan rakyat kepada Ahli-ahli Parlimen. Saya berharap ia dapat dijayakan sebelum PRU-15. Bermakna, pembentangan rang undang-undang anti lompat perlu dibawa ke Parlimen sesegera mungkin. Kalau boleh, hujung tahun ini atau selewat-lewatnya Mac tahun hadapan iaitu Mesyuarat Pertama, Penggal Kelima, Parlimen Ke-14. Saya berharap kerajaan akan memastikan sistem Demokrasi Berparlimen sentiasa disanjung tinggi agar kepentingan rakyat dan negara sebagai satu Keluarga Malaysia dapat diutamakan.

Jadi, soalan saya, setakat mana Peguam Negara telah diminta untuk menggubal rang undang-undang anti lompat parti ini? Jika sudah dipanggil, setakat mana status kajian penyelidikan dan draf yang telah dilaksanakan oleh pasukan Peguam Negara dan juga Jabatan Perdana Menteri?...

Tuan Aklan a/l Ehtook: [Bangun]

Datuk Razali bin Idris: Ini sudah hendak habis.

Tuan Aklan a/l Ehtook: Boleh?

Timbalan Yang di-Pertua: Terus. Yang Berhormat, terus. Sebab kita masa tiada. Patut kita patuhi masa yang diberi. Ini saya beri ruang habiskan.

Datuk Razali bin Idris: Rakyat menanti dan melihat, Tuan Yang di-Pertua. Rakyat telah bosan dan muak atas aksi lompat melompat Ahli Parlimen dan ADUN sehingga menjejaskan kestabilan politik, ekonomi dan juga keselamatan negara.

Namun, saya juga hendak mencadangkan supaya fasal-fasal di bawah rang undang-undang ini hendaklah memastikan keadilan kepada Ahli-ahli Parlimen yang terbabit. Misalnya, ada Ahli Parlimen atau ADUN yang terpaksa melompat kerana ugutan politik, ugutan keselamatan, ugutan rasuah dan salah tadbir urus. Jadi mereka ini terpaksa melompat tanpa kerelaan. Jadi, perkara-perkara sebegini perlu diperhalusi dan diteliti.

Sekali lagi, saya ucapkan berbilang-bilang terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua kerana memberi ruang yang cukup untuk perbahasan saya. Dengan itu, saya menyokong Titah Tuanku Yang di-Pertuan Agong. Sekian, terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris. Seterusnya saya menjemput Yang Berhormat Senator Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh untuk menyampaikan perbahasan. Walaupun Puan Nuridah ini berada dalam nombor lapan, tetapi atas permintaannya ada tugas yang lebih penting juga, saya benarkan. Selepas ini baru Yang Berhormat Senator Dato' Isa Ab. Hamid, dipersilakan.

12.06 tgh.

Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera... *[Membaca sepotong doa]* Terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua kerana memberi laluan kepada saya untuk nombor dua ini dan juga untuk sama-sama berbahas menjunjung Titah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong.

Saya juga ingin mengucapkan tahniah kepada Perdana Menteri Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob yang telah diberikan kepercayaan untuk menerajui tampuk kepimpinan negara melalui pendekatan Keluarga Malaysia yang memberi mesej bahawa semua mempunyai nilai pada mata kerajaan. Semoga Allah senantiasa bersama Dato' Sri dan barisan kepimpinan negara dalam memastikan kebajikan rakyat mendapat tempat utama dalam agenda kerajaan.

Tuan Yang di-Pertua, saya ingin memulakan perbahasan saya pada hari ini dengan membacakan sebuah hadis yang diriwayatkan oleh Imam Bukhari yang bermaksud, *"Daripada Abdullah bin Umar RA bahawasanya dia mendengar Rasulullah SAW bersabda, setiap daripada kamu pemimpin dan akan ditanya tentang orang yang dipimpinnya. Maka imam merupakan pemimpin dan dia akan ditanya tentang rakyatnya. Dan lelaki yakni suami di dalam keluarga merupakan pemimpin dan akan ditanya tentang orang yang berada di bawah pimpinannya. Dan wanita yakni isteri di rumah suaminya merupakan pemimpin dan akan ditanya tentang apa yang dijaganya. Dan hamba yang menjaga harta tuannya merupakan pemimpin dan dia juga akan ditanya tentang apa yang dijaganya."*

Daripada hadis yang saya bacakan tadi, Rasulullah SAW telah pun menggariskan kepentingan melaksanakan amanah yang perlu digalas sebaik-baiknya dan seikhlas mungkin. Tidak kira sama ada kita bertaraf pemimpin mahupun rakyat, setiap suatu pasti akan dipersoalkan pada hari akhirat kelak dan tiada satu pun yang akan terlepas daripada pengetahuan Allah SWT. Justeru, saya ingin mengajak rakan-rakan yang berada di Dewan yang mulia ini pada hari ini untuk kita sama-sama membulatkan tekad, menguatkan keazaman untuk terus bekerja demi rakyat dan negara *lillahi taala. Insha-Allah.*

Tuan Yang di-Pertua, pertama, saya ingin membahaskan mengenai sesi pendidikan pasca pandemik COVID-19. Norma baharu di bidang pendidikan terutamanya melibatkan PdPR amat mencabar bukan sahaja guru dan murid, bahkan juga melibatkan pihak ibu bapa.

Hendak mohon buka ya. Tercungap pula rasanya... *[Membuka pelitup muka]*

Timbalan Yang di-Pertua: Setiap pembahas boleh buka ya. Tiada masalah.

Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh: Bukan sedikit isu-isu berbangkit yang berkait PdPR kerana ia melibatkan kemenjadian anak bangsa. Bukan semua murid di seluruh negara terutamanya murid-murid di kawasan pedalaman mampu menjalani PdPR berikutan kekangan peranti jaringan internet dan sebagainya.

Oleh itu saya ingin bertanya kepada pihak kerajaan tentang, sejauh mana kajian yang telah dibuat mengenai kesan pembelajaran secara PdPR dan daripada aspek keguruan pula, adakah guru-guru mendapat latihan yang tepat mengenai cara terbaik untuk mengendalikan sesi PdPR ini?

Tuan Yang di-Pertua, tidak dinafikan pihak Kementerian Pendidikan telah berusaha sehabis baik mencorakkan sistem pembelajaran dalam tempoh pandemik ini. Namun, saya berpandangan bahawa kajian mengenai keberkesanan PdPR dan kaedah terbaik yang boleh diaplikasikan, adalah perlu sebagai persediaan sekiranya krisis kesihatan yang berlaku ini berpanjangan ataupun negara menghadapi krisis seumpama ini lagi, akan datang.

Tuan Yang di-Pertua, kedua- saya ingin membahaskan mengenai anak-anak yatim COVID-19. Pandemik ini bukan sahaja mencetuskan krisis kesihatan dan ekonomi yang serius, namun menyebabkan ramai kanak-kanak menjadi yatim.

Sehingga September lepas, rekod Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat menunjukkan hampir 4,500 orang murid kehilangan ibu atau bapa atau kedua-duanya atau penjaga mereka di seluruh negara. Keadaan itu jelas menunjukkan wabak COVID-19 mencetuskan krisis sosial yang cukup serius dan tragis. Dalam sekelip mata, anak-anak ini kehilangan tempat bergantung untuk selama-lamanya.

Lantas, di sini wujudnya persoalan dan tanda tanya akan masa depan anak-anak yatim ini, khususnya tentang bagaimana status penjagaan, kebajikan, keselamatan dan persekolahan mereka. Oleh itu saya ingin mendapatkan penjelasan pihak kerajaan, sama ada kerajaan mempunyai perancangan khusus untuk membela nasib anak yatim ini. Sama ada kerajaan berhasrat meletakkan agenda kebajikan anak-anak yatim ini di bawah mana-mana agensi tertentu yang sedia ada, sebagai pemudah cara untuk membantu golongan anak yatim ini.

Selain itu saya berpandangan, cadangan untuk meletakkan anak-anak di bawah tanggungjawab saudara mara terdekat seperti yang dilakukan oleh masyarakat di Palestin merupakan cadangan yang baik dan perlu diteliti. Namun, kerajaan boleh menambah baik dengan memberi sejumlah peruntukan perbelanjaan bulanan tertentu, di samping membuat pemantauan berkala terhadap kanak-kanak yang diletak di bawah jagaan keluarga terdekat tadi.

Tuan Yang di-Pertua, ketiga, isu gangguan seksual dalam kalangan kanak-kanak berstatus Orang Kurang Upaya (OKU). Kanak-kanak merupakan peringkat umur yang paling mudah terdedah kepada gangguan seksual oleh individu yang tidak bermoral termasuk juga kanak-kanak yang berstatus OKU. Majoriti kes jenayah seperti ini, biasanya melibatkan golongan dewasa yang dikenali dan dipercayai seperti ahli keluarga, jiran, teman mahupun pengasuh.

Namun saya berpandangan, sebenarnya sebahagian besar golongan ibu bapa, terutamanya masyarakat luar bandar, masih belum mempunyai kesedaran yang meluas mengenai gangguan seksual terhadap kanak-kanak terutamanya mengenai bentuk-bentuk gangguan seksual dan bagaimana cara terbaik untuk mendidik anak-anak bagi mengelakkan mereka daripada menjadi mangsa perbuatan tidak bermoral tersebut.

Justeru, saya berpendapat kerajaan perlu menyediakan satu garis panduan untuk ibu bapa dalam usaha mendidik anak-anak berkenaan perihal gangguan seksual ini. Selain itu, garis panduan tentang apa yang perlu dilakukan sekiranya anak-anak menjadi mangsa gangguan seksual juga perlu disediakan sebagai panduan untuk ibu bapa atau penjaga mendapatkan *solusi* terbaik sekiranya berlaku kes-kes gangguan seksual kepada anak-anak di bawah jagaan mereka.

Seterusnya, sebaran mengenai garis panduan ini perlu dilakukan melalui kempen yang lebih meluas dan agresif melalui media elektronik, media sosial dan juga melalui jaringan kerjasama antara kerajaan dan badan-badan bukan kerajaan.

Saya percaya, dengan wujudnya kesedaran dalam kalangan ibu bapa khususnya, dan masyarakat secara am, masalah gangguan seksual dalam kalangan kanak-kanak akan dapat dibendung dan dikawal.

Tuan Yang di-Pertua, keempat, mengenai isu peningkatan cabutan judi yang diluluskan kerajaan. Kekerapan cabutan judi yang telah ditambah sebanyak 14 kali, menjadikan jumlahnya sebanyak 22 kali cabutan sepanjang tahun ini, bukan lah sesuatu yang wajar. Apatah lagi dalam situasi kita masih bergelut dengan pandemik COVID-19 yang masih belum berpenghujung. Tindakan kerajaan meluluskan permohonan untuk meningkatkan kekerapan cabutan judi ini, seolah-olah sengaja mencabar kemurkaan Allah SWT.

Firman Allah SWT dalam Surah Al-Maidah, Ayat 90 yang bermaksud, *“Wahai orang-orang yang beriman, bahawa sesungguhnya arak dan judi dan pemujaan berhala dan mengundi nasib dengan batang-batang anak panah semuanya kotor daripada perbuatan syaitan. Oleh itu hendaklah kamu menjauhinya supaya kamu berjaya”*. Kemelut dan krisis ekonomi yang sedang dihadapi negara pada hari ini, tidak menghalalkan kerajaan untuk mengambil pendekatan judi sebagai salah satu penyelesaian untuk meningkatkan sumber pendapatan negara. Bahkan sebenarnya, aktiviti judi ini bakal merosakkan sistem sosial jauh lebih besar daripada manfaat yang diperoleh.

Tuan Yang di-Pertua, kelima, saya ingin membangkitkan mengenai isu sijil peperiksaan bersepadu UEC. UEC merupakan sistem pendidikan berpaksikan model pendidikan Taiwan dan China yang tidak mengambil kira elemen budaya bangsa dan negara. Bahkan daripada aspek piawaian silibus dan bahasa, jelas tidak selari dengan status quo sistem pendidikan yang diamalkan di negara ini. Sebarang tindakan oleh kerajaan dan Kementerian Pendidikan bagi mengiktiraf UEC adalah bercanggah dengan Dasar Pendidikan Kebangsaan yang dikanunkan melalui Akta Pendidikan 1996.

Pengiktirafan terhadap Sijil UEC ini bakal memberi impak yang sangat mendalam. Ini kerana ia seolah-olah memberi satu autonomi yang sangat jelas dalam bidang pendidikan untuk tidak patuh kepada dasar dan akta sedia ada, sebaliknya berorientasikan pendidikan dari Negara Taiwan dan China. Kerajaan tidak seharusnya akur terhadap permintaan sesetengah golongan NGO minoriti yang kelak bakal memberikan implikasi negatif yang lebih besar kepada negara. Saya percaya sekiranya tuntutan untuk mengiktiraf UEC ini diluluskan, tidak mustahil kelak pasti akan timbul pula tuntutan daripada kaum lain untuk sijil daripada sekolah vernakular mereka diterima.

Tuan Yang di-Pertua, keenam, saya ingin membangkitkan berkenaan pemerkasaan OKU Rabbani. Pertamanya, saya mengucapkan tahniah kepada usaha Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) yang telah merangka satu Dasar Pemerkasaan OKU Rabbani peringkat antarabangsa. Saya kira usaha ini amat diperlukan dalam memastikan komuniti ini tidak dipinggirkan daripada mendapat hak untuk hidup bersyariat. Berdasarkan strategi yang digariskan di dalam dasar tersebut, peranan masjid akan dijadikan sebagai institusi inklusif dengan sistem sokongan yang efektif. Oleh itu, sejauh mana konsep masjid inklusif ini telah dijalankan? Jumlah, bilangan masjid yang lengkap daripada segi infrastruktur, teknologi dan *accessibility* kepada komuniti ini?

Tuan Yang di-Pertua, di Malaysia, pengecualian menghadiri kursus pra perkahwinan Islam diberikan kepada masyarakat OKU dengan alasan mereka tidak berkemampuan untuk menyertai kursus tersebut. Sekali lagi, hak mereka untuk menimba pendidikan perkahwinan, kurang diberi perhatian, menyebabkan mereka dikecualikan daripada menyertainya. Walhal, ilmu-ilmu sebegini amat penting dan merupakan keperluan asas bagi mereka untuk melengkapkan diri seiring dengan golongan normal.

Pengecualian mereka dalam melibatkan diri daripada kursus seperti ini menyebabkan mereka ketinggalan dari sudut pengetahuan mengenai tanggungjawab dan hak-hak mereka sepanjang proses perkahwinan.

Tuan Yang di-Pertua, selain itu saya percaya bahawa elemen pendidikan agama merupakan teras kepada asas kehidupan. Golongan ini yang sering kali dilabelkan sebagai ahli syurga menyebabkan aspek pendidikan agama kepada komuniti ini dipisahkan daripada kehidupan mereka. Walhal, mereka juga berhak untuk mendalami serta mengamalkan Islam seperti orang lain. Justeru, sejauh mana dasar kerajaan dalam memastikan ilmu agama bagi golongan ini terutamanya anak-anak murid khas dari Sekolah Pendidikan Khas diterapkan dalam sistem pendidikan. Selain itu, beberapa buah sekolah yang telah menawarkan program KAFA khas untuk anak-anak istimewa ini?

Tuan Yang di-Pertua, Islam merupakan agama yang syumul merangkumi semua perkara. Justeru saya berharap, ia dapat diaplikasikan dalam pembangunan modal insan golongan OKU ini sekali gus golongan minoriti ini tidak dikecualikan dalam apa jua keadaan.

Tuan Yang di-Pertua, ketujuh- isu yang ingin saya bahaskan pada seterusnya ialah berkenaan isu pengiktirafan terhadap wanita dalam bidang kepimpinan termasuk sebagai pembuat keputusan. Kerajaan telah pun menggazet dasar untuk mencapai sekurang-kurangnya 30 peratus wanita sebagai pembuat keputusan di sektor awam pada tahun 2004, manakala di sektor swasta pada tahun 2011. Namun, setelah hampir dua dekad berlalu hanya penjawat awam wanita yang Gred C- JUSA C dan ke atas yang memenuhi KPI tadi iaitu sebanyak 38.2 peratus, manakala di sektor awam pula ia baharu mencecah 25.8 peratus. Jumlah perwakilan wanita di Dewan Rakyat dan Dewan Negara pula sehingga kini baharu sahaja hampir 15 peratus perwakilan.

Justeru, saya ingin membangkitkan mengenai persoalan, sejauh mana dasar penglibatan wanita sebagai pembuat keputusan sebanyak 30 peratus ini dipatuhi oleh pihak-pihak yang berkenaan? Sejauh mana kerajaan benar-benar serius dalam memastikan dasar yang telah digariskan ini dipatuhi?

Tuan Yang di-Pertua, kita maklum di peringkat Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat khususnya telah merangka dan menyediakan pelbagai program dan usaha melahirkan lebih ramai wanita muda yang berketerampilan sebagai pemimpin. Namun saya percaya tanpa *political will*, dengan izin, daripada pihak kerajaan sendiri polisi ini sukar dicapai.

Tuan Yang di-Pertua, kelapan. Saya ingin membahaskan mengenai transformasi penjagaan kesihatan awam negara. Pandemik COVID-19 yang melanda negara menghampiri dua tahun lamanya ini menjadi penanda aras akan keupayaan negara dalam memerangi wabak tersebut. Kesukaran dan kekangan yang dialami oleh petugas kesihatan di lapangan untuk merawat pesakit COVID-19 ditambah dengan kekurangan doktor di peringkat tenaga pakar dan pegawai perubatan membuktikan bahawa penjagaan kesihatan awam sedia ada di negara ini sebenarnya tidak bersedia untuk berhadapan dengan krisis kesihatan yang besar seperti COVID-19.

Justeru, saya berpendapat kerajaan perlu menyegerakan transformasi penjagaan kesihatan awam negara dengan mengaplikasikan beberapa tindakan yang lebih agresif dan bersepadu. Antaranya dengan memberi keutamaan pada usaha menghasilkan lebih ramai pakar di bidang kesihatan awam.

Selain itu, saya juga berpandangan perlunya jaringan usaha yang komprehensif dan menyeluruh untuk meningkatkan dan menambah baik fasiliti-fasiliti kesihatan yang ada di seluruh negara. Pandemik COVID-19 menunjukkan kepada kita bahawa terdapat banyak kekurangan dan kekangan yang dihadapi oleh petugas kesihatan dalam merawat pesakit Covid-19.

Tuan Yang di-Pertua, boleh jadi COVID-19 ini akan berakhir. *Insyaa-Allah*, mudah-mudahan. Namun, seharusnya ia perlu menjadi satu- sempadan yang kita perlu ambil langkah dan tindakan persediaan untuk tahun-tahun yang mendatang.

Tuan Yang di-Pertua, kesembilan. Saya ingin membangkitkan mengenai penangguhan larangan penjualan arak di kedai runcit, kedai serbaneka dan kedai ubat Cina. Sepatutnya larangan tersebut bermula pada 1 Oktober yang lepas. Namun, pihak DBKL telah pun memutuskan untuk menangguhkan larangan tersebut selama sebulan bermula 1 Oktober hingga 31 Oktober tahun ini dengan alasan untuk memuktamadkan kajian berkaitan kawalan penjualan *liquor* di Kuala Lumpur.

Tuan Yang di-Pertua, saya berpandangan penangguhan ini adalah tidak wajar. Di sini timbulnya persoalan, adakah Yang Berhormat Menteri sebelum ini yang telah memutuskan perkara ini tidak melakukan kajian yang mendalam sehingga perlunya penangguhan selama sebulan lagi? Kita tidak mahu DBKL mendapat persepsi buruk dengan penangguhan larangan penjualan arak ini melainkan kerajaan memberi satu penjelasan yang munasabah.

Tuan Yang di-Pertua, satu sahaja lagi. Terakhir saya ingin bangkitkan soal Program Bakul Makanan JKM yang memang telah pun berjalan dengan baik. Cuma dalam pada pelaksanaan harian, ada kedengaran keluhan sebahagian daripada rakyat bahawa mereka juga sebenarnya bukan sahaja memerlukan makanan tetapi juga memerlukan duit untuk kegunaan mendesak seperti untuk membayar sewa rumah terutamanya oleh sebab mereka sudah tidak bekerja. Justeru, saya berharap agar usaha kerajaan untuk membantu rakyat yang sebahagian rakyat, yang sebahagian besar masih lagi berada dalam kesempitan dapat diperluaskanlah bantuannya.

Okey, Tuan Yang di-Pertua. Maaf, baik Tuan Yang di-Pertua. Saya akhirkkan perbahasan saya pada hari ini dengan membaca firman Allah SWT yang bermaksud, "Kemudian apabila engkau telah berazam, maka bertawakal masalah kepada Allah SWT. Sesungguhnya Allah mengasihi orang-orang yang bertawakal kepada-Nya".

Ayat ini benar-benar memberi peringatan kepada kita, jika kita benar-benar berazam untuk bekerja untuk rakyat kerana Allah SWT, maka seharusnya kita meletakkan bersamanya tawakal kepada Allah agar segala kerja buat kita, diredai oleh Allah SWT. Sekian, terima kasih. *Wabillahitaufik walhidayah, assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh.

Seterusnya, saya mempersilakan Yang Berhormat Senator Dato' Isa bin Ab. Hamid.

12.28 tgh.

Dato' Isa bin Ab. Hamid: Saya mohon untuk membuka pelitup muka. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Bismillahi Rahmanir Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*, salam mulia Dewan Negara, salam Keluarga Malaysia. Terima kasih kepada Dewan yang mulia ini kerana memberi ruang perbahasan kepada saya dalam ucapan Titah Diraja yang telah dinyatakan pada 13 September yang lalu. Terlebih dahulu saya membuka bicara ini dengan serangkap pantun.

*Dari Segamat ke Kota Tinggi;
Hajat mulanya ke Kuala Pahang.
Berbahas berbicara menghulur pekerti;
Ke Dewan Negara kita berbincang.*

Terlebih dahulu saya merakamkan ucapan tahniah kepada Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob kerana telah dilantik menjadi Perdana Menteri kesembilan dengan konsep Keluarga Malaysia. Semoga urusan Perdana Menteri dipermudahkan dan menjalankan kejayaan dalam urusan negara.

Terima kasih juga saya mengucapkan kepada mantan Perdana Menteri Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin yang telah menerajui negara dalam wabak yang sangat serius. Kini usaha beliau sebagai Pengerusi Pelan Pemulihan Negara telah menampakkan pemulihan dan kejayaan dengan kadar kebolehtangkitan yang sekarang ini di bawah 10 ribu. Saya juga mengucapkan tahniah dan terima kasih kepada kerajaan kerana telah melantik Ketua Pengarah Jabatan Orang Asli Malaysia iaitu Puan Sapiah binti Mohd Nor yang merupakan wanita Orang Asli yang pertama yang menjawat jawatan Ketua Pengarah.

■1230

Saya harap lebih ramai wanita dapat diberi ruang untuk menjawat jawatan kanan di JAKOA negeri dan JAKOA Pusat sebagaimana dasar dan hasrat kerajaan untuk meletakkan sebanyak 30 peratus wanita dalam pembuat dasar.

Kali ini mungkin perbincangan saya lebih menjurus kepada vaksinasi. Kita telah maklum wabak yang melanda kita sejak awal tahun lepas juga mengancam komuniti Orang Asli tanpa mengira kaum dan agama. Orang Asli juga merasakan mereka agak selamat di pedalaman yang jauh daripada sesak bandar, yang jauh daripada wabak.

Namun, apa yang berlaku komuniti Orang Asli yang amat terjejas kerana wabak COVID-19 ini juga menyerang kawasan pedalaman. Pengaruh-pengaruh media terutamanya anti vaksin menyebabkan sebahagian pemikiran Orang Asli menolak, peringkat awalnya menolak vaksinasi. Kepercayaan kepada adat, kepercayaan kepada herba umpamanya ketum, tongkat ali yang boleh menguatkan imunisasi. Namun apa yang berlaku adalah sebaliknya.

Oleh sebab itu, saya menyeru masyarakat Orang Asli yang masih menolak vaksin, Ketua Masyarakat, Tok-tok Batin supaya sedar bahawa vaksin ini sangat penting untuk semua kaum. Kes awal yang sangat serius berlaku di Negeri Sembilan bermulanya di Kampung Guntur. Kemudian diikuti sebaran wabak yang meluas di Pos Iskandar yang peringkat awalnya lebih 80 kes dan ia menjadi kluster Pos Iskandar. Langkah PKPD telah dilaksanakan.

Apa yang saya ingin kongsi pada 4 Oktober ini, vaksinasi bagi komuniti Orang Asli untuk dos pertama untuk sejumlah 98,313 orang telah mencapai sebanyak 57.1 peratus. Dos kedua, sejumlah 72,569 orang iaitu sebanyak 42.2 peratus dan vaksin jenis *CanSino* sejumlah 13,164 orang iaitu sebanyak 91 peratus dan lengkap vaksin sejumlah 85,773 orang sebanyak 49.8 peratus. Kalau saya melihat data-data ini merupakan yang agak rendah. Kalau kita melihat pencapaian peringkat negara ini sekarang ini sudah sebanyak 80 persen lebih. Ini melihat bahawa separuh kes Orang Asli masih tertinggal dan jauh daripada sasaran peringkat kebangsaan.

Namun, saya melihat bahawa peranan ini perlu diambil tanggungjawab yang serius oleh KKM, pemimpin masyarakat Orang Asli, JAKOA dan juga NGO-NGO. Walaupun, peringkat awalnya terdapat NGO Orang Asli yang memberikan songsang yang berkempen anti vaksin. Sedangkan kita menggalakkan Orang Asli untuk berkempen vaksin namun mereka sebaliknya. Hingga terdapat kes-kes kematian yang tinggi, namun mereka tidak bertanggungjawab.

Soalan saya kepada kementerian, apakah tindakan kerajaan kepada NGO dan individu yang melaksanakan kempen anti vaksin? Sehingga kini, jumlah pendakwaan, tangkapan dan terhadap penyebar berita palsu atau kempen anti vaksin yang telah diambil tindakan oleh pihak kerajaan? Program vaksinasi di Kampung Orang Asli komuniti Orang Asli agak lambat. Kalau kita lihat lebih kurang 10 Julai baru bermula. Itu pun menggunakan sebahagian vaksin *Pfizer* dan *Sinovac*.

Apa yang saya kesalkan, ketentuan untuk menentukan bahawa Orang Asli mesti menerima vaksin *CanSino* dan akhirnya, *CanSino* itu lambat sampai menjadikan *CanSino* itu diterima pada pertengahan September dalam jarak yang lebih ialah 60 hari lebih. Maka, Orang Asli terdedah dengan serangan virus sehinggakan ke kawasan-kawasan bandar, Kampung Damansara Damai. Kalau kita melihat komuniti Orang Asli sebahagian besar di sekitar di Johor Bahru, sebanyak tiga buah kampung dikenakan PKPD dan kes ini agak serius. Kalau kita melihat kes kematian sebanyak 10 kes kematian Orang Asli di Johor bagi kaum Seletar sebanyak 60 persen yang merupakan satu kadar yang agak tinggi pada komuniti itu.

Maka itu, saya melihat bahawa kerajaan perlu mengambil langkah yang lebih mendalam supaya sesuatu ketentuan itu bukan ditentukan semata-mata pada satu keadaan. Maksudnya, apabila kita lambat menerima *CanSino*, maka langkah alternatif yang perlu kita buat sama ada *Pfizer* ataupun *Sinovac*. Langkah ini telah dibuat oleh Pejabat Kesihatan Pontian (PKD).

Saya memuji Pengarah Hospital, Dr. Serena. Saya berbincang dengan beliau bahawa sekiranya kita menunggu *CanSino* pertengahan September, maka lebih ramai Orang Asli akan lebih dijangkit. Apabila melihat kes yang berlaku di Pos Iskandar, di Gua Musang dan kampung-kampung di pedalaman, maka saya berkata Orang Asli di Pontian maka akan lebih terdedah. Maka itu kami mencadangkan supaya Orang Asli dihantar ataupun disuntik di pusat vaksin (PPV) yang berdekatan. Ini kerana ada isunya apabila komuniti Orang Asli dijadikan alasan kejauhan di pedalaman menjadikan dia mesti juga tunggu *CanSino* untuk disuntik. Maka, Orang Asli yang saya katakan tadi amat terdedah dengan masa dan keadaan.

Saya berbincang dengan beliau mengatakan bahawa kalau Orang Asli itu diangkut ke PPV, kalau melihat Kampung Baharu Kuala Benut, jaraknya hanya lima kilometer. Kalau melihat Kampung Orang Asli Sri Mahkota ke PPV Jubli Intan Pontian hanya tiga kilometer. Tidak perlu KKM membuat PPV *outreach* ke dalam Kampung Orang Asli. Sekiranya, Kampung Orang Asli yang jaraknya mungkin 30 kilometer atau 50 kilometer ataupun setidak-tidaknya 20 kilometer, maka perlu PPV *outreach* yang kita bawa ke dalam Kampung Orang Asli.

Namun, bila kita melihat pada situasi ini, maka beliau bersetuju dan akhirnya, dua buah kampung ini merupakan kampung yang rendah jangkitan COVID-19. Inilah langkah-langkah yang saya katakan bagaimana pentingnya kerjasama dan perundingan yang perlu dibuat antara PKD, KKM, JAKOA dan komuniti Orang Asli.

Namun, apa yang saya sedihkan apabila saya mencadangkan Kampung Orang Asli kaum Seletar di Johor Bahru. Ya, saya menegur. Saya menghantar maklumat kepada Pengarah Kesihatan. Apabila pegawai kesihatan menelefon saya, saya kata kenapa, awak siapa ini untuk bertanya perkara-perkara tentang vaksin ini. Kenapa awak hendak perjuangkan vaksin hendak mengadu hal-hal tentang Orang Asli. Saya kata, saya maklumkan supaya Kampung Pasir Salam dan Kampung Sungai Temon, Orang Asli tidak dijangkiti. Mengapakah KKM tidak menghantar tim untuk membuat PPV? Mereka masih menunggu lagi *CanSino*. Sedangkan pada masa itu sudah ada *Sinovac* dan *Pfizer* yang lebih. Maka, ini yang menjadi kita bila membuat aduan menjadi kesalahan kepada pihak dan juga jabatan kerajaan.

Maka itu, saya melihat apa yang dibuat oleh PKD Pontian, PKD Batu Pahat dan juga Kota Tinggi menyebabkan kadar vaksin yang tinggi di Johor. Namun, kalau saya memperbandingkan kadar vaksin negeri yang besar, saya menyatakan bahawa antaranya Pahang agak baik. Begitu juga dengan sedikit di Perak, negeri yang ramai Orang Asli.

Namun, kalau saya melihat kadar vaksin dibandingkan yang saya nyatakan tadi, kadar vaksin Orang Asli di peringkat sekarang ini baru sebanyak 49 persen dan kebangsaan sebanyak 87 persen. Masih lagi rendah dalam kadar yang sepatutnya. Maka itu, saya ingin menyatakan bagaimana daerah dan negeri yang sederhana contohnya, negeri Selangor mempunyai kadar vaksin yang tinggi. Mengapakah? Ini kerana saya ingin berkongsi peranan Hospital Gombak. Hospital Gombak merupakan hospital Orang Asli yang melaksanakan PPV *outreach* ke Kampung Orang Asli di seluruh negeri- peranan Hospital Gombak yang melaksanakan PPV *outreach* di seluruh negeri Selangor yang mana tim pasukan Gombak telah turun ke kampung-kampung dan akhirnya kadar vaksin itu menjadi tinggi dan cepat.

Yang ini lah saya mencadangkan supaya peranan Hospital Gombak terhadap negeri Selangor mungkin dah habis selesai. Boleh membantu negeri Kelantan, negeri Perak yang masih rendah dan juga saya mencadangkan supaya kerajaan melihat pentingnya hospital Orang Asli. Konsep Hospital Gombak ini diperluaskan di Betau yang ramai Orang Asli di Baung, Perak iaitu jajaran Sungai Siput, Perak dan Gua Musang. Apabila perlunya banyak hospital yang kita melihat lebih konsep mesra Orang Asli, maka dengan ini kadar vaksin, kadar kesedaran kesihatan akan dapat diatasi.

Tuan Yang di-Pertua, saya menyentuh tentang langkah Perintah Kawalan Pergerakan Diperketat. Ingin saya kongsi sehingga 4 Oktober ini sebanyak 155 Kampung Orang Asli yang telah- sebanyak 55 buah kampung. Minta maaf saya membetulkan. Sehingga 4 Oktober, sebanyak 60 buah kampung Orang Asli yang telah dikenakan PKP.

Apa yang saya menyedihkan walaupun bantuan yang disediakan oleh JAKOA daripada segi Bakul Makanan, tidak ada isu. Apa yang saya ingin bangkitkan ialah tentang Bakul Makanan barang basah. Bakul Makanan kering semalam Yang Berhormat Menteri telah menjelaskan bekalan yang telah disediakan oleh pihak kerajaan.

■1240

Namun, isunya apabila penduduk kampung Orang Asli dikenakan PKD, mereka tidak boleh bekerja. Isunya bukan soal makan, soalnya tidak boleh kerja. Apabila tidak boleh kerja, kita kena bagi makan. Ini yang saya lihat berlaku di Kampung Kuala Masai, mereka tidak cukup makan kerana bekalan yang diberikan barang kering hanya tahan untuk seminggu sedangkan barang basah langsung tidak ada. Lebih-lebih lagi kaum Seletar ini yang biasa makan ikan-ikan *fresh*, apabila diberikan kotak menjadi isu.

Namun itu bukan maksud saya. Maksud saya daripada segi kita membekalkan barang basah ini tidak mencukupi kerana diedarkan, disediakan oleh NGO, ADUN dan juga pertubuhan-pertubuhan. Saya melihat supaya JAKOA dapat menyediakan perolehan barang basah sebab saya sudah mohon bincang dengan pengarah sehingga ini tidak ada bekalan barang basah.

Saya ingin bertanya dengan kementerian, adakah JAKOA mempunyai prosedur untuk menyediakan perolehan barang basah bagi komuniti Orang Asli yang dikenakan langkah PKPD? Dengan ini saya merasakan tindakan ini sangat wajar supaya perkara ini dapat diatasi pada masa akan datang. Kita tidak mahu isu-isu masyarakat Orang Asli didahului oleh pihak-pihak yang lain daripada agensi kerajaan. Jika berlaku bencana biasanya kadang NGO yang turun dahulu, Yang Berhormat yang turun dahulu. Sedangkan agensi kerajaan pejabat DO, Pejabat JKM dan juga Pejabat JAKOA mestilah terlebih dahulu daripada badan-badan yang berkaitan.

Tuan Yang di-Pertua, saya juga melihat kes kematian di kalangan Orang Asli juga tinggi. Sehingga kini, 4 Oktober 2021 seramai 153 orang telah meninggal dengan kadar 0.07 peratus dan kadar yang tinggi saya melihat tadi merupakan pada kaum Seletar. Saya ingin bertanya, beberapa kes kematian yang mengadu kepada saya mereka terpaksa membayar kos jenazah, proses pengebumian, proses mandi mayat, proses menyediakan kain kapan dan sebagainya. Apa yang menyedihkan ada jenazah yang tidak dibenarkan keluar hospital, tidak dilepaskan untuk balik kerana mereka tidak membayar. Ada satu kes terpaksa membayar RM600 walaupun selepas itu saya berbincang dengan pihak hospital dan pihak hospital sudah meluluskan namun bendanya telah dibayar. Apa yang saya tahu JAKOA ada menyediakan kos pengurusan jenazah ini.

Saya hendak bertanya kepada JAKOA, apakah prosedur komuniti Orang Asli untuk mendapatkan bantuan bagi pengurusan jenazah? Kita melihat bahawa ada peruntukan ini, ia tidak disebar maklum, meluas kepada Tok-tok Batin, dan juga pemimpin Orang Asli menyebabkan mereka merasa benda ini terpaksa mereka tanggung sendiri. Saya melihat bahawa perkara ini perlu dimaklumkan kepada komuniti supaya Orang Asli dapat manfaat di hujung kehidupan dia, di hujung kehidupan masyarakat Orang Asli.

Saya ingin juga menyentuh tentang langkah mewujudkan Pusat Kuarantin dan Rawatan COVID-19 (PKRC) bagi komuniti Orang Asli. Saya memuji langkah kerajaan Pahang telah mewujudkan PKRC pertama Orang Asli di Malaysia di SK Penderas, dengan ini dapat menangani isu jangkitan tinggi bagi komuniti Orang Asli. Kes COVID-19 pada 4 Oktober hampir mencecah 4,800 yang positif dengan kadar 2.3 peratus. Ini sangat tinggi kalau kita banding dengan nisbah penduduk Orang Asli dengan jumlah penduduk di negara kita.

Bagi saya, kami tidak begitu bersetuju Orang Asli dikuarantin di rumah sebab keadaan rumah PPRT yang tidak luas, bilik yang terhad hanya dua buah bilik, yang sekarang *design* tiga buah bilik, dengan tandas dan bilik air yang berkongsi, menyebabkan ketidakselesaan bagi proses kuarantin di rumah PPRT bagi komuniti Orang Asli. Di samping itu, ketidakupayaan membeli pelitup muka dan juga membeli pencuci tangan atau *sanitizer*, dengan izin, dan juga budaya Orang Asli yang suka berkunjung, suka berziarah walaupun dalam COVID-19 mereka ini menganggap benda itu mudah. Maka perkara ini menyebabkan kita meminta supaya kerajaan melihat pusat kuarantin pesakit Orang Asli diperluaskan.

Saya mencadangkan pusat latihan JAKOA di Kluang, dalam PKP Fasa 1, ia telah digunakan sebagai pusat kuarantin di Johor. Namun kini ia tidak digunakan lagi. Sepatutnya ia diberi ruang bagi komuniti Orang Asli di selatan dikuarantin di situ dan Pusat Latihan Damansara Damai di Selangor dan juga kalaulah sekolah masih cuti, Pusat Intelek Pelajar Orang Asli di Kuala Rompin dan sekarang ini Pusat Putera di Kuala Terengganu, kemasukan pelajar masih belum dimasukkan. Maka, kita lihat pusat ini boleh digunakan sebagai pusat kuarantin yang sementara bagi menangani kes-kes kuarantin Orang Asli.

Saya juga bercakap tentang soal data dan statistik. Data dan statistik ini saya mohon JAKOA lebih prihatin. Kalau saya hendak bincang secara *detail* akan makan masa. Oleh sebab hari ini saya mendapat laporan daripada *group WhatsApp*, data vaksin di Pahang sudah 80 lebih tetapi data vaksin bagi JAKOA pusat JAKOA Malaysia baharu 60 lebih. Maka ini salah satu yang saya lihat tidak *tally*, kesahihannya boleh dipersoalkan. Kalau saya melihat juga supaya JAKOA dapat melihat satu data bagi bukan vaksin mengikut negeri tetapi data vaksin mengikut etnik.

Kalau saya melihat beberapa contoh kaum Jakun yang layak vaksin 5,291, yang positif 153 iaitu 2.8 peratus dan kaum Seletar 4,194, yang positif, 101 lebih kurang 4 *percent* lebih. Kaum Seletar, apabila kita tengok sini 40 persen iaitu 1,316, yang positif 604 orang, tiga buah kampung kena PKPD. Maka yang ini walaupun kita melihat satu angka yang tidak besar tetapi daripada segi peratusnya kaum Seletar 45 persen yang kena COVID-19.

Maka ini yang saya katakan sesuatu yang serius. Kajian data mengikut statistik etnik, mungkin lagi kalau kita lihat kaum-kaum minoriti dalam komuniti Orang Asli seperti kaum Kanaq, Temuan, Lanoh, Mendriq di Kelantan dan sebagainya. Maka ini perlu dilihat, bagaimana data mengikut kaum etnik perlu juga disediakan oleh JAKOA. Saya mohon JAKOA menyediakan dan membentangkan data statistik positif COVID-19 dan kematian bagi komuniti Orang Asli mengikut etnik.

Terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua, masa pun sudah penghujung, saya tutupkan kisah saya hari, ini bicara saya hari ini dengan dua rangkap pantun.

*Kalau memandang langit yang tinggi;
Jangan lupa rumput di bawah.
Jika YB semua bersatu hati,
Masalah rakyat semua menjadi mudah.*

*Rempah halia digaul diuli;
Buat ramuan nasi kebuli.
Terima kasih Tuan Yang di-Pertua baik budi;
Sampai di sini saya berhenti.*

Akhir sekali saya menyokong Usul Menjunjung Kasih Titah Yang di-Pertuan Agong. Sekian, terima kasih.

Timbalan Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Dato' Isa bin Ab. Hamid. Kita hendak berhenti rehat jam 1. Boleh kita teruskan seorang lagi pembahas dan kalau boleh pembahas ini masa yang diberi memang 20 minit. Akan tetapi kalau dapat mempercepatkan, sebab kita akan datang balik jam 2.30 petang. Boleh kita teruskan ya?

Jadi, saya menjemput Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai, dipersilakan.

12.48 tgh.

Datuk Paul Igai: Saya akan mempercepatkan ucapan saya. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua kerana memberi saya peluang dalam Usul Menjunjung Kasih Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong pada 13 September lalu.

Beberapa isu penting yang dibangkitkan dalam Titah Diraja yang sangat menarik hati kita menunjukkan Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong sangat prihatin kepada rakyat Tuanku. Dalam Dewan ini, hari ini saya akan bangkitkan sedikit isu berkaitan sahaja.

Isu pembangunan luar bandar. Saya berasa tertarik dengan Titah Diraja yang membangkitkan pentingnya untuk usaha kerajaan sekarang mengurangkan jurang pembangunan antara luar bandar dan bandar. Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu saya mengucapkan setinggi-tinggi terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri kerana masa dahulu Yang Amat Berhormat telah memegang jawatan sebagai Menteri Kemajuan Luar Bandar dan satu pencapaian yang saya anggap sangat luar biasa iaitu pembinaan Jalan Kanowit, Song ke Kapit di Sarawak dan jalan ini akan siap sepenuhnya tidak lama lagi.

■1250

Lebih 50 tahun sejak Penubuhan Malaysia, Bandar Kapit langsung tidak ada jalan darat bersambung dengan bandar lain di Sarawak. Ini kerana, setiap hari sampai pada pukul 3.30 petang setiap hari, selepas perkhidmatan bot ekspres melalui Sungai Batang Rajang dari Sibu ke Kapit berhenti, Bandar Kapit dan Bandar Song menjadi bandar pulau di darat, *inland island*, dengan izin.

Akan tetapi, Tuan Yang di-Pertua, baru-baru ini terjadinya satu kemalangan maut kemungkinan kerana jalan itu terlalu sempit. Oleh sebab kawasan sepanjang jalan adalah berbukit dan agak sempit di beberapa buah selekoh, mohon perhatian kementerian bertanggungjawab untuk menaik taraf jalan demi keselamatan pengguna. Jalan itu memang akan menjadi sesak memandangkan jalan itu merupakan jalan sulung kegunaan orang ramai dari Pekan Kanowit, Song dan Kapit.

Besar harapan kami di kawasan tersebut dengan kelulusan bajet untuk 1,400 kilometer jalan luar bandar mungkin ada melibatkan jalan Kapit-Kanowit itu. Akan tetapi, kalau mungkin tidak ada, mohon jasa baik kerajaan untuk mempertimbangkan peruntukan tambahan untuk menaik taraf jalan tersebut.

Tuan Yang di-Pertua, kita ada dua orang menteri dari kawasan tersebut iaitu Menteri Hal Ehwal Pengguna selaku Ahli Dewan Rakyat Kapit dan Yang Berhormat Timbalan Menteri Kesihatan, Ahli Dewan Rakyat Kanowit. Saya tahu mereka memang akan bersetuju dengan cadangan saya ini.

Kedua, isu pendidikan dan komunikasi berkaitan dengan infrastruktur *internet*. Ternyata dengan jelasnya kesusahan ketinggalan kemajuan dalam pembangunan infrastruktur seperti *internet* timbul dalam masa pandemik COVID-19 ini. Isu ini sudah dibangkitkan oleh ramai Ahli Dewan Rakyat dan Ahli Dewan Negara berulang kali. Terdapat banyak kawasan pedalaman di Sarawak, Sabah, Kelantan, dan kelmarin saya dengar di Selangor juga, dan tempat-tempat lain juga mengalami masalah perkhidmatan *internet*. Tuan Yang di-Pertua, tidak payah saya nyatakan di mana lagi. Kementerian pun sudah tahu di mana yang perlukan perkhidmatan itu.

Akan tetapi, Tuan Yang di-Pertua, saya akan bertanya kepada kerajaan dan menteri yang bertanggungjawab soalan, bilakah perkhidmatan *internet* ke seluruh pelosok negara ini akan dapat dicapai sepenuhnya? Cukuplah anak-anak sekolah menderita. Panjat pokok, naik gunung, digigit nyamuk, melawan hujan, memakai *mosquito net*, Tuan Yang di-Pertua, untuk mencari saluran *internet* di hutan. Jangan lagi kita mendengar penyediaan itu akan dicapai pada hujung tahun ini dan nanti kata setengah tahun akan datang dan nanti ada alasan mungkin akan menunggu 5G atau 6G. Berapa lama lagi kita akan menunggu? Anak-anak sekolah pun akan menderita, guru-guru pun menghadapi banyak lagi kesusahan mendidik.

Selain daripada itu, Tuan Yang di-Pertua, mengenai kadar pembiayaan kredit masa *internet*. Bagaimanakah kerajaan dapat mengurangkan kos bayaran kredit masa *internet* untuk murid-murid sekolah? Mohon Kementerian Komunikasi dan Multimedia diberi tambahan peruntukan dengan segera untuk mempercepatkan kerja tersebut dan untuk mereka itu kerja *double the effort*, dengan izin.

Ketiga, kawalan jenis dan bahan ubat tiruan. Sudah nyata permintaan pembelian pelbagai jenis vitamin pada masa COVID-19 ini adalah sangat luar biasa. Malah, kemungkinan suasana itu membuka peluang kepada pengusaha ubat-ubat dan vitamin untuk mengeluarkan stok dan import dari luar negara. Adakah Kementerian Kesihatan dan KPDNKK ada memantau dan mengawal keadaannya vitamin tiruan diedarkan di pasaran?

Keselamatan. Adakah Wisma Putra, Kementerian Pertahanan sedia dimaklumkan oleh pihak AUKUS tentang AUKUS? Adakah persatuan negara ASEAN ambil perhatian dalam perkembangan seperti ini? Strategi peperangan seperti ini harus dibawa kepada perbincangan ASEAN kerana ia melibatkan ketenteraman strategik kawasan sesama negara ASEAN. Negara ASEAN tidak adil menjadi negara dalam kawasan tempat peperangan nanti jikalau kejadian pertempuran antara kuasa besar. Adakah kerajaan ambil berat dan apakah tindakan akan diambil tentang perkara ini?

Kita sedia maklum negara Australia akan membina sebanyak dua buah kapal selam nuklear yang menjadi negara ketujuh mempunyai sub marin berpandu nuklear selain daripada negara Amerika Syarikat, *Britain*, Rusia, *France*, India, Korea Utara dan China. Apakah reaksi dan tindakan Kementerian Luar Negara dan Kementerian Pertahanan tentang perkara ini?

Baru-baru ini juga Tentera Laut Jerman ada menghantar kapal selam nuklear mereka ke perairan Indo-Pasifik. Elaklah terjadinya peperangan di Asia Barat beralih kepada kawasan negara kita di Indo-Pasifik. Justeru itu, apa status perhubungan negara dengan negara China tentang pelbagai isu ekonomi, kesihatan dan isu keselamatan?

Apa kata, Tuan Yang di-Pertua, kita ambil kesempatan dalam situasi seperti ini meningkatkan hubungan kita dengan China terutamanya dalam bidang ekonomi. Ketepikan isu rancangan globalisasi China kerana tidak apa-apa bukti kukuh. Selain dari China, ialah rakan dagang terbesar iaitu Amerika Syarikat dan Singapura.

Isu monsun atau banjir di Marudi, Long Busang, Belaga. Apakah sebabnya kejadian banjir melanda sesebuah tempat itu? Adakah bantuan telah dan sudah diberi kepada mangsa banjir di kawasan tersebut? Adakah kerajaan bercadang memindahkan mereka yang terbabit ke tempat tinggi demi mengelak kejadian banjir berlaku lagi?

Tuan Yang di-Pertua, menyentuh peranan Ahli Senator sebagai duta atau *ambassador*. Saya cadangkan demi memberi makna lagi nama Dewan ini untuk Ahli Dewan Negara, mahupun yang sedang berkhidmat atau sudah bersara, ditugaskan, dilantik memangku tugas duta luar negara seperti *high commissioner*, dengan izin. Mereka akan boleh memberi laporan kepada kedua-dua dewan apabila perlu selain daripada laporan terkini jika perlu. Ahli Dewan Negara berpengalaman dan tidak berhasrat bertanding, tidak tertakluk kepada undi rakyat, dapat memainkan peranan penuh sebagai duta. Tuan Yang di-Pertua, mohon perhatian eksekutif tentang cadangan saya ini.

Tuan Yang di-Pertua, selesai sudah kemelut politik dengan penurunan kes-kes pandemik COVID-19 dalam negara daripada lebih 20 ribu setiap hari kepada 8,075 kes semalam dan 98 kes adalah tidak bergejala atau bergejala ringan. Kes dalam kategori tiga dan empat sebanyak 2 persen sahaja. Peratus pulih sebanyak 92.6 persen ataupun sebanyak dua juta lebih daripada kes kumulatif 2.85 juta. Kes aktif sebanyak 150 ribu sahaja dengan 52 peratus kes itu adalah tidak bergejala atau bergejala ringan.

Sebanyak 87 peratus semua rakyat dewasa sudah divaksin. Hampir 63 peratus daripada 2.5 juta orang murid sekolah berumur 12 hingga 17 tahun semalam sudah divaksin. Di semua negeri sudah masuk ke fasa tiga. Perniagaan hampir semua telah dibuka dan beroperasi. Ekonomi negara akan mula pulih sepenuhnya.

Menurut maklumat daripada Ketua Jabatan Perangkaan Malaysia, pencapaian perdagangan adalah berkembang mencecah RM1 trilion dalam masa enam bulan dalam tahun 2021 ini. Kadar eksport meningkat kepada 21.9 peratus kepada RM79.4 bilion dan pada bulan Ogos sahaja sebanyak RM95 bilion.

Pemulihan dalam perdagangan ini sangat merangsang. Kejayaan besar seperti ini dapat menjadi nyata hanya melalui kerjasama semua agensi kerajaan, pihak swasta, semua *frontliners* atau barisan hadapan, para anggota kesihatan, RELA, pasukan keselamatan, polis, angkatan tentera, tuai kampung, tuai rumah, badan bukan kerajaan (NGO) dan ahli politik dari pelbagai parti berlandaskan konsep Keluarga Malaysia. Syabas kepada semua mereka.

Tuan Yang di-Pertua, kita harap sebelum penghujung tempoh Parlimen ini, satu lagi isu yang sangat penting iaitu Perjanjian Malaysia 1963 akan juga diselesaikan.

Dengan ini, saya menyokong Usul Menjunjung Kasih atas Titah Diraja Yang di-Pertuan Agong. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai.

Sebelum itu, saya hendak maklumkan bahawa selepas masa 2.30 petang nanti, akan diminta untuk bersedia ialah Yang Berhormat Senator Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff, Yang Berhormat Senator Tuan Robert Lau Hui Yew, Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin, Yang Berhormat Senator Dr. Nuing Jeluing, Yang Berhormat Senator Tuan Ahmad bin Yahaya, Yang Berhormat Senator Tuan Suresh Singh, Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang, dan yang terakhir Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose.

Ahli-ahli Yang Berhormat, mesyuarat Dewan hari ini ditangguhkan sehingga jam 2.30 petang. Sekian.

Terima kasih.

[Mesyuarat ditempohkan pada pukul 1.03 tengah hari]

[Mesyuarat disambung semula pada pukul 2.30 petang]

■1430

[Tuan Yang di-Pertua *mempengerusikan Mesyuarat*]

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat, disambung semula pendebatan perbahasan.

Dijemput Yang Berhormat Senator Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff.

2.32 ptg.

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua yang telah memberi peluang kepada saya membahaskan Titah Diraja pada petang ini... *[Membaca sepotong doa]*.

Oleh sebab ini ucapan sulung saya, izinkan saya merafakkan sembah, menjunjung kasih Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dan Duli Yang Maha Mulia Sultan Kelantan kerana telah memperkenankan pemilihan saya sebagai Ahli Dewan Negara.

Terima kasih dan setinggi penghargaan juga kepada Kerajaan Negeri Kelantan yang diketuai oleh Yang Amat Berhormat Dato' Bentara Kanan, Ustaz Dato' Ahmad Yaakob, Menteri Besar Kelantan, Yang Berhormat Dato' Speaker, dan Ahli-ahli Dewan Negeri Kelantan yang telah sebulat suara memilih dan menyokong pelantikan saya bagi mewakili negeri Kelantan.

Tuan Yang di-Pertua, menjunjung kasih di atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong. Tahniah kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri, Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob atas pelantikan sebagai Perdana Menteri Malaysia Kesembilan.

Terima kasih dan setinggi penghargaan juga kepada Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin, mantan Perdana Menteri Malaysia yang telah menjalankan tugas dengan baik dalam suasana cabaran pandemik COVID-19 dan ketidakstabilan politik.

Firman Allah SWT di dalam Surah Al-Anbiya', ayat 83 dan 84 yang bermaksud, *"Dan sebutkanlah peristiwa Nabi Ayub, ketika ia berdoa merayu kepada Tuhannya dengan berkata, "Sesungguhnya aku ditimpa penyakit, sedang Engkau lah sahaja yang lebih mengasihani daripada segala yang lain yang mengasihani. Maka Kami perkenankan doa permohonannya, lalu Kami hapuskan penyakit yang menimpanya serta Kami kurniakan kepadanya keluarganya dengan seganda lagi ramainya, sebagai satu rahmat dari Kami dan sebagai satu peringatan bagi orang-orang yang taat kepada Kami supaya bersabar dan mendapat balasan yang baik"*.

Kejayaan program vaksinasi sudah menampakkan sinar. Syabas dan tahniah kepada semua petugas barisan hadapan kesihatan dan petugas-petugas program vaksinasi. Pada 4 Oktober, jumlah kes sudah menurun ke-empat angka iaitu sebanyak 8,075 kes. Selangor, sebagai negeri yang kadar vaksinasi sudah melebihi 100 peratus, kes COVID-19 telah turun dengan ketara. Kita juga dapat melihat statistik pesakit COVID-19 di mana peratusan tinggi kes lebih 80 peratus adalah dalam Kategori 1 dan 2. Saya bersetuju juga dan menyokong ucapan Yang Berhormat Senator Dato' Isa tadi supaya Hospital Orang Asli Gombak membantu dalam mempercepatkan vaksinasi kepada Orang Asli di Kelantan. Saya sengaja menyebut vaksinasi di Kelantan.

Juga ingin bertanya kepada pihak kementerian, adakah data yang telah dikeluarkan oleh Jawatankuasa Khas Jaminan Akses Bekalan Vaksin adalah tepat? Sebab sebagai orang yang berada di lapangan, vaksinasi di Kelantan, kalau melihat daripada segi bila kita turun ke bawah- bila saya turun rumah ke rumah, melihat sendiri kes-kes ataupun berjumpa sendiri dengan orang-orang kampung di mana kita menjalankan vaksinasi dari rumah ke rumah, kalau dikira statistik yang dikeluarkan oleh Pejabat Kesihatan Daerah Bachok di tempat saya sendiri bertugas, hampir 80 peratus rakyat Bachok telah divaksin.

Mengikut data yang dikeluarkan oleh Jawatankuasa Khas Jaminan Akses Bekalan Vaksin, adalah hanya 57 peratus. Mungkin perlu dibuat semakan. Walaupun begitu, di Kelantan kes masih lagi berada pada empat angka iaitu 1,020 data pada 4 Oktober, semalam.

Pada 28 September, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri telah membuat kenyataan berkenaan peralihan fasa dan kelonggaran baharu kepada negara apabila kita telah mencapai 85 peratus populasi dewasa lengkap di vaksin. PICK remaja juga telah semakin rancak sehingga lebih 30 peratus atau 1.2 juta orang remaja telah menerima vaksin dos pertama bagi persediaan pembukaan sekolah secara berperingkat pada bulan ini. Peralihan ke fasa seterusnya dalam Pelan Pemulihan Negara adalah penting bagi mengeluarkan rakyat daripada kemelut ekonomi, kesihatan dan pendidikan. Tidak ada keraguan bahawa COVID-19 akan diisytiharkan sebagai endemik di dunia dalam beberapa bulan mendatang dan akan dianggap setara dengan penyakit-penyakit jangkitan lain seperti influenza dan denggi.

Kebenaran rentas negeri, peningkatan fasa peralihan, pembukaan sektor ekonomi, semuanya dirancang bagi persediaan negara bagi menghadapi fasa seterusnya iaitu terus hidup bersama COVID-19 dengan penerimaan sebagai endemik. Pandemik COVID-19 memberi pengalaman pahit yang sepatutnya menjadi pengajaran kepada negara dan juga dunia. Walaupun belum lagi berjaya, kita semakin menghampirinya. Sifat merasa selesa akan menyebabkan segala kejayaan akan kembali gagal seperti mana yang telah kita hadapi sebelum ini dan juga dialami oleh negara-negara lain di dunia. Pengalaman pahit ini memberi pengajaran kepada kita tentang pentingnya persediaan guna tenaga dan prasarana kesihatan bagi mendepani sebarang cabaran.

Justeru itu, kerajaan perlu bersedia dan melengkapkan segala prasarana bagi menghadapi situasi tersebut terutamanya dalam menggariskan beberapa buah pelan perancangan, pelan strategik dan juga pelan pengurusan risiko.

Kerajaan perlu mula membuat persiapan akan keperluan bagi menyediakan sebuah hospital rujukan khusus atau fasiliti khusus bagi menghadapi penyakit berjangkit dengan segala kelengkapan sama ada tenaga kerja, peralatan dan juga kelengkapan ujian.

■1440

Selain itu, kerajaan perlu memikirkan kes-kes pembedahan elektif yang tertangguh. Rawatan-rawatan kepakaran yang terpaksa disumber-luarkan ke hospital-hospital swasta. Rawatan ulangan kes-kes pesakit kronik yang tertangguh bakal mengundang komplikasi yang lebih berat. Keadaan ini akan menjadi beban kepada perkhidmatan kesihatan.

Justeru itu, kerajaan perlu mempunyai perancangan jangka pendek dan jangka panjang bagi menguruskan era endemik dan pesakit-pesakit kronik atau pesakit-pesakit penyakit tidak berjangkit.

Tiba masanya kerajaan melakukan reformasi menyeluruh kepada sistem perkhidmatan kesihatan. Masalah doktor kontrak, emolumen doktor dan doktor pakar, peluang latihan kepakaran, ketidakseimbangan nisbah doktor dengan penduduk di kawasan bandar dan luar bandar, peningkatan teknologi perubatan dan lain-lain isu berkaitan. Bajet tahunan yang besar merupakan sebahagian masalah yang memerlukan satu reformasi kesihatan yang menyeluruh. Namun, jumlah perbelanjaan negara untuk penjagaan kesihatan adalah sekitar 4.4 peratus dari Keluaran Dalam Negara Kasar masih kurang berbanding tujuh peratus yang disarankan oleh WHO.

Oleh itu, saya mohon mencadangkan kepada kerajaan untuk membuat kajian menyeluruh bagi reformasi penjagaan kesihatan. Ia melibatkan kos yang besar. Kita boleh mengambil contoh *National Health Financing Scheme*, dengan izin, yang diamalkan oleh negara-negara maju dan diubahsuai mengikut kesesuaian negara kita supaya ia tidak membebankan rakyat. Setiap rakyat berhak mendapat penjagaan kesihatan yang sama tanpa mengira taraf hidup atau pendapatan isi rumah. Kita tidak mahu hanya yang berada dan kaya sahaja mendapat penjagaan kesihatan yang terbaik.

Kita gembira dengan pengisytiharan Yang Berhormat Menteri MOSTI yang mengatakan keupayaan negara menghasilkan vaksin sendiri dalam masa terdekat. Usaha sebegini perlu digalakkan dengan penambahan geran-geran penyelidikan dan pemudah-caraan. Ini perlu supaya kita tidak lagi bergantung pada bekalan dari luar negara. Apatah lagi apabila COVID-19 telah diterima sebagai penyakit endemik yang akan kekal berada dalam masyarakat.

Penerimaan COVID-19 sebagai normaliti yang diterima dalam peringkat endemik ini memerlukan disiplin pematuan SOP yang berpanjangan. Justeru itu, adalah perlu peringatan berterusan melalui media massa dan cetak dapat di perhebatkan supaya pematuan ini dapat dicapai. Ini memerlukan bajet berterusan yang diperuntukkan oleh kerajaan bagi usaha ini. Penguatkuasaan juga perlu dilaksanakan sebagai peringatan kepada rakyat supaya sentiasa mematuhi SOP.

Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya memetik Titah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong yang mengalu-alukan kerajaan supaya memperkasakan Agenda Nasional Malaysia Sihat (ANMS) perkara ke-19. Agenda Nasional Malaysia Sihat (ANMS) telah diluluskan oleh Jemaah Menteri pada 7 Ogos 2020, merupakan tawaran baharu kerajaan yang bertujuan menjadikan rakyat Malaysia sihat sejahtera melalui pembudayaan hidup sihat dan kelestarian persekitaran yang menyokong hidup sihat. Agenda Nasional Malaysia Sihat menggunakan pendekatan '*whole-of-nation*', dengan izin, iaitu penglibatan secara menyeluruh agensi kerajaan, badan bukan kerajaan dan swasta serta rakyat bagi memastikan pelaksanaannya adalah secara menyeluruh.

Penyertaan semua pihak ini adalah sangat penting bagi menjayakan ANMS kerana setiap pihak mempunyai peranan masing-masing. Tanpa sokongan erat, akan menjejaskan pencapaian ANMS untuk menjadikan kesejahteraan kesihatan rakyat sebagai satu keutamaan.

ANMS meletakkan peningkatan taraf kesihatan rakyat Malaysia sebagai keutamaan melalui amalan hidup sihat seperti makan secara sihat dan selamat, tidak merokok, tidak minum, minda sihat, hidup aktif serta kebersihan diri dan kebersihan persekitaran.

Empat buah Teras dalam ANMS digariskan bagi menyokong keberhasilan tingkah laku iaitu teras 1, memantapkan promosi pembudayaan hidup sihat. Teras 2, memantapkan perkhidmatan kesejahteraan kesihatan. Teras 3, memperkasakan kawalan kesihatan sendiri. Teras 4, kebersihan persekitaran. Perubatan pencegahan perlu diberikan perhatian yang sama penting. Peruntukkan kewangan khusus hendaklah dilaburkan bagi memberi jaminan tahap kesihatan lebih baik pada masa hadapan.

Perhatian khusus hendaklah diberi dalam pencegahan penyakit tidak berjangkit, *non-communicable diseases* (NCD) seperti penyakit obesiti, kencing manis, darah tinggi, penyakit koronari dan serangan jantung yang merupakan penyebab utama kematian dan faktor risiko kepada jangkitan virus *Corona* dan kematian akibat COVID-19. Penyakit NCD ini merupakan golongan yang paling rentan atau *vulnerable* dan mudah terjangkit oleh virus.

Pendidikan kesihatan dalam amalan gaya hidup sihat memerlukan usaha yang berterusan. Pengambilan diet yang tidak seimbang, kekurangan pergerakan fizikal atau senaman serta stres merupakan faktor-faktor penyebab penyakit tidak berjangkit. Rakyat perlu dididik sebelum terkena penyakit.

Dr. Yaakob bin Sapari: Tuan Yang di-Pertua, boleh mencelah sedikit tidak?

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: Silakan.

Dr. Yaakob bin Sapari: Terima kasih Yang Berhormat. Saya dapati di Malaysia ini, trend fasal dekat Malaysia ini jumpa doktor- tetapi sepatutnya *public health* di negara ini diperkuatkan lagi. Kalau *surgeon* dia lebih, atau di pihak kementerian ini *surgeon* dia lebih dihormati tetapi *public health* kurang mendapat perhatian. So, pandangan Yang Berhormat supaya kita *strengthen public health* di negara ini.

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: Okey. Saya bersetuju dengan ucapan Yang Berhormat Senator dan saya memohon memasukkan dalam ucapan saya.

Pakar kesihatan ataupun kesihatan awam perlu diperkuatkan dan perlu diperkukuhkan supaya kita dapat mencegah penyakit-penyakit tidak berjangkit terutamanya yang merupakan faktor risiko yang paling besar kepada penyumbang kepada penyakit-penyakit bawaan virus yang menjadi lebih melarat. Ia amat penting sebagai persediaan rakyat untuk lebih sihat dan mempunyai pertahanan badan yang tinggi dalam mencegah penyakit-penyakit tidak berjangkit ataupun *non-communicable diseases* (NCD) dan penularan jangkitan virus.

Penyakit jantung menjadi penyebab utama iaitu sebanyak 15 peratus daripada 109,164 kematian di Malaysia yang disahkan secara perubatan pada tahun 2019. Manakala penyakit-penyakit tidak berjangkit pula menyebabkan kematian sebanyak 67 peratus. Tidak jauh daripada statistik dunia iaitu 70 peratus atau 41 juta orang penduduk dunia meninggal akibat penyakit tidak berjangkit. Kematian pramatang ini boleh dicegah.

Pandemik COVID-19 menjadikan keadaan ini lebih teruk. Merokok atau minuman keras merupakan faktor risiko kepada pelbagai penyakit tidak berjangkit termasuk kanser. Seperti sedia maklum, Kementerian Kesihatan Malaysia mempunyai klinik-klinik berhenti merokok. Mengikut statistik pada tahun 2017, seramai 10,240 orang perokok telah mendapatkan rawatan, dalam kejayaan sekitar hanya 36 peratus. Bilangan ini adalah sangat sedikit berbanding dengan bilangan yang merokok dengan kadar kejayaan yang juga adalah rendah.

Oleh itu, saya mohon supaya pihak kerajaan mengkaji semula langkah-langkah pencegahan gejala merokok dan mengaktifkan kempen anti-rokok kepada golongan remaja yang mudah terpengaruh dengan rakan-rakan dan penguatkuasaan perlu dibuat dengan lebih ketat.

Merokok merupakan langkah pemula bagi remaja untuk terjebak dalam aktiviti tidak sihat yang lain. Amalan gaya hidup sihat merupakan kaedah pencegahan yang berkesan. Penyakit tidak berjangkit atau penyakit kronik merupakan faktor yang menyebabkan peningkatan kematian akibat jangkitan COVID-19 dan juga kadar morbiditi dan mortaliti di negara kita. Oleh itu, adalah penting Agenda Nasional Malaysia Sihat ini dijayakan sebagai persediaan untuk rakyat Malaysia hidup dalam era endemik COVID-19.

■1450

Kadar penyakit tidak berjangkit dapat dikurangkan, kos rawatan akan berkurang dan negara kita menjadi lebih sihat pada masa hadapan. Sehubungan itu, bagi mengukuhkan lagi peranan dan pelaksanaan ANMS ini, saya mohon mencadangkan supaya kerajaan mencari satu formula bagi kerjasama perkhidmatan kesihatan awam dan swasta yang melibatkan klinik-klinik swasta sebagai rawatan primer dan juga hospital-hospital pakar swasta. Kerugian besar kepada negara apabila doktor-doktor swasta yang berpengalaman tidak dapat menyumbangkan tenaga mereka untuk negara.

Kedua, bersinergi atau bekerjasama dengan agensi-agensi kerajaan negeri bagi memudahkan penyaluran maklumat dan tindakan dibuat dengan tepat dan cepat. Kementerian atau jabatan-jabatan Persekutuan perlu melibatkan agensi-agensi kerajaan negeri supaya dapat memudahkan lagi program-program kementerian sampai kepada golongan sasar. Sebagai contoh, program vaksinasi *outreach*, dengan izin, di Kelantan dapat dibuat dengan jayanya hasil kerjasama antara pusat kesihatan daerah, pusat-pusat khidmat DUN dan jawatankuasa komuniti kampung.

Kerjasama yang mantap menepati hasrat Yang Amat Berhormat Perdana Menteri supaya konsep Keluarga Malaysia dihayati dan diamalkan. Saya mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan tahniah dan terima kasih pada Jabatan Kesihatan Negeri Kelantan dengan kerjasama Exco Kesihatan Kerajaan Negeri Kelantan, pusat-pusat kesihatan daerah, pusat-pusat khidmat DUN dan Parlimen seluruh Kelantan dan semua sukarelawan NGO yang telah berjaya melaksanakan program-program vaksinasi *outreach* membawa vaksin kepada rakyat di pedalaman.

Ketiga, bekerjasama dengan NGO kesihatan seperti PAPISMA Mercy I-Medik, Persatuan Perubatan Islam Malaysia, MMA dan lain-lain untuk melakukan promosi amalan kesihatan dan pembudayaan gaya hidup sihat di seluruh negara. NGO digalakkan menyediakan program-program advokasi kesihatan, saringan kesihatan dan program-program intervensi awal. Kerjasama NGO dan komuniti setempat perlu digalakkan supaya program-program promosi kesihatan dapat dijalankan rapat kepada golongan sasar atau rakyat terutamanya di kawasan pedalaman. Program intervensi seperti KOSPEN perlu diaktifkan semula dan diberikan peruntukan tambahan.

Kerajaan boleh menyediakan geran khas atau peruntukan khas untuk melaksanakan program-program rapat kepada golongan sasar dalam masyarakat. Saya mengesyorkan juga supaya kerajaan dapat memudahkan kelulusan geran atau peruntukan supaya program-program dapat dilaksanakan dengan lancar. Saya mengambil kesempatan ini juga untuk merakamkan terima kasih dan setinggi penghargaan kepada PAPISMA Kelantan yang telah membantu mempercepatkan pemberian vaksin kepada rakyat Kelantan bermula Ogos lalu sehinggalah sekarang. Saya menyokong supaya permohonan peruntukan vaksinasi untuk mereka dipermudahkan.

Tekanan perasaan atau stres merupakan faktor yang boleh menyebabkan pelbagai penyakit fizikal dan kita tahu kejadian kes-kes tekanan mental ini naik secara mendadak pada era wabak pandemik ini. Oleh itu saya mencadangkan kerajaan memberikan peruntukan khusus untuk program-program pencegahan terutamanya dari sudut-sudut kerohanian supaya rakyat Malaysia mempunyai daya tahan atau *resilient* yang tinggi dan dapat menghadapi sebarang bentuk tekanan.

Saya memohon penjelasan Menteri Kesihatan, sejauh mana usaha yang telah dijalankan oleh pihak kerajaan untuk fasa pertama ANMS bagi memastikan rakyat Malaysia mengamalkan gaya hidup sihat terutamanya dalam menghadapi era endemik yang mendatang.

Akhir kata saya mohon menyokong Titah Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Yang di-Pertuan Agong. *Wabilahi taufik walhidayah, wassalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

Tuan Yang di-Pertua: *Waalaikumussalam.* Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Dr. Wan Martina.

Dijemput Yang Berhormat Senator Tuan Robert Lau Hui Yew.

2.54 ptg.

Tuan Robert Lau Hui Yew: Terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua kerana memberi saya peluang untuk mengambil bahagian dalam perbahasan Usul Menjunjung Kasih Titah Diraja.

Pada masa yang sama, saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin Haji Md Yassin atas kepimpinan beliau sebagai Perdana Menteri Kelapan selama 18 bulan.

Tahniah saya ucapkan kepada Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob atas pelantikan sebagai Perdana Menteri kesembilan.

Tuan Yang di-Pertua, kita hidup dalam situasi yang belum pernah terjadi sebelum ini. Pandemik telah mengubah segala-galanya; cara kita hidup, bekerja, bergerak, dari satu tempat ke tempat lain, bersekolah, berkomunikasi dan bersosial. Ramai orang telah memberi pendapat mengenai pandemik dan banyak telah ditulis mengenai impak COVID-19. Banyak norma baru telah dicipta apabila virus ini menjadi endemik. Sejauh mana kita berjaya mengatasi gangguan dan perubahan yang disebabkan oleh virus bergantung pada baik mana kita menerima pakai norma baru.

Saya ingin mengucapkan tahniah kepada Menteri Kesihatan yang baru. Beliau memikul beban yang berat dan tanggungjawab yang besar. Kita amat perlu menambahbaikkan sistem kesihatan kita daripada segi sumber manusia dan peralatan kesihatan, dengan izin, *we need the best people to be in position for the right job*. Saya ingin berkongsi sedikit mengenai pengalaman dari Sarawak dalam menangani virus ini.

Walaupun kesihatan merupakan bidang kuasa Kerajaan Persekutuan, Kerajaan Sarawak telah tampil cepat dalam usaha membantu menangani virus sejak permulaan lagi. Kerajaan Sarawak bekerjasama dengan Kementerian Kesihatan melalui Jawatan Pengurusan Bencana Negeri Sarawak, dengan izin, *Sarawak Disaster Management Committee* (SDMC) dan telah berjaya menangani penularan wabak bagi sebahagian besar tahun 2020.

SDMC telah mengubah prosedur operasi standard memandangkan situasi di Sarawak mungkin berbeza dalam aspek-aspek tertentu. SDMC telah meningkatkan kapasiti ujian calitan dengan menubuhkan dua buah makmal PCR iaitu sebuah di Kapit dan sebuah lagi di Limbang dengan jumlah kos RM4.3 juta. Sebelum makmal-makmal ini ditubuhkan, sampel ujian terpaksa dihantar ke Kuala Lumpur dan keputusan ujian hanya akan dapat selepas satu minggu sampai 10 hari.

Jabatan Penyelidikan di Universiti Sarawak Malaysia telah diberi geran dari Negeri Sarawak untuk menjalankan *sequencing*, dengan izin, bagi virus ini. Apabila menghadapi masalah proses pembelian yang lambat daripada pihak Kerajaan Persekutuan, dalam membekalkan peralatan seperti ventilator bagi hospital kerajaan, Kerajaan Sarawak telah membelanjakan, masuk sekali lagi dan telah membelanjakan hampir RM100 juta untuk membeli peralatan perubatan.

Bagi usaha pengesanan dan pengasingan, kerajaan Sarawak telah menanggung kos penginapan hotel bagi semua, dengan izin, *person under surveillance* (PUS) dan *person under investigation* (PUI) yang merupakan anak Sarawak. Setakat ini, RM188 juta telah dibelanjakan. Ini sebenarnya satu Dasar Fiskal yang menyelamatkan industri hotel. Beribu-ribu pekerja dapat dikekalkan pekerjaan mereka dan hotel-hotel dapat meneruskan perniagaan mereka.

Daripada segi vaksinasi, kerajaan Sarawak telah menanggung kos pengedaran vaksin di seluruh negeri dan kos menubuhkan PPV. Makanan bagi semua barisan hadapan dibekalkan dan ditanggung oleh Kerajaan Sarawak. Sarawak telah mencapai kadar vaksinasi yang tertinggi dalam jangka masa yang paling singkat, bukan sahaja di Malaysia tetapi di dunia.

Setakat ini kerajaan Sarawak telah membelanjakan RM340 juta dalam usaha membantu Kerajaan Persekutuan memerangi COVID-19. Sebelum Malaysia ditubuhkan pada tahun 1963, sistem kesihatan Sarawak merupakan bidang kuasa kerajaan tempatan. Sistem kesihatan diuruskan dengan bagus pada masa itu. Sekarang kuasa, duit dan semua keputusan dipusatkan di Putrajaya. Ini tidak efisien dan menimbulkan banyak masalah.

■1500

Sebagai contoh, semua ventilator di Hospital Sibu telah mencapai usia untuk digantikan. Kementerian Kesihatan Malaysia telah menghantar sepuluh unit ventilator ke Hospital Sibu pada bulan September 2020. Akan tetapi kesemua mesin tersebut tidak dapat digunakan. Putrajaya tidak mengetahui perkara ini sehingga ia dilaporkan oleh akhbar tempatan. Hospital Sibu merupakan hospital rujukan yang utama bagi zon tengah Sarawak, memberi perkhidmatan kepada populasi melebihi satu juta orang dari bandar pesisir seperti Daro, Mukah, Selangau, Song dan Kapit termasuk beberapa ribu buah-rumah panjang.

Keadaan terkini di Hospital Sibu amat menyedihkan. Katil tidak cukup untuk keperluan pesakit COVID-19 dan *non-COVID-19*. Ada pesakit yang terpaksa menunggu berjam-jam di wad kecemasan sementara menunggu katil. Semua ventilator telah digunakan sepenuhnya. Terdapat 273 orang pesakit di Hospital Sibu sekarang. Wad sementara sedang ditubuhkan, cuma terdapat 28 buah katil ICU sahaja. Lebih membimbangkan lagi kami mengalami kekurangan doktor, jururawat dan kakitangan perubatan.

DayakDaily- portal berita dalam talian, tempat telah memetik percakapan Yang Berhormat Timbalan Menteri Kesihatan- Datuk Aaron Ago Dagang dalam satu sidang media yang adakan di Sibu pada hari Jumaat yang lepas, seperti berikut, dengan izin, *"The issue of staffing is a very big problem every year. However, this does not only involve the Ministry of Health Malaysia (MOH), but also the Public Service Department (JPA) and related government agencies"*.

Timbalan Menteri Kesihatan terus berkata isu kekurangan kakitangan perubatan di Sibu merupakan satu masalah yang serius sejak ia ditubuhkan 27 tahun yang lalu pada tahun 1994. Walaupun secara ironi, terdapat calon-calon yang munasabah di Sibu yang tidak mendapat kerja.

Dalam sidang media sama, Menteri Muda Sarawak Yang Berhormat Dr. Annuar Rapae berkata, dengan izin, *"Sibu Hospital serves area from as far as Betong and right up to Bintulu. It should be on par like Kuching Hospital, the Sarawak General Hospital. Not only in terms of facilities, number of doctors, especially services but more importantly the number of doctors and supporting staff should be sufficient. Long standing issues like no post available should be resolved immediately. We were told the last review of nurse's post was in 1994, when the hospital started operation. Sibu Hospital needs a long-term solutions as it covers an area bigger than the Southern Zone of Sarawak and yet Southern Zone has more hospitals which are better equipped"*.

Adakah Kementerian Kesihatan akan memperuntukkan lebih banyak dana untuk meningkatkan Sibu Hospital di bawah Rancangan Malaysia Kedua Belas? Di bawah Rancangan Malaysia Kesebelas, cuma RM2.83 juta telah dibelanjakan untuk menaiktarafkan Hospital Sibu. Selain daripada menyediakan lebih banyak dana, penyelesaiannya yang mudah dengan desentralisasi dan turunkan kuasa menguruskan kepada kerajaan negeri. Sarawak menuntut kuasa autonomi dalam sistem kesihatan di Sarawak dengan peruntukan tahunan yang sekadar dengan keperluan rakyat di Sarawak.

Pakar-pakar dunia berpendapat bahawa vaksinasi secara besar-besaran bakal menghasilkan imunisasi kelompok namun dengan adanya varian delta ini tidak akan menjadi realiti.

Kita terpaksa hidup bersama virus walaupun vaksinasi dapat membantu sedikit sebanyak. Saya amat bersetuju dengan apa yang dikatakan oleh Yang Berhormat Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff tentang cara-cara menangani penyakit ini. Kita harus mengamalkan kebersihan kesihatan, di samping mengamalkan gaya hidup yang sihat. Ini termasuk diet yang sihat, bersenam dengan kerap dan rehat dengan cukup.

Tuan Yang di-Pertua, terma dan objektif Rancangan Malaysia Kedua Belas ialah Keluarga Malaysia dan Malaysia Makmur, Inklusif, Mampan. Ini objektif yang amat terpuji. Akan tetapi dua isu sering mencabar objektif seperti itu yang telah menjadi tajuk utama berita baharu-baharu ini. Malaysia telah ditubuhkan pada 1963 sebagai sebuah bangsa sekular yang progresif. Pada 58 tahun dahulu pemimpin-pemimpin Malaya telah memberi jaminan demi jaminan pada Sarawak dan Sabah dan menjanjikan bahawa kebebasan agama akan dikekalkan kerana pemimpin-pemimpin Sarawak amat takut akan pencerobohan keislaman.

Saya memetik apa yang diucap oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri Malaya, Tunku Abdul Rahman Putra Al-Haj semasa upacara pembukaan *the Second Meeting of The Malaysia Solidarity Consultative Committee*, dengan izin, yang telah diadakan di Kuala Lumpur dari 6 Januari hingga 8 Januari 1962. Dengan izin, *"To suggest that because the official religion in this country is Islam that the Federation of Malaysia is a non-secular state and that when Malaysia comes into being, the people of the Borneo territory will all be forced to embrace Islam is a wicked lie"*.

Pada mesyuarat pertama bagi *Malaysia Solidarity Consultative Committee*, dengan izin, yang telah diadakan di Kuching dari 18 Disember 1961 hingga 20 Disember 1961, wakil dari Malaya telah memberi jaminan secara panjang lebar kepada wakil-wakil dari kedua-dua wilayah Borneo seperti berikut.

Dengan izin, *Article 3 refers to religion and I think there are some misapprehension or misunderstanding. The article says Islam is the religion of Federation or it may be called the state religion or the official religion loosely. Now, one must not confuse that with a state nation like Pakistan, that is a religious state- all the laws are based on the Islamic religion. In our case, it is a secular state and in the Constitution, all the safeguards are written in"*.

Cobbold Commission Report yang menjadi justifikasi bagi membentuk Malaysia pada tahun 1963 menyatakan bahawa Pengerusi Suruhanjaya tersebut bersama-sama dengan ahli-ahli British telah mengesyorkan bahawa Perlembagaan negeri bagi setiap Wilayah Borneo harus mengandungi satu peruntukan yang menjamin kebebasan agama secara langsung daripada segi pemujaan, pendidikan dan penyebaran. Di Sabah, Batu Sumpah di Keningau merupakan satu peringatan mengenai perkara ini.

Sepanjang empat dekad yang lepas, kita telah nampak pencerobohan yang semakin meningkat terhadap hak kebebasan agama. Contoh-contoh termasuk isu menggunakan perkataan "Allah" di Sarawak, dan penahanan kitab Bahasa Melayu yang dihantar ke Sarawak. Baru-baru ini usaha pencerobohan yang lebih giat dalam bentuk undang-undang telah dilakukan.

Lima tahun dahulu, satu percubaan telah dilakukan untuk meminda Akta Mahkamah Syariah (Bidang Kuasa Jenayah) 1965 [Akta 355] yang juga dikenali sebagai, dengan izin, *the Hudud Law*. Terdapat berita yang memetik percakapan Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) yang menyatakan bahawa Kerajaan Persekutuan sedang menggubal empat undang-undang syariah yang baru termasuk satu rang undang-undang mengenai kawalan dan sekatan terhadap pembangunan agama bukan Islam. Percubaan menggunakan undang-undang untuk mengawal dan mengikat pembangunan agama bukan Islam adalah satu yang amat membimbangkan.

Sekiranya pemimpin-pemimpin kita percaya dengan konsep Malaysia seperti yang dibayangkan pada tahun 1963, sebuah bangsa yang progresif dan dihormati di dalam komuniti dunia, mereka mesti mencerminkan semangat ini. Dengan izin, *do unto others as you would have them do unto you*.

Peraturan sejagat ini ternyata dalam semua agama utama termasuk, dengan izin, *the Buddhism, Christianity, Confucianism, Hebrew, Hinduism, Islam, Jainism, Sikhism and Taoism*. Agama merupakan sesuatu yang sensitif dan penuh emosi dan patut dikekalkan pada tahap peribadi.

Saya memetik percakapan oleh mendiang Tan Sri Adenan Satem, Ketua Menteri Sarawak yang keempat apabila beliau mengarahkan semua Ahli Parlimen Sarawak supaya mengundi tidak menyokong *the Hudud Bill*.

■1510

Dengan izin, *in some parts of Sarawak, there are Christian and Muslim families, they stay together under the same roof. Religion is no issue because they believe- your religion is your religion and my religion is my religion. That's the way it has been for us in Sarawak for last 100 years and that is the way it should be all the time in the future.*

Tuan Yang di-Pertua, dasar Kementerian Kewangan yang memaksa peningkatan pegangan ekuiti bumiputera dalam syarikat penghantar barang, dengan izin, *freight forwarding company* pada 51 peratus bukanlah cara yang terbaik untuk membantu bumiputera terutamanya bumiputera di Sarawak dan Sabah, dengan izin, *the natives of Sarawak and Sabah* serta Orang Asli yang merupakan komuniti yang paling miskin di negara kita. Bumiputera yang mampu membeli 51 peratus ekuiti tidak memerlukan sebarang bantuan.

Saya ingin bertanya kepada Menteri Kewangan. Pertama, berapakah syarikat yang bakal terjejas? Kedua, berapakah nilai jangkaan 51 peratus ekuiti dalam semua syarikat yang terjejas? Ketiga, jumlah bumiputera dalam golongan B40- bumiputera Sarawak dan Sabah, dengan izin, *the natives of Sarawak and Sabah* dan Orang Asli yang bakal memiliki 51 ekuiti berdasarkan data dari Lembaga Hasil Dalam Negeri?

Saya yakin bahawa peluang sebegitu tidak akan sampai kepada mereka yang berbaris pada awal pagi semata-mata untuk membuka akaun di Bank Simpanan Nasional untuk menerima duit bantuan daripada kerajaan. Peluang seperti itu akan memanfaatkan bumiputera yang sudah kaya dan mempunyai jaringan hubungan yang baik. Ia tidak akan memanfaatkan golongan B40 yang bekerja dalam perkhidmatan semacam penghantaran *GrabFood* atau *Foodpanda*. Secara kasarnya, ini merupakan satu percubaan memperkayakan segolongan kecil. Ia akan memburukkan lagi jurang di antara mereka yang kaya dan miskin iaitu fokus kelima dalam Rancangan Malaysia Kedua Belas.

Tuan Yang di-Pertua, salah satu tugas utama bagi pemimpin negara ialah memastikan taraf hidup yang tinggi bagi semua rakyat. Ini hanya akan dicapai dengan ekonomi yang kuat. Dalam ucapan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri yang pertama pada upacara pembukaan *The second meeting of The Malaysia Solidarity Consultative Committee*, dengan izin, beliau telah berucap seperti berikut, "*One of the principal objectives of forming Malaysia is to further the economic development of the Borneo territories so that their standard of living and technical skills may be raised, and a firm basis provided for accelerated economic growth*".

Hampir satu pertiga daripada Titah Diraja, Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong menyentuh isu ekonomi. Saya memetik daripada perenggan 38 seperti berikut, "Selain itu, bidang-bidang pertumbuhan ekonomi baharu perlu segera dikenal pasti supaya Malaysia tidak ketinggalan di arena global".

Saya gembira kerana Yang di-Pertuan Agong telah mengambil perhatian terhadap keperluan untuk memesatkan pembangunan di Sarawak dan Sabah. Saya memetik daripada perenggan 42 seperti berikut, "Beta berkeyakinan pembangunan negara dan taraf hidup rakyat akan terus meningkat serta jurang pembangunan antara wilayah dan negeri khususnya Sabah dan Sarawak akan dapat dirapatkan."

Krisis kesihatan terkini telah menonjolkan beberapa kelemahan kita. Hutang negara kita amat tinggi dan kita terlalu bergantung kepada sumber semula jadi dari laut-laut di Sarawak, Sabah, Kelantan dan Terengganu. Sumber ini tidak mampan. Kita mesti jujur dan berani menghadapi kenyataan ini. Kita mempunyai hala tuju dan visi yang betul iaitu Keluarga Malaysia dan Kemakmuran Bersama.

Apa yang kita perlu sekarang ialah kehendak untuk melaksanakannya. Sebelum itu, kita mesti percaya dalam hala tuju dan visi tersebut.

Dengan ini, saya memohon menyokong Titah Diraja Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Diucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Tuan Robert Lau Hui Yew.

Beralih kita kepada Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin, dipersilakan.

3.15 ptg.

Tuan Haji Aziz bin Ariffin: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Salam sejahtera dan salam Keluarga Malaysia. *Bismillahi Rahmani Rahim.*

Firman Allah SWT yang bermaksud, *“Sesungguhnya Allah tidak akan mengubah nasib sesuatu kaum kecuali kaum itu sendiri yang mengubah apa-apa yang pada diri mereka”*. Surah Ar-Rad, ayat ke-11. Firman Allah SWT lagi yang bermaksud, *“Oleh itu, maka (tetaplah kepercayaanmu) bahawa sesungguhnya tiap-tiap kesukaran disertai kemudahan. Bahawa sesungguhnya tiap-tiap kesukaran disertai kemudahan”*. Surah Al-Inshirah, ayat 5 dan 6.

Tuan Yang di-Pertua, ingin saya menzahirkan setinggi-tinggi ucapan penghargaan ke atas Titah Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong Al-Sultan Abdullah Ri'ayatuddin Al-Mustafa Billah Shah Ibni Almarhum Sultan Haji Ahmad Shah. Ucapan terima kasih juga kepada Ahli Yang Berhormat yang telah mengambil bahagian dalam perbincangan Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong di Dewan Rakyat dari 14 hingga 21 September yang lalu.

Tuan Yang di-Pertua, saya turut ingin mengambil kesempatan ini juga mengucapkan syabas dan tahniah kepada semua rakan Yang Berhormat atas lantikan sebagai Ahli Dewan Negara yang baharu. Tidak dilupakan juga kepada Ahli Parlimen Bera, Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob yang telah dilantik sebagai Perdana Menteri kesembilan bersama barisan Kabinet Keluarga Malaysia.

Insyaa-Allah, dengan gandingan buah fikiran antara jemaah Ahli Dewan Negara dan Dewan Rakyat wajah lama dan baharu ini, kita akan menjadi perantara terbaik dalam menyampaikan suara rakyat demi keharmonian dan kesejahteraan Malaysia tercinta seterusnya memacu negara kita dengan lebih baik dalam menangani situasi COVID-19 dan situasi ekonomi pada hari ini.

Keluarga Malaysia. Tuan Yang di-Pertua, pertama, izinkan saya untuk melihat apakah yang dimaksudkan dengan keluarga- satu istilah yang sebenarnya dekat dengan diri kita sendiri. Keluarga bermaksud ikatan darah kerana disebabkan oleh kaum dan bangsa.

Kedua, keluarga juga melibatkan ikatan perkahwinan bermula dengan ibu dan bapa, suami isteri yang akhirnya menjadi ibu dan bapa kepada anak-anak. Keluarga juga merujuk kepada mereka yang ada ikatan susuan. Itu dalam Islam. Keluarga juga merujuk kepada mereka yang ada perkongsian dari sudut agama ataupun dari sudut negara. Mereka yang satu agama, Islam sebagai contohnya, mereka bersaudara dari sudut agamanya.

Maka dengan melihat kepada keadaan umum, keluarga ini bagi sebuah negara yang kita panggil keluarga besar Malaysia. Tentulah keluarga besar Malaysia ini akan diikat dengan semangat bekerjasama yang akan membenihkan, satunya, sifat tenang dan juga perasaan tenang, membenihkan kasih dan juga sayang dan juga *rahmah*.

Perubahan sesuatu kaum akan bermula dengan bagaimana institusi keluarga itu dimulakan. Jika institusi keluarga itu hebat, kejayaan suatu kaum itu akan terus hebat. Justeru, memilih membina asas kehidupan melalui keutuhan institusi keluarga pasti akan memberi kesan kepada kehebatan sesuatu bangsa atau negara.

■1520

Kepentingan Keluarga Malaysia, kepentingan pendekatan 'Keluarga Malaysia'-saya yakin bahawa pendekatan 'Keluarga Malaysia' ini merupakan pendekatan terbaik tatkala kita berhadapan dengan tiga krisis. Pertama, krisis pandemik kesihatan yang berlalu, tempoh yang sangat panjang, hampir dua tahun bermula pada penghujung tahun 2019 dan masih lagi belum berakhir. Kedua, pandemik ekonomi yang berlaku disebabkan oleh krisis melibatkan pandemik kesihatan. Ketiga, yang lagi besar sebenarnya ialah pandemik ataupun krisis yang melibatkan politik kita sendiri. Bertukar tiga Kerajaan dalam tempoh satu Penggal. Ini suatu yang amat perlu kita lihat dengan lebih jelas.

Maka bagi saya, pendekatan Keluarga Malaysia ialah pendekatan yang mampu untuk kita bersama-sama menangani tiga situasi atau tiga krisis yang saya sebutkan sebentar tadi. *Insyah-Allah*, kita boleh melakukan yang terbaik dalam konteks semasa pada hari ini. Untuk itu, saya ingin mengajak semua Yang Berhormat untuk menilai tiga skop yang boleh membangunkan, yang boleh dikembangkan menerusi konsep Malaysia ataupun Keluarga Malaysia ini.

Antaranya Tuan Yang di-Pertua, pertama, tolak-ansur politik. Tolak-ansur politik dilihat cukup murni tatkala negara menghadapi pelbagai cabaran iaitu cabaran politik, cabaran ekonomi dan cabaran pandemik. Saya yakin bahawa MoU yang dibuat antara kerajaan dengan pembangkang yang dipanggil Memorandum Persefahaman Transformasi dan Kestabilan Politik adalah satu daripada konsep yang menggambarkan tolak-ansur politik. Saya yakin bahawa kalau kedua-dua pihak melaksanakan apa yang telah kita tandatangani bersama, kita juga yakin bahawa negara pasti akan mendapat manfaatnya. Walaupun tidak dinafikan bahawa pembangkang perlu terus melaksanakan tugas untuk membangunkan, mengkritik kerajaan, memberi komentar kepada kerajaan sebagai salah satu cara untuk semak dan imbang yang baik bagi kerajaan.

Keduanya Tuan Yang di-Pertua, kerjasama ekonomi. Tuan Yang di-Pertua, saya hendak merujuk kepada kaedah yang dipanggil sebagai kerjasama ekonomi. Dalam konteks kita berhadapan dengan krisis ekonomi yang sangat parah, kalau kita lihat kepada hutang isi rumah Malaysia yang menyumbang kepada 93 peratus daripada Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNG) untuk Disember 2020 berbanding nisbah 82 peratus sahaja untuk tahun 2019. Ini menunjukkan, kita berhadapan suatu suasana yang sangat kritikal berkaitan dengan ekonomi. Maka tentulah kebersamaan, perkongsian, persefahaman, tolong-menolong dalam perkara melibatkan ekonomi sangat penting bagi negara Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua, saya sebagai Orang Utara iaitu dari Perlis, sudah merasai bahang penguncupan ekonomi dan bahang ini telah memberi kesan kepada negeri saya dan juga negeri-negeri yang lain. Pada hari ini, kerana faktor pandemik, ramai yang hilang pekerjaan, ramai yang terpaksa gulung tikar menutup perniagaan. Mereka tidak mampu membayar sewa kedai, membayar gaji pekerja-pekerja. Maka, tentulah sebagai kerajaan, kita perlu untuk membuka kembali ekonomi ini dan membuka pasaran-pasaran baharu yang boleh bagi peluang pekerjaan kepada rakyat bagi menggantikan apa yang telah hilang.

Saya yakin sangat bahawa amat penting terutama melibatkan B40, marhaen, mereka yang ada peluang perniagaan diberikan peluang-peluang untuk dibantu pembiayaan menerusi TEKUN Nasional, sebagai contoh. Peluang perniagaan kecil-kecilan di peringkat gerai di kampung-kampung, perniagaan *online* yang menggunakan *Grab* dan *Food Panda*. Semua mesti kita memperkemarkan, dan memperkasakan lagi agar rakyat boleh bangkit daripada pandemik yang sedang berlaku pada hari ini.

Alhamdulillah, menyedari kesusahan rakyat yang terkesan selepas hilang punca pendapatan berikutan pandemik COVID-19, Kerajaan Negeri Perlis telah melaksanakan konsep Perlis Bebas Niaga berkuat kuasa 1 Januari 2021. Kebebasan ini selaras dengan seksyen...

Tuan Yang di-Pertua: Seksyen apa Yang Berhormat? Tidak apa, boleh masuk perkara lain.

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Seksyen mana itu Yang Berhormat? Kita tengah tunggu ini.

Tuan Haji Aziz bin Ariffin: Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Sabar, sabar.

Tuan Haji Aziz bin Ariffin: Tuan Yang di-Pertua, seterusnya saya ingin beralih kepada pencen kakitangan kerajaan. Tuan Yang di-Pertua, terdapat kakitangan perkhidmatan awam yang bertaraf kontrak dan mereka ditawarkan ke jawatan tetap di mana ada di antaranya yang hampir bersara dalam sekitar lima atau enam tahun untuk bersara wajib umur 60 tahun. Bila persaraan wajib ini dan mereka menerima tawaran ke skim pencen mengikut gaji akhir, tawaran ketika itu contohnya Gred S19 khususnya, mereka ini akan pencen persaraan sekitar hanya RM250 ke RM300 sahaja dengan keadaan kenaikan pencen dua peratus setahun.

Memandangkan keadaan ekonomi dan kos perubatan yang amat tinggi pada waktu ini oleh pesara-pesara ini, adalah dicadangkan supaya pihak kerajaan meneliti semula dan menaikkan kadar pencen persaraan mereka di antara tidak kurang daripada RM1,000 seperti mana pesara-pesara yang lain.

Saya difahamkan penglibatan penjawat awam yang daripada kontrak ke tahap ini, yang menerima tawaran Jawatan Sementara Kontrak Tetap (JSKT) mulai tahun 2016 yang melibatkan penjawat awam perkhidmatan awam. Antaranya beberapa buah agensi kerajaan daripada KEMAS, Jabatan Perpaduan dan sebagainya, mengikut pembayaran pencen dan pendapatan di bawah had pendapatan garis kemiskinan.

Tuan Yang di-Pertua, sistem telekomunikasi. Ke arah cadangan Kerajaan Persekutuan untuk menaikkan taraf sistem telekomunikasi di negara ini merupakan satu usaha yang baik. Tahniat kepada KKMM yang sentiasa menjadi tunjang utama dalam menyelesaikan masalah jalur lebar dan telefon sekular.

■1530

Sehubungan dengan itu, saya ingin mencadangkan agar kerajaan mempertimbangkan untuk menjadikan negeri Perlis sebagai pilot projek 100 peratus liputan jalur lebar dan telefon 5G di Malaysia.

Dalam era pandemik COVID-19 di negara ini, sistem telekomunikasi merupakan kepentingan utama dalam memacu ekonomi negara. Saya ingin merakamkan penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri kerana memberikan tumpuan utama pembangunan telekomunikasi di kawasan luar bandar. Sehubungan itu, saya ingin menyarankan agar Bajet 2022 diberikan peruntukan yang lebih besar kepada KKMM bagi membangunkan sistem telekomunikasi bertaraf antarabangsa setaraf dengan negara-negara maju.

Tuan Yang di-Pertua, saya rasa sebagai orang baharu, sudah tentulah seperti saya ibarat kiambang- pucuk tidak mencecah awan, akar tidak mencecah bumi. Tanpa sunyi kekhilafan, saya pohon kemaafan- jika ada keterlanjuran, dan sebagainya.

Dengan yang demikian, saya mohon menyokong. Terima kasih... [Tepuk]

Tuan Yang di-Pertua:

Orang ramai pergi ke sawah;

Letak dia di sebelah padi.

Jangan Yang Berhormat rasa susah;

Disambung lain kali... [Tepuk]

Yang Berhormat Senator Dr. Nuing Jeluing.

3.32 ptg.

Dr. Nuing Jeluing: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua atas peluang yang diberikan kepada saya untuk turut serta mengambil bahagian dalam perbahasan Menjunjung Kasih Titah Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong pada 13 September yang lalu.

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Duli Yang Maha Mulia Yang di-Pertuan Agong atas Titah Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia sempena Mesyuarat Penggal Keempat, Parlimen Keempat Belas, pada 13 September 2021. Berhubung dengan perkara-perkara yang disentuh oleh Yang di-Pertuan Agong, izinkan saya untuk membicarakan beberapa isu yang rapat terutamanya dengan komuniti luar bandar di Sarawak.

Dengan kesempatan ini, saya ingin merakamkan ucapan tahniah kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri, Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob yang telah dilantik sebagai Perdana Menteri kesembilan serta tahniah kepada kerajaan sekarang di mana Gabungan Parti Sarawak (GPS) adalah satu daripada pihak yang membentuk kerajaan sekarang. Saya juga ingin mengucapkan terima kasih kepada mantan Perdana Menteri Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin serupa kawan baik Sarawak.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, boleh saya tanya sedikit? Mana yang lebih baik, istilah "mantan" kah, atau "bekas"? Ini kerana perkataan "mantan" itu sebenarnya seperti yang diuraikan oleh Hamka dahulu- "manusia tanpa kerja". Kalau "bekas" mungkin ditimbang.

Sengaja saya, supaya kita tidak tidur... [Ketawa]

Dr. Nuing Jeluing: Mungkin "bekas" baik lagi Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Agak-agaknya begitu juga... [Ketawa] Tahniah, tahniah.

Dr. Nuing Jeluing: Saya berterima kasih pada bekas Perdana Menteri, Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin. Ini kerana dia kawan baik Sarawak... [Tepuk]

Tuan Yang di-Pertua: Alhamdulillah.

Dr. Nuing Jeluing: Satu langkah penting yang diambil oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri yang sedia ada, untuk menstabilkan keadaan politik dengan mengadakan pertemuan dan perbincangan dengan semua pihak termasuk pemimpin-pemimpin pembangkang. Seperti yang kita sedia maklum, Memorandum Persefahaman Transformasi dan Kestabilan Politik telah dimeterai pada 13 September tahun ini antara Kerajaan Persekutuan dan Pakatan Harapan. Adalah diharapkan dengan kerjasama ini dapat mengembalikan kesejahteraan rakyat, memulihkan ekonomi negara dan menangani pandemik COVID-19.

Berkenaan dengan Transformasi Parlimen dan Perjanjian Malaysia 1963 (MA63), dengan izin, saya menyambut baik hasrat kerajaan untuk melaksanakan penambahbaikan dan transformasi sistem kerajaan dan Parlimen sesuai dengan keadaan sosial dan politik semasa. Sudah tiba masanya untuk mentransformasikan pentadbiran, pembaharuan Parlimen, kebebasan institusi kehakiman dan Perjanjian Malaysia 1963. Saya juga mencadangkan agar Suruhanjaya Pencegah Rasuah Malaysia (SPRM) bertanggungjawab terus kepada Parlimen. Ini akan menentukan pihak SPRM boleh bertindak dengan bebas dan tidak mengikut arahan daripada pihak tertentu.

Berkenaan dengan MA63 yang mengandungi sebanyak 18 perkara untuk Sarawak dan sebanyak 20 perkara untuk Sabah. Apa yang telah tercapai hasil hubungan kerjasama erat antara Kerajaan Persekutuan dan Kerajaan Negeri Sarawak telah menghasilkan persetujuan dalam bidang-bidang tertentu. Akan tetapi, apa yang saya ingin huraikan tengah hari ini merupakan perkara-perkara yang masih belum selesai.

Nombor satu, rakan sekutu Persekutuan iaitu dengan izin, *equal partners*. Negeri Sarawak dan Sabah adalah sama taraf dengan Malaya dalam pembentukan Malaysia pada September 1963. Akan tetapi, pada tahun 1976- negeri Sarawak dan Sabah diturunkan taraf daripada rakan sekutu Persekutuan Tanah Melayu kepada negeri-negeri di dalam Malaysia. Sama taraf dengan negeri-negeri dalam Persekutuan Tanah Melayu.

Soalnya ialah, adakah kerajaan sekarang bersedia untuk kembali kedudukan asal iaitu rakan sekutu Persekutuan, dengan izin, *equal partners* merupakan hasrat orang Sarawak untuk mengembalikan status ini dan harapan besar ia akan berlaku dengan sokongan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dan Yang Berhormat Menteri Undang-undang sekarang yang berasal dari Sarawak.

■1540

Kedua, kesaksamaan pembangunan. Satu daripada perkara asas dalam MA63 ialah kesaksamaan pembangunan di antara Malaya, Sarawak dan Sabah. Pengagihan kekayaan perlu diberi perhatian untuk mengurangkan kemiskinan dan memastikan supaya kesenjangan antara Sarawak, Sabah dan Semenanjung Malaysia dapat dirapatkan. Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dalam ucapan beliau di Dewan Rakyat dua minggu yang lepas menyatakan peruntukan pembangunan mengambil kira enam buah negeri yang termiskin termasuk Sarawak. Ini amatlah wajar dan sejurus dengan kehendak MA63.

Agama, kawan saya dari sebelah sana dan juga dari Sarawak sudah mengatakan perkara ini. Dalam MA63, tidak ada agama rasmi di Sarawak, walaupun Agama Islam merupakan agama rasmi Persekutuan mengikut Perlembagaan.

Pembangunan luar bandar, masalah sekarang atau status sekarang ialah di Sarawak bekalan elektrik sudah ada di tempat merangkumi 99 persen, dan bekalan air bersih 98 persen.

Internet, capaian internet di luar bandar sering diutarakan dan dibahaskan di Dewan yang mulia ini. Namun masalah ini masih berlaku di kebanyakan kawasan kampung dan rumah panjang di negeri Sarawak.

Yang Amat Berhormat Perdana Menteri menyatakan bahawa, dalam Rancangan Malaysia Kedua Belas (RMKe-12), sebanyak RM7.78 bilion untuk Sarawak dan Sabah. Sarawak RM4.09 bilion dan Sabah RM3.61 bilion untuk JENDELA atau *Nasional Digital Infrastructure Plan*, dengan izin, untuk menambah baik liputan *broadband*. Ini sangat-sangat dialu-alukan. Harap kita tidak lagi dengar cerita tentang murid-murid memanjat pokok di hutan untuk mencari *internet signal* macam berlaku di Sabah dua tahun yang lepas. Ia juga berlaku di Sarawak, tapi ia tidak masuk media sosial.

Kesihatan, dengan siapnya hospital pengajar, Universiti Malaysia Sarawak-UNIMAS Teaching Hospital, dengan izin, dalam RMKe-12 yang lama sudah dirancang dalam RMKe-11, diharap akan dapat mempertingkatkan lagi perkhidmatan kesihatan dan pembinaan 20 buah klinik baru akan dapat menambah baik perkhidmatan penjagaan kesihatan di luar bandar. Walau bagaimanapun, saya mencadangkan klinik luar bandar dipanggil Andau Arip dinaik taraf dan mengadakan perkhidmatan dengan seorang pegawai perubatan. Saya juga mencadangkan agar sebuah klinik dibina di kawasan Ulu Belingan yang ada sebuah sekolah menengah di dalam hutan tanpa perkhidmatan perubatan sama sekali...

Tuan Yang di-Pertua: Apa nama sekolah tadi Yang Berhormat, tak berapa jelas?

Dr. Nuing Jeluing: Sekolah Menengah Ulu Belingan.

Tuan Yang di-Pertua: Ulu Belingan.

Dr. Nuing Jeluing: Ya, ada 635 orang murid, dan 40 orang guru dalam hutan. Klinik terdekat adalah di Pekan Selangau. Untuk Bahagian Miri, saya mencadangkan agar Poliklinik Tudan dinaiktarafkan sebagai, dengan izin, *Satelite Hospital*. Bandaraya Miri hanya ada sebuah hospital umum sahaja untuk penduduk kurang lebih 500 ribu. Satu sahaja. Hospital itu berfungsi sebagai *referral hospital*, atau hospital rujukan untuk Wilayah Utara iaitu *Northern Sarawak*, dengan izin, merangkumi Bahagian Miri dan Limbang.

Sekarang hospital itu ada 349 buah katil dan masih dalam rancangan ialah sebanyak 328 buah katil sehingga tahun 2024. Secara dasar saya difahamkan bahawa, sebuah negeri hanya boleh ada satu bertaraf 'hospital negeri'. Itulah sebab di Sarawak, hanya hospital di Kuching sahaja bertaraf hospital negeri. Misalnya ada juga satu- hospital negeri di Perlis.

Akan tetapi kalau kita tengok berapa besar Sarawak itu, kurang lebih, sama besar dengan Semenanjung Malaysia. Itu tidak berapa tepat pada pendapat saya. So saya cadangkan, agar Kementerian Kesihatan meninjau balik jika Sarawak dapat tiga buah hospital taraf negeri iaitu satu di Kuching, satu di Sibu dan satu di Miri.

Kemiskinan masih meningkat mengikut data dari Jabatan Statistik, kemiskinan tegar atau *absolute poverty* meningkat 12.9 peratus dalam tahun 2020 berbanding dengan tahun sebelum itu. Saya terkejut atau terkilan bila dinyatakan bahawa enam buah negeri yang termiskin ialah Kedah, Kelantan, Perlis, Terengganu, Sarawak dan Sabah. Empat dari negeri yang disenaraikan iaitu Sabah, Sarawak, Terengganu dan Kelantan merupakan negeri yang mengeluarkan minyak dan gas atau *oil and gas producing state*, dengan izin.

Bagaimanakah kemiskinan boleh berlaku di negeri-negeri ini? Itulah tanda tanya kita. Misalnya, Sarawak mengeluarkan hampir 500 ribu tong minyak setiap hari. Kira harga setong USD50, satu hari menghasilkan USD25 *million* atau RM100 juta sehari ya. Bayangkan satu bulan, kita mendapat RM3 bilion atau RM36 bilion satu tahun...

Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin: Tuan Yang di-Pertua, boleh mencelahkah? Boleh bagi celahan sedikit?

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dr. Nuing Jeluing: Saya ada lagi banyak poin ini.

Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin: Sikit.

Tuan Yang di-Pertua: Itu terserah kepada beliau.

Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin: Terima kasih.

Dr. Nuing Jeluing: Boleh potong daripada saya punya masa sekejap, okey.

Tuan Yang di-Pertua: Itu hak Yang Berhormat, hendak bagi kah atau tak bagi.

Dr. Nuing Jeluing: Okey, boleh.

Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin: Terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua, terima kasih kepada Yang Berhormat. Saya hendak bertanya kepada Yang Berhormat bila Yang Berhormat kira secara *straightforward* tentang pengeluaran minyak ini, Yang Berhormat tahukah kos penghasilan satu *barrel* minyak?

Dr. Nuing Jeluing: Kalau Tuan Yang di-Pertua dengan izin ya, saya bekerja dengan *Shell* selama 23 tahun. Saya rasa tahu sedikitlah. Kalau kompeni itu, kos dia lebih dari 20 persen, dia boleh tutup, ertinya kompeni itu tidak efisien. So, kalau dia USD50, kalau dia *spend*- kalau dia bagi 20 persen untuk *operation*, okey. Kalau lebih daripada itu, kompeni itu tidak menghasilkan untung...

Tuan Yang di-Pertua: Akan tetapi soalan tadi tak jawab tadi itu, sebab tanya tadi itu satu *barrel* ya, setong.

Dr. Nuing Jeluing: Ya lah, saya- biasa kompeni kira dari itu, kalau satu *barrel* itu harganya USD100 dan kos kendalian lebih USD20. Itu bererti *company* itu tidak beroperasi dengan bagus.

■1550

Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin: Tuan Yang di-Pertua, *just* sedikit sahaja. Saya harapkan kalau boleh Yang Berhormat boleh *check* dahulu fakta tersebut sebab saya juga bekerja di syarikat minyak dan gas. Kita tahu bagaimana kita hendak mengira. Cuma untuk supaya dimasukkan dalam *Hansard* Parlimen biarlah maklumat itu tepat...

Dr. Nuing Jeluing: Ya, angka yang saya dedahkan ini tidak mengira kos pengendalian.

Tuan Yang di-Pertua: Pandai juga Yang Berhormat ini lari daripada tajuk. Sila, sila. Hilang kah?

Dr. Nuing Jeluing: Ini, dia mula dari tahun 1974 bila Akta PDA atau *Petrol Development Act* berkuat kuasa...

Tuan Yang di-Pertua: Baik, teruskan,

Dr. Nuing Jeluing: Iaitu hampir 47 tahun. RM1,692 bilion atau RM1.692 trilion, jumlah ini merupakan nilai minyak dan gas dari Sarawak dan tidak mengambil kira kos pengeluaran. Jika kita ambil kira kekayaan daripada pengeluaran minyak, adalah tepat Sarawak menuntut banyak lagi peruntukkan dari Kerajaan Pusat untuk pembangunan di Wilayah Sarawak. Adalah tepat bila Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong Bertitah bahawa, pembangunan negara dan taraf hidup rakyat akan terus meningkat serta jurang pembangunan antara wilayah dan negeri khususnya Sarawak dan Sabah akan dapat dirapatkan.

Menjadi hasrat kami bila RMKe-12 berakhir pada 2025, Sarawak tidak akan lagi di senarai dalam golongan negeri termiskin. Malah akan menjadi negeri yang terkaya. Inilah tanggung jawab kita.

Tuan Yang di-Pertua, ini perkara yang akhir sekali. Saya mohon izin sedikit masa.

Tuan Yang di-Pertua: Ya, sebab tadi sudah kena curi sedikit.

Dr. Nuing Jeluing: *[Ketawa]* Ini berkenaan dengan istilah lain-lain. Saya cerita sedikit latar belakang perkara ini. Sebelum Malaysia ditubuhkan pada September 1963, Sarawak adalah di bawah Kerajaan British. Rakyatnya terdiri dari Orang Asal iaitu kaum Dayak yang merangkumi Iban, Bidayuh, Orang Ulu dan sebagainya. Melayu, Melanau dan kaum yang lain-lain yang kecil jumlahnya. Kawan kita Cina mulai datang di Sarawak di abad ke-18, bila Sarawak dikuasai oleh Raja Brooke.

Ini bermakna rakyat Sarawak terdiri dari tiga kaum terbesar iaitu kaum Dayak, Melayu dan Cina. Semua borang rasmi waktu itu sebelum Malaysia ada menyatakan tiga kaum ini. Sekarang, borang rasmi Kerajaan Malaysia hanya ada ruang untuk tiga kaum iaitu Melayu, Cina dan India. So, kami Orang Asal Sarawak dalam kategori "Lain-lain", kaum Dayak dalam kategori "Lain-lain". Ini menyebabkan rasa tidak puas hati di kalangan kaum ini.

Saya menyeru agar isu ini diambil perhatian oleh kerajaan supaya tidak ada kaum di negara kita Malaysia ini rasa tercicir atau diabaikan oleh kerajaan. Malah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dalam Titah Diraja telah menyeru bahawa hak Orang Asal Sarawak dan Sabah dipelihara. Isu borang rasmi kerajaan ini bukanlah isu yang baharu. Malah pada tahun 2015, kerajaan telah berjanji mengubah suai dengan menambah lagi dua kategori iaitu kategori Dayak dan KadazanDusun.

Kaum Orang Asal di Sarawak amatlah berharap bahawa Yang Amat Berhormat Perdana Menteri akan menunaikan janji ini yang kian lama sudah diketepikan. Selaras dengan konsep Keluarga Malaysia, tidak patut ada sesuatu kaum terasa terpinggir. Dengan izin, *no community should be feeling left out from the Malaysia society*. Saya mohon Jabatan Perdana Menteri mengambil berat perkara ini dan memberi penjelasan berkenaan dengan isu ini.

Tuan Yang di-Pertua, boleh saya mengakhiri dengan pantun bahasa?

Tuan Yang di-Pertua: Boleh sahaja.

Dr. Nuing Jeluing: Bahasa Iban ya.

Beberapa Ahli: *[Ketawa]*

Tuan Yang di-Pertua: Itu payah sedikitlah. Boleh, boleh.

Dr. Nuing Jeluing: Ya.

*Semua kaum mesti dibasa;
Majulah negara kita ke hadapan.
Keluarga Malaysia kita pelihara;
Agi hidup agi ngelaban.*

Tuan Yang di-Pertua, saya mohon menyokong. Sekian, terima kasih... *[Tepuk]*

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Kita sekarang menjemput Yang Berhormat Senator Tuan Ahmad bin Yahaya untuk tampil.

3.55 ptg.

Tuan Ahmad bin Yahaya: *Assalamualaikum* dan salam sejahtera. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua kerana memberi ruang kepada saya untuk turut mengambil bahagian membahaskan usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong.

*Asah kapak tajam beliung;
Tebang mari kayu berduri.
Tuanku umpama kemuncak payung;
Patik di bawah berteduh diri... [Tepuk]*

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu tahniah saya ucapkan atas pelantikan Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob sebagai Perdana Menteri Kesembilan dan juga terima kasih kepada Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin yang telah mengemudi negara ketika berada di puncak pandemik COVID-19 dan kini diamanahkan pula sebagai Pengerusi Majlis Pemulihan Negara. *Alhamdulillah* sinar kejayaan semakin nampak kelihatan.

Saya juga rakamkan ucapan tahniah kepada rakyat Malaysia seluruhnya dan juga pegawai kerajaan yang matang dan tenang menyaksikan perubahan kerajaan serta pelantikan Perdana Menteri. Bayangkan dalam tempoh satu penggal pilihan raya sudah tiga Perdana Menteri dilantik. Andainya setiap perubahan memakan korban, menumpahkan darah, menimbulkan kekacauan. Sudah pasti kita mengalami kerugian. Namun, diharap tidak ada lagi Perdana Menteri Keempat dalam tempoh yang sama. Namun, mengelak Perdana Menteri yang baharu tiba-tiba akan muncul pula Ketua Menteri yang baharu...

Tuan Yang di-Pertua: Dekat mana tu Yang Berhormat?

Tuan Ahmad bin Yahaya: *[Ketawa]* Masing-masing boleh jawab sendiri.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri yang baharu telah mengemukakan satu gagasan Keluarga Malaysia. Di mana falsafah daripada gagasan ini di antaranya ialah kebersamaan. Kita faham ini bukanlah satu jajaran politik baharu tetapi satu komitmen semua pihak untuk bersama menangani isu pandemik COVID-19 serta kemelut ekonomi. Ia juga selaras menjunjung Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong agar pemimpin politik duduk bersama menyelesaikan permasalahan rakyat yang dihipit dengan kesusahan.

Namun, saya ingin bertanya sejauh mana falsafah dan gagasan ini difahami, di hadam serta dihayati, baik daripada kalangan pemimpin mahupun rakyat jelata. Apakah falsafah Keluarga Malaysia sudah dijelaskan kepada rakyat? Bilakah falsafah tersebut dibumikan? Jangan pula dikebumikan.

Tuan Yang di-Pertua, Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong di perenggan 46 dan 47 menyentuh berkaitan program pembangunan luar bandar. Di mana ia perlu terus ditingkatkan dan diperkasakan. Ketika ini sejumlah 7.6 juta orang warganegara Malaysia merupakan penduduk luar bandar. Contohnya, negeri saya sendiri Kedah. Lebih ramai penduduk luar bandar berbanding di bandar. Begitu juga negeri yang seumpama dengannya seperti Kelantan, Terengganu, Sabah dan juga Sarawak.

Kerajaan perlu memiliki pelan strategik pembangunan luar bandar yang meliputi infrastruktur ekonomi, keusahawanan modal insan dan sistem penyampaian bagi meningkatkan taraf hidup masyarakat luar bandar. Pelan tersebut mestilah benar-benar dilaksanakan, dipantau serta dikawal selia agar mencapai tujuan.

Tuan Yang di-Pertua, menyentuh tentang ekonomi. Bagi saya, ekonomi luar bandar memerlukan suntikan penggalak dengan kadar segera bagi tujuan memulihkan ekonomi rakyat secara holistik. Pakej-pakej rangsangan ekonomi sebelum ini lebih tertumpu kepada keperluan masyarakat bandar. Kekurangan inisiatif untuk ekonomi luar bandar telah menyebabkan segmen ini lebih teruk terjejas akibat wabak COVID-19 berbanding kawasan bandar. Menurut Jabatan Perangkaan, gaji dan upah penengah di luar bandar telah jatuh sebanyak 14.1 peratus untuk tahun 2020 berbanding 11.6 peratus untuk pekerja di kawasan bandar.

Justeru, saya ingin mengemukakan persoalan. Pertama, adakah Majlis Pemulihan Negara telah melaksanakan pelan strategi yang khusus untuk melonjakkan aktiviti ekonomi luar bandar menerusi pemantapan sentimen perniagaan setempat, pengukuhan pasaran buruh dan pemulihan kuasa pembeli?

Kedua, apakah Belanjawan 2022 yang bakal diumumkan nanti akan memperuntukkan lebih banyak dana perbelanjaan pembangunan untuk tujuan membina semula ekonomi luar bandar? Jika tahun 2020 dan tahun 2021 Kerajaan Persekutuan telah memperuntukkan RM6.63 bilion dan RM6.7 bilion, saya mengharapkan sejumlah peruntukan yang lebih besar dapat diperuntukkan dan dibahagikan ke seluruh negara termasuk di Sabah dan Sarawak dengan lebih adil dan secara bersasar untuk tujuan tersebut.

Tuan Yang di-Pertua, saya berpandangan sektor pekerjaan di kawasan luar bandar juga harus diperkukuhkan di mana peluang pekerjaan untuk tenaga separa mahir dan berkemahiran harus digandakan. Kerajaan harus berusaha mengurangkan keperluan graduan Malaysia yang terpaksa meninggalkan kampung halaman kerana ketiadaan pekerjaan sesuai daripada segi kualiti dan gaji.

Secara umumnya, kawasan luar bandar harus bangkit menceburi lebih banyak aspek perniagaan yang mempunyai nilai tambah. Bukan itu sahaja, lebih banyak pembekal untuk industri-industri penting yang perlu diwujudkan di kawasan luar bandar. Ini seterusnya akan mengukuhkan rantai bekalan ekosistem perniagaan dan industri Malaysia terutamanya sektor pertanian. Sebarang peruntukan dan dasar ekonomi bagi kawasan luar bandar harus bersifat bersasar serta bersesuaian dengan keperluan rakyat setempat.

Dorongan kerajaan amat perlu bagi mencapai usaha membangun kawasan luar bandar secara tuntas. Maka, kerajaan perlu menggalakkan lebih banyak pelaburan awam serta swasta di seluruh negara dan meratai sehingga keluar bandar dan bukannya tertumpu hanya di kawasan bandar sahaja. Prinsip keadilan sosial harus diangkat bagi memastikan kemiskinan di kalangan rakyat terutama di luar bandar dapat dikurangkan.

Tuan Yang di-Pertua, Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong di para ke-50 menyentuh pula perkara berkaitan pendidikan. Ditegaskan oleh Tuanku bahawa walau apa jua cabaran yang dihadapi, bidang pendidikan tidak boleh dilupakan sama sekali. Ya, ini bukti keprihatinan Ke Bawah Duli Tuanku kepada keperluan utama rakyat.

Orang tua-tua kampung menyebut, "Saya tidak banyak harta untuk diwariskan kepada anak, namun harta yang boleh saya berikan ialah pendidikan." Bergolok bergadailah mereka bagi memastikan anak-anak mereka mendapat pendidikan yang terbaik.

Pendidikan yang perlu diberi perhatian ialah yang mencakupi pelbagai bidang ilmu, lebih-lebih lagi yang diperlukan pada masa kini seperti pendidikan sains dan teknologi, juga ilmu kemahiran sehingga anak watan ini mampu menghasilkan pelbagai inovasi berimpak tinggi.

Antara cabang pendidikan utama ialah bidang pengajian agama. Bagi umat Islam, ia diperlukan oleh semua dan bersifat sepanjang masa. Apatah lagi untuk menempuh cabaran zaman mutakhir ini. Kita juga dapat saksikan bagaimana institusi pendidikan Islam mula menjadi pilihan bermula daripada pendidikan peringkat pra sekolah.

Disebabkan pilihan dan permintaan yang tinggi, maka muncullah pelbagai institusi pendidikan janaan individu. Persatuan dan janaan rakyat yang lebih dikenali sebagai sekolah agama rakyat atau sekolah agama swasta- tumbuh bagai cendawan selepas hujan.

Walau tidak mendapat peruntukan yang secukupnya daripada pihak kerajaan, namun institusi ini mampu hidup membangun dan terus memberi khidmat cemerlang. Namun, COVID-19 dan PKP menghalang institusi ini beroperasi. Halangan tersebut menyebabkan sumber pendapatan institusi terhenti. Institusi mempunyai tanggungan pentadbiran, guru dan kakitangan serta tanggungan lain.

Apakah yang saya ingin bangkitkan di sini ialah apakah Kementerian Kewangan mempunyai peruntukan khas untuk membantu institusi tersebut? Saya sedar dan semua kita sedar bahawa ada peruntukan dari Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama), namun peruntukan tersebut ialah peruntukan biasa yang memang sedia ada.

Saya berharap satu peruntukan khas kepada institusi pendidikan agama Islam sebagai tanda keprihatinan daripada kerajaan. Juga sebagai penghargaan kepada institusi yang selama ini telah menyumbang khidmat bakti dalam pendidikan tanpa mengharapkan pembiayaan sepenuhnya daripada kerajaan. Sudah terlalu banyak kewangan kerajaan dijamin dengan kewujudan institusi pendidikan seumpama ini. Mohon Kementerian Kewangan mempertimbangkan apa yang saya pohon ini.

Tuan Yang di-Pertua, 18 Ogos yang lalu telah berlaku satu bencana di negeri Kedah khasnya di kawasan Gunung Jerai iaitu fenomena kepala air Gunung Jerai. Musibah tersebut mengakibatkan 1,700 buah rumah ditenggelami air dan selut. Juga melibatkan sekolah, masjid, surau, maahad tahfiz. Bayangkan banjir dan selut yang begitu banyak dibuktikan di Sekolah Rendah Nyak Gam di Pekan Yan, 700 lori tanah membawa lumpur dikeluarkan dari kawasan sekolah. Ini menggambarkan betapa musibah ini merupakan satu musibah yang besar.

Bencana ini juga merosakkan sumber bekalan air masyarakat. Paip-paip air yang menjadi sumber utama dihanyutkan. Demikian juga kerosakan kawasan peranginan, *resort* dan *chalets* yang menjadi tarikan pelancongan. Ada pengusaha-pengusaha yang mengadu kerugian mereka mencecah jutaan Ringgit.

Saya mengambil kesempatan untuk merakamkan penghargaan dan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri yang telah turun sendiri menyantuni mangsa serta mengumumkan peruntukan sebanyak RM78 juta untuk membaik pulih infrastruktur jalan, bekalan air juga termasuk membaik pulih rumah-rumah yang rosak.

■1610

Sebenarnya Yang Amat Berhormat Perdana Menteri turun menziarahi, mengunjungi dan menyantuni mangsa, sesudah mana hanya sempat satu jam sahaja masuk ke pejabat pada hari pertama masuk ke Pejabat Perdana Menteri. Terima kasih Yang Amat Berhormat Perdana Menteri.

Saya juga rakamkan terima kasih kepada semua Menteri termasuk Yang Berhormat Menteri Agama yang juga hadir pada petang ini, yang turun sendiri untuk melihat, memantau serta mengumumkan pelbagai bentuk bantuan. Penghargaan dan terima kasih juga kepada seluruh penyumbang daripada kalangan NGO dan individu yang menyumbang kewangan, barang keperluan dan juga tenaga sukarelawan. Terbukti tema "Malaysia Prihatin" dihayati oleh pemimpin dan rakyat.

Cuma saya meletakkan harapan, agar segala peruntukan yang diumumkan, segera disalurkan kepada tujuan yang ditetapkan. Begitu juga diharapkan, setiap peruntukan dipantau dengan sebaiknya, agar semuanya dimanfaatkan dengan semaksimum mungkin.

Terima kasih atas ruang kesempatan yang diberi. Sekadar ini ucapan perbahasan saya, terima kasih Tuan Yang di-Pertua, saya mohon menyokong.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Tuan Ahmad bin Yahaya atas perbahasan sebentar tadi.

Seterusnya saya menjemput Yang Berhormat Senator Tuan Suresh Singh untuk menyampaikan perbahasan, dipersilakan.

4.11 ptg.

Tuan Suresh Singh a/l Rashpal Singh: Salam sejahtera dan salam harapan saya ucapkan. Ribuan terima kasih juga kepada Tuan Yang di-Pertua Dewan Negara kerana memberi peluang kepada saya untuk membahaskan Titah Diraja di dalam Dewan yang mulia ini. Sebelum itu, saya menjunjung kasih atas Titah Diraja yang banyak memberikan penekanan kepada soal kebajikan rakyat. Berikutan negara kita sedang dilanda wabak COVID-19, semestinya Yang di-Pertuan Agong sangat prihatin dengan kesan yang ditanggung oleh rakyat daripada aspek sosial, ekonomi, taraf hidup dan sebagainya.

Antara isu yang saya ingin bahaskan ialah soal kesihatan negara seperti yang ditekankan oleh Baginda. Pertama, saya ingin mengucapkan tahniah kepada MOSTI dan Kementerian Kesihatan atas kejayaan program vaksinasi yang kini berjaya mengurangkan kadar kebolehjangkitan di negara. Terima kasih yang tidak terhingga juga kepada barisan hadapan- *frontliners* yang sentiasa berkorban demi menyelamatkan nyawa rakyat. *My salutation to all frontliners*, dengan izin.

Tuan Yang di-Pertua, namun begitu, kerajaan terutamanya Kementerian Kesihatan perlu terus meningkatkan kualiti tahap perkhidmatan kesihatan di negara. Biarlah wabak COVID-19 menjadi pengajaran kepada kita bagaimana untuk bersedia sekiranya wabak seperti ini melanda negara di masa yang akan datang. Begitu juga dengan barisan hadapan seperti jururawat dan doktor perlu diberikan insentif yang lebih bermakna atas pengorbanan mereka dan isu doktor kontrak yang perlu diselesaikan dengan cara terbaik kerana ia boleh menjejaskan kualiti perkhidmatan kesihatan negara.

Saya juga ingin menyatakan supaya hospital kerajaan dipertingkatkan kualiti penyampaian perkhidmatan kesihatan. Saya juga mendapat banyak aduan bahawa pihak hospital tidak dapat memenuhi keperluan asas pesakit di mana mereka harus merangkak atas lantai untuk mendapatkan rawatan biasa. Ada yang juga menunggu lebih dari 10 jam untuk mendapatkan pemeriksaan awal. Ia juga kes-kes kerenah birokrasi berlaku di dalam hospital ini. Ia menyebabkan keadaan yang cukup menyedihkan dan saya berharap Yang Berhormat Menteri mampu menyelesaikan masalah ini dengan secepat mungkin.

Saya juga ingin menyentuh soal kes kematian disebabkan COVID-19 di negara ini yang semakin membimbangkan. Berdasarkan data yang dikeluarkan oleh laman web *covidnow*, setakat 3 Oktober 2021, sebanyak 8.8 peratus kadar kematian individu lengkap di vaksinasi direkodkan. Perkara sebegini bukan sahaja menimbulkan keraguan terhadap keberkesanan vaksin COVID-19 oleh golongan antivaksin, malah ia juga boleh mengundang 1,001 persoalan mengenai keberkesanan vaksin yang digunakan di negara ini. Walaupun kadar vaksinasi boleh bagi populasi dewasa akan mencecah 90 peratus tidak lama lagi, namun sehingga hari ini, keraguan rakyat terhadap keselamatan keberkesanan vaksin masih wujud. Lebih-lebih lagi vaksinasi bagi golongan remaja yang dilaksanakan secara menyeluruh.

Pelbagai spekulasi mengenai keselamatan vaksin sudah mula diperkatakan, lebih-lebih lagi selepas Yang Berhormat Menteri Kesihatan mengatakan bahawa angka kematian individu yang lengkap divaksinasi dalam jawapan bertulis di Dewan Rakyat baru-baru ini. Walaupun peratusan kematian COVID-19 individu yang lengkap di vaksinasi hanyalah 0.013 peratus, Kementerian Kesihatan perlu menyegerakan kajian yang terperinci bagi mengenal pasti faktor-faktor yang menyebabkan kematian seseorang individu yang sudah menerima dua- dos lengkap, vaksin.

Pembukaan sektor-sektor ekonomi dengan kebenaran *dine-in* di kedai makanan masih belum meyakinkan sesetengah pihak kerana tiada justifikasi yang jelas mengenai ketahanan atau kekuatan vaksin dalam menghalang varian-varian baharu yang wujud di sekeliling kita. Berhubung dengan perkara tersebut, saya minta Yang Berhormat Menteri menyatakan:

Pertama, justifikasi bersandarkan sains pelaksanaan dos penggalak- *booster dose* dengan menggunakan kaedah campuran dua jenis vaksin yang berlainan ataupun yang disebut sebagai heterologi.

Kedua, jaminan Kementerian Kesihatan terhadap pelaksanaan dos penggalak dengan kaedah tersebut benar-benar selamat dan tidak mendatangkan mudarat luar jangka yang boleh merisikokan kesihatan penerima vaksin, khususnya warga emas dan remaja. Saya juga ingin mengesyorkan Kementerian Kesihatan Malaysia, agar semua warga emas diberikan kos perubatan secara percuma kerana warga emas khususnya yang ada kes-kes susulan iaitu *follow-up case*, di mana ramai mereka mengalami sakit-sakit kronik yang lain selepas kesan, dengan izin, *aftereffect* daripada akibat jangkitan COVID-19 yang pertama sekali itu.

Ketiga, jangka masa pelaksanaan *booster dose* tersebut yang akan dilaksanakan dan faktor-faktor yang diambil kira oleh KKM sebelum meneruskan ketetapan terhadap garis panduan bagi penerimaan dos penggalak itu. Adakah jaminan pelaksanaan dos penggalak dapat mengurangkan jangkitan varian-varian yang baharu yang dikatakan jauh lebih bahaya daripada jangkitan *non-variant*?

Dan keempat, bentuk pemantauan atau pengawasan fizikal mahupun digital yang sedang dan akan diperhebat bagi mengekang perbuatan yang tidak bertanggungjawab mana-mana pihak PPV yang memberikan vaksin kosong kepada penerima serta perincian mengenai kematian COVID-19 daripada kalangan *fully vaccinated individuals* yang berpunca atau disebabkan *irresponsive vaccine* atau vaksin kosong yang semakin menular di sosial media baru-baru ini.

Tuan Yang di-Pertua, saya menyambut baik termeterainya Memorandum Persefahaman Transformasi dan Kestabilan Politik antara kerajaan dan Pakatan Harapan yang mampu menjernihkan persetujuan politik antara kerajaan dan pembangkang. Namun begitu, berita mengenai pembebasan ramai pemimpin kanan parti komponen kerajaan telah menimbulkan pelbagai persoalan tentang keikhlasan dan keseriusan kerajaan dalam menghormati persefahaman yang telah dimeterai dalam merealisasikan reformasi politik yang antaranya menghasratkan kebebasan institusi kehakiman yang perlu dipelihara sepenuhnya. Biarpun pembebasan tersebut telah menimbulkan pelbagai spekulasi tidak baik daripada rakyat, namun saya mengharapkan institusi kehakiman kita dapat dipelihara sebaiknya agar ia tidak dapat dijadikan alat politik oleh sesetengah pihak yang cuba menggugat kedaulatan sistem kehakiman negara kita.

Tuan Yang di-Pertua, berita mengenai kos pembaik pulih Seri Perdana yang benar-benar mengejutkan kita, lebih-lebih lagi pada ketika kerja membaik pulih diteruskan, keadaan ekonomi rakyat berada dalam tahap yang menyedihkan. Bukan menjadi rahsia lagi kos pembaik pulih Kompleks Seri Perdana langsung tidak langsung mencerminkan keadaan sebenar kewangan kerajaan yang kononnya dikatakan tidak mempunyai banyak wang ketika itu. Kos yang terlibat dalam pengubahsuaian Seri Perdana itu menimbulkan kemusykilan umum terhadap sumber kewangan yang digunakan.

Berkenaan dengan isu tersebut, saya minta kerajaan menyatakan sumber kewangan daripada kerajaan yang digunakan untuk membayar kos-kos melibatkan dalam kerja-kerja membaik pulih dan mengubah Seri Perdana kebanyakannya *leakage* dengan *wiring* sahaja. Kedua, proses-proses yang terlibat dalam mendapatkan kelulusan bagi memulakan kerja-kerja pengubahsuaian serta adakah kerja-kerja pengubahsuaian Seri Perdana mendapat persetujuan daripada Kabinet? Jika ya, bilakah tarikh kelulusan itu diperoleh oleh Mesyuarat Kabinet?

Antara perkara lain yang saya ingin tekankan di sini juga merupakan isu pengangguran. Saya sedia maklum dengan jawapan Kementerian Sumber Manusia yang telah mengatakan kadar pengangguran rendah tetapi hakikatnya, kadar pengangguran tinggi dan kesannya merupakan kes bunuh diri dan jenayah terus meningkat. Ini belum masuk lagi peniaga dan pengusaha yang gulung tikar. Bagaimanakah dengan tanggungan mereka? Saya tahu geran yang diberikan oleh kerajaan tidak mencukupi dan bertanyakan kepada Kementerian Sumber Manusia dan Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi, apakah langkah-langkah yang lebih serius boleh dilaksanakan bagi membantu golongan seperti ini keluar daripada kesan wabak COVID-19 dan PKP?

Tuan Yang di-Pertua, saya juga tertarik dengan Titah Yang di-Pertuan Agong berkenaan dengan soalan integriti dan anti-rasuah. Rasuah di negara kita masih tinggi. Kemuncaknya- Pegawai SPRM pun terlibat dalam rasuah. Ini sebabnya SPRM harus diletakkan di bawah Parlimen sebagai badan bebas. Ramai pemimpin yang kita sendiri tahu terlibat dalam rasuah sehingga rakyat pun sudah menyampah tengok semua ini.

■1620

Saya berharap agar SPRM dirombak supaya negara ini menjadi sebuah organisasi anti rasuah yang kukuh dan inklusif. Mereka yang mencuri wang rakyat berjuta-juta dilepaskan, manakala yang mencuri tin sardin demi anak dipenjarakan. Apa punya undang-undang kita harus kaji semula perkara ini.

Saya juga menyarankan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri supaya elakkan pelantikan jawatan bertaraf Menteri yang tidak membawa apa-apa makna dan mana-mana kluster mahkamah pula diberi peluang untuk menyertai kepimpinan negara. Ia jelas menjejaskan kepercayaan rakyat kepada kerajaan. Saya juga merasakan Titah Diraja yang merujuk kepada ahli politik yang sama sekali meletakkan masa depan negara dan rakyat sebagai taruhan dalam percaturan untuk mencapai agenda tertentu.

Kita sudah menyaksikan pertukaran tiga buah kerajaan selepas PRU-14, apakah ini dipanggil demokrasi? Apakah maksud undi rakyat adalah sia-sia? Lain kerajaan yang dipilih rakyat, dan lain pula yang menjadi kerajaan. Namun tindakan bijaksana Yang di-Pertuan Agong masih meletakkan negara ini di landasan yang betul. Ada yang lompat parti, ada yang tarik sokongan, ada pula ugut untuk keluar parti. Ini semua merupakan agenda peribadi dan akan membawa keuntungan untuk diri sendiri sahaja. Rakyat tidak dapat apa-apa. Saya berharap PRU-15 yang akan datang, kembalikan kuasa rakyat untuk memilih kerajaan yang akan membantu mereka. Cukuplah kita mempertaruhkan masa depan rakyat dan negara.

Tuan Yang di-Pertua, saya juga berharap agar ekonomi negara kembali diperkukuhkan dengan membuka lebih banyak ruang kepada pelaburan dan juga melabur. Selain itu, seperti yang pernah dibentangkan dalam Rancangan Malaysia Kedua Belas, sumber baharu perlu diterokai dan dipastikan ia mampu menjaga ekonomi negara. Kerajaan juga perlu kembali pulih kepada golongan PKS mikro yang mengalami banyak kerugian akibat pelaksanaan PKP, yang mufliis perlu dibawa kembali untuk dilibatkan dalam PKS mikro sekali lagi. Seboleh-bolehnya bantulah mereka kerana ada daripada mereka yang terlibat dalam pinjaman wang dan perlu membayar sewa premis atau bank walaupun tidak berniaga.

Begitu juga dengan sektor pelancongan termasuk pengusaha syarikat pengangkutan yang bersifat pelancongan, perlu dipulihkan selepas kelonggaran diberikan kepada negeri-negeri fasa tiga dan fasa empat. Kita juga sedia maklum dengan pemandu bas atau van sekolah yang mengalami kerugian akibat penutupan sekolah. Apakah yang kerajaan boleh lakukan bagi membantu mereka? Seperti mereka juga, banyak lagi sektor yang terjejas. Walaupun Pelan Pemulihan Negara (PPN) dilaksanakan tetapi ia bergerak agak perlahan.

Tuan Yang di-Pertua, akhir sekali, Malaysia masih lagi berdepan dengan kesan COVID-19 yang teruk walaupun kita beralih ke endemik dan banyak lagi kerajaan perlu lakukan dengan drastik untuk pembangunan serta pemulihan perlu dilaksanakan dengan segera.

Akhir sekali, saya menyokong Titah Diraja yang perlu dijadikan panduan untuk semua. Sekian, terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Tuan Suresh Singh.

Seterusnya saya menjemput Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan, dipersilakan.

4.23 ptg.

Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua atas kesempatan yang diberikan kepada saya dalam perbahasan pada petang ini. Saya Menjunjung Kasih Titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong sewaktu Majlis Istiadat Pembukaan Persidangan Penggal Keempat, Parlimen Keempat Belas, pada 13 September yang lepas.

Saya menyahut dengan penuh taat setia sebagai seorang Ahli Dewan Negara atas nasihat dan saranan Titah Duli Yang Maha Mulia berkenaan dengan pelbagai aspek terutama keperluan memulihkan semula ekonomi negara dan mengembalikan fokus kepada usaha memerangi COVID-19 serta membawa kembali sinar kepada rakyat dan negara.

Sebelum saya meneruskan perbahasan ini, terlebih dahulu seperti beberapa orang rakan Ahli Dewan Negara di dalam Dewan yang mulia ini- kerana ini merupakan ucapan sulung bagi saya selaku Ahli Dewan Negara. Saya suka mengambil kesempatan ini untuk mencatatkan ucapan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Ketua Menteri Sabah, Datuk Seri Panglima Haji Hajiji bin Haji Noor kerana membawa usul pelantikan ini dalam sidang dewan undangan negeri dan disokong oleh semua ahli dewan undangan negeri yang hadir pada bulan Disember tahun lepas.

Tuan Yang di-Pertua, dalam kesempatan ini juga saya ingin mengucapkan setinggi-tinggi tahniah kepada Perdana Menteri Malaysia yang kesembilan, Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob atas pelantikan beliau sebagai Perdana Menteri. Begitu juga saya ingin mengambil kesempatan merakamkan penghargaan terima kasih tidak terhingga kepada Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md. Yasin, Perdana Menteri Malaysia yang kelapan. Semoga jasa dan bakti beliau diberi rahmat dan berkat daripada Tuhan Yang Maha Esa.

Saya juga ingin mengambil kesempatan ini untuk menzahirkan setinggi-tinggi ucapan penghargaan ke atas Titah Diraja yang menekankan kepada semangat Keluarga Malaysia di mana rakyat berbilang kaum, bangsa, budaya dan agama dapat hidup dengan penuh kemakmuran dan bekerja bersama-sama iaitu berdiri sama tinggi, duduk sama rendah demi kemajuan negara. Sebarang bibit-bibit pertelingkahan hendaklah segera dihentikan supaya Malaysia kekal sebagai sebuah negara yang aman, harmoni dan bersatu padu.

Tuan Yang di-Pertua, sesuai dengan semangat Keluarga Malaysia, maka tidak dapat dielakkan saya sebagai rakyat Sabah amnya dan seluruh rakyat Sabah khususnya dalam menetapkan pendirian untuk tetap kekal, bersatu hati, bersepakat, seia dan sekata dalam memperjuangkan hak-hak Sabah di bawah Persekutuan Malaysia sebagaimana yang termaktub dalam Perjanjian Malaysia 1963 yang lebih dikenali sebagai MA63, dengan izin, yang mana selari dengan aspirasi warga Malaysia di wilayah Sabah. Perbezaan ideologi politik tidak semestinya menjadi jurang pemisah di antara kita dalam memperjuangkan hak-hak Sabah di peringkat Persekutuan. Kesatuan dan kesepakatan kita sangat penting agar kita sentiasa senada dan seirama dalam memperjuangkan hak-hak rakyat Sabah demi kemajuan dan kesejahteraan semua.

Suka saya menegaskan sekali lagi bahawa Kerajaan Negeri Sabah akan terus mempertahankan dan memperjuangkan hak-hak Sabah seperti yang termaktub dalam Perjanjian Malaysia 1963 serta Perlembagaan Persekutuan. Sementara itu, Kerajaan Negeri Sabah mempunyai pendirian bahawa hak sempadan Sabah adalah seperti termaktub di bawah *North Borneo (Alteration of Boundaries) Order in Council 1954*, dengan izin, yang meliputi pelantar benua atau *continental shelf*, dengan izin. Oleh itu, hak dan kepentingan negeri yang berkaitan dengan perkara ini akan dibawa ke Mesyuarat Majlis Khas MA63. Harap kali ini diselesaikan secara tuntas.

Sesungguhnya komitmen Yang Amat Berhormat Perdana Menteri untuk menyelesaikan isu-isu berhubung dengan tuntutan Sabah berdasarkan Perjanjian Malaysia 1963 termasuklah keperluan infrastruktur asas, kawalan selia gas dan elektrik, aspek pendigitalan dan keselamatan semasa pembentangan Rancangan Malaysia Kedua Belas (RMKe-12) baru-baru ini amatlah dihargai oleh rakyat negeri Sabah.

Tuan Yang di-Pertua, berdasarkan kepada Laporan Tinjauan Ekonomi 2021 yang telah diterbitkan oleh Kementerian Kewangan dan Laporan Sosioekonomi Sabah 2019 hingga 2020 yang diterbitkan oleh Jabatan Perangkaan Malaysia menyatakan bahawa masalah ketidakseimbangan pembangunan ekonomi antara wilayah masih wujud ketika Malaysia sedang menuju ke arah negara maju berpendapatan tinggi.

Namun demikian, saya menyambut baik fokus ketujuh dalam RMKe-12 iaitu inisiatif untuk melonjakkan pembangunan Sabah, Sarawak dan negeri-negeri kurang membangun yang mana dengan pelaksanaan strategi dan inisiatif untuk melonjakkan pembangunan Sabah, pertumbuhan purata KDNK tahunan Negeri Sabah dijangka meningkat pada kadar 6.5 peratus dalam tempoh 2021 hingga 2025.

Justeru, sebagai sebuah wilayah dalam Persekutuan Malaysia, sejajar dengan semangat Keluarga Malaysia, saya mengharapkan agar pihak Kementerian Kewangan mengotakan janji mewujudkan mekanisme untuk memantau status penyaluran peruntukan belanjawan tahunan secara komprehensif dan konsisten bagi menyokong Wawasan Kemakmuran Bersama 2030 dan Agenda Pembangunan Mampan 2030 yang bertujuan untuk membasmi semua bentuk kemiskinan, memerangi ketidaksamaan, mengurangkan kerenah birokrasi, mewujudkan keamanan, menangani masalah alam sekitar yang mendesak dan memastikan tiada sesiapa pun yang terpinggir khususnya Negeri Sabah.

Tuan Yang di-Pertua, Akta Laut Wilayah 2012 merupakan satu undang-undang yang diluluskan oleh Parlimen pada tahun 2012. Ia menggariskan had kawasan kedaulatan negara dan negerinya dari garisan pantai. Ini termasuk laut, dasar laut dan tanah dalam yang merupakan lapisan tanah di bawah dasar laut. Walaupun undang-undang antarabangsa menghadkan perairan wilayah Malaysia kepada 12 batu nautika ataupun 22 kilometer dari pantai, akta ini menghadkan perairan negeri hingga tiga batu nautika ataupun 5.5 kilometer dari pantai, termasuklah untuk Sabah dan Sarawak. Sebelum tahun 1963, Sabah dan Sarawak sebagai negara merdeka dalam Malaysia, mempunyai kedaulatan terhadap perairan sehingga 12 batu nautika dari pantai mereka.

Sehubungan itu, kerajaan Negeri Sabah kekal dengan pendirian untuk menolak sebarang usaha untuk menguatkuasakan Akta Laut Wilayah 2012 ataupun Akta 750 yang menghadkan sempadan perairan Sabah sehingga tiga batu nautika dari pantai. Akta ini bertentangan dengan Artikel 1(3), Perlembagaan Persekutuan yang menyatakan wilayah bagi setiap negeri merupakan kawasan yang termasuk dalam negeri terbabit sejak sebelum Hari Malaysia.

Dewan Undangan Negeri ataupun DUN Sabah tidak pernah memberikan persetujuan untuk menguatkuasaan Akta 750 di Sabah. Mengubah sempadan Sabah memerlukan suara majoriti pada Persidangan DUN ataupun Dewan Undangan Negeri. Sabah tidak pernah mengubah sempadannya, kecuali pada tahun 1984, apabila Pulau Labuan diserahkan kepada Kerajaan Persekutuan dan dijadikan Wilayah Persekutuan.

Tuan Yang di-Pertua, selaras dengan fokus keempat dalam RMKe-12 iaitu memantapkan keselamatan dan ketenteraman awam, keselamatan rakyat dan kedaulatan negara merupakan perkara asas bagi memastikan keamanan dan kestabilan Malaysia. Antara inisiatif yang akan dilaksanakan, merangkumi langkah menambah baik kesiapsiagaan kawalan sempadan dan menguatkuasaan, mempertingkatkan ketenteraman awam, mengukuhkan keselamatan dan pertahanan siber serta menjaga kebajikan anggota. Sehubungan itu, saya ingin mencadangkan penubuhan Kompleks Kastam, Imigresen, Kuarantin dan Keselamatan (CIQS) baharu di daerah Nabawan, Sabah untuk mengekang aktiviti haram termasuk penyeludupan serta jenayah lain di kawasan sempadan Malaysia-Kalimantan.

Dalam usaha menjaga kedaulatan negara, mengekang jenayah rentas sempadan dan meningkatkan kegiatan sosioekonomi di antara Sabah Malaysia dan Kalimantan Indonesia, pihak Kerajaan Negeri Sabah telah mengenal pasti Kampung Bantul di Daerah Nabawan sebagai lokasi yang amat sesuai dibangunkan sebagai Kompleks Kastam, Imigresen, Kuarantin dan Keselamatan (CIQS) baharu bagi mengawal pintu masuk darat di antara sempadan Sabah, Malaysia dan Kalimantan, Timur Indonesia.

Tuan Yang di-Pertua, gagasan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri berkenaan Keluarga Malaysia merupakan satu kekuatan bagi kami di negeri Sabah. Dalam hal ini, saya menyeru kepada semua Ahli Dewan Rakyat dan juga Dewan Negara untuk terus mempertahankan nilai Keluarga Malaysia yang kita amalkan sejak dahulu lagi. Marilah kita bersama-sama menjayakan gagasan ini dan jadikan amalan kekeluargaan di negara kita sebagai ikutan kepada negara lain di dunia iaitu nilai kekeluargaan yang tidak dibatasi oleh ras politik, agama dan etnik.

Tuan Yang di-Pertua, saya menyokong Usul Menjunjung Kasih atas Titah Diraja Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong. Sekian, terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua [Dato' Seri Mohamad Ali bin Mohamad]: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan.

Seterusnya saya menjemput Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose. Masa kita tengok agak awal, kita sepatutnya habis pada jam 5.30 petang. Kalau ada selepas Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose ini, ada sesiapa yang mungkin Ahli-ahli Yang Berhormat, esok ada senarai untuk membuat perbahasan. Kalau hendak buat, kalau ada masa boleh buat selepas Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose nanti.

Dipersilakan Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose.

4.39 ptg.

Datuk John Ambrose: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya menjunjung kasih Titah Diraja Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong sewaktu pembukaan Mesyuarat Pertama, Penggal Keempat, Parlimen Keempat Belas.

Saya menyahut dengan penuh taat setia sebagai seorang Ahli Dewan Negara atas nasihat dan saranan Titah Duli Yang Maha Mulia berkenaan dengan keperluan memulihkan semula ekonomi negara dan mengembalikan fokus kepada usaha memerangi COVID-19 serta membawa kembali sinaran kepada rakyat dan negara.

■1640

Tuan Yang di-Pertua, sebelum saya meneruskan perbahasan saya ini. Saya ingin mengucapkan setinggi-tinggi tahniah kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri Malaysia Kesembilan Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob atas pelantikan beliau. Begitu juga, saya ingin mengambil kesempatan merakamkan penghargaan terima kasih tidak terhingga kepada Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin Perdana Menteri Malaysia Kelapan.

Saya juga ingin mengucapkan terima kasih yang tidak terhingga kepada Tuan Yang di-Pertua kerana telah membuat rundingan bagi pihak kerajaan agar dapat memberi peruntukan yang sama kepada kami sebanyak RM300 ribu buat semua Ahli Dewan Negara bagi merealisasikan hasrat rakyat khususnya mereka yang memerlukan bantuan makanan. Saya juga di sini ingin mengambil kesempatan mengucapkan syabas dan tahniah kepada seluruh *frontliners* yang tidak putus-putus melaksanakan kerja demi rakyat dan negara.

Tuan Yang di-Pertua, keseimbangan pembangunan bandar dan luar bandar harus sentiasa menjadi perkara utama dan transformasi kerajaan. Kenikmatan pembangunan ini perlu dirasakan oleh semua lapisan masyarakat tidak kira bangsa, agama, umur dan juga budaya. Apatah lagi kawasan saya adalah antara kawasan luar bandar yang perlu diberi perhatian secara serius oleh pihak kerajaan.

Bagi isu di bawah Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya Malaysia, saya ingin bertanya apakah bantuan yang akan diberikan kepada pengusaha-pengusaha pelancong yang sudah pun mengalami kerugian sejak ia ditutup pada Mac 2020. Untuk memulakan perniagaan semula amat payah. Banyak bot, jeti dan lain-lain memerlukan pembaikan tetapi pengusaha pelancong telah pun kekurangan modal untuk membuat semula. Ini belum lagi bercakap soal isu gangguan bekalan elektrik, isu tiada air, isu pengangguran dan juga isu pembaikan sekolah.

Tuan Yang di-Pertua, saya ingin bertanya kepada pihak Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Parlimen dan Undang-undang), apakah kerajaan di bawah pimpinan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri akan memulakan sambutan Hari Malaysia dilaksanakan di Semenanjung Malaysia selepas ini?

Dalam bentuk apa kah Hari Malaysia, serta sejarah pembentukan Malaysia boleh dihayati oleh seluruh rakyat Malaysia supaya akhirnya ia akan menjadi jati diri rakyat Malaysia seperti mana yang telah dikatakan oleh Tuanku dalam Titah Diraja tersebut? Tentunya, sejarah pembentukan Malaysia tidak lengkap sekiranya tidak ada kesungguhan untuk melaksanakan kandungan perjanjian pembentukan Malaysia 1993 tahun ini sepenuhnya.

Sementara itu, saya ingin mencadangkan supaya hal-hal yang berkaitan dalam perbincangan dalam kajian pelaksanaan MA63 ini di *declassified* dokumen-dokumen tersebut sebab tidak wajar. Pada pandangan saya, ini tidak wajar diletakkan di bawah Akta Rahsia Rasmi ataupun *Official Secrets Act* atau OSA 1972 sebab ini merupakan perkara sejarah yang sepatutnya diketahui oleh umum. Apakah yang rahsia sangat sehingga ada diletakkan di bawah OSA? *Declassified*.

Biarlah rakyat sendiri yang mengetahui apakah kandungan-kandungan dan dengan cara demikian barulah rakyat negara ini, pemimpin-pemimpin dan semua akan dapat menghayati apakah yang dipanggil sebagai *Malaysia Agreement 1963* atau MA63 ini. Menjunjung Kasih Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong juga pada poin 42 muka surat 11 yang telah memperakui bahawa jurang pembangunan antara wilayah dan negeri masih wujud khususnya di Sabah dan Sarawak.

Tuan Yang di-Pertua, dalam isu di bawah Kementerian Pendidikan juga oleh sebab Pengajaran dan Pembelajaran di Rumah (PdPR) yang diamalkan sekarang kerana COVID-19 dan saya lihat jika betul-betul, jika benarlah pencapaian dalam peperiksaan SPM dan sebagainya, tahun lalu itu jauh lebih jelas dan bagus daripada sebelum diamalkan PdPR ini. Jika itulah yang betul dan jika itulah yang lebih baik maka amalan PdPR ini sebenarnya sesuatu yang baik, yang boleh diteruskan dan dengan itu maka daripada segi pelaksanaan pendidikan daripada segi infrastrukturnya bukan lagi mengundang yang diutamakan tetapi yang harus diutamakan ialah soal-soal jalur lebar atau *internet connectivity*.

Maka, saya minta kerajaan supaya memberi keutamaan kepada pelaksanaan dasar-dasar komunikasi serta memberi peruntukan untuk penggunaan teknologi satelit untuk memastikan memberi jalur lebar atau *broadband internet connectivity* di setiap pelosok negara bermula dari negeri Sabah.

Hanya dengan penggunaan teknologi satelit kita akan dapat *internet connectivity* tidak kira di mana pun tempat, sama ada di gaung-gaung, betapa kecil pun sekiranya kita menggunakan teknologi satelit tetapi kerajaan harus mengadakan dasar tertentu. Sehingga hari ini apakah lagi komunikasi satelit yang kita tidak ada? Hanya MEASAT yang ada, hanya *private sector* yang ada. Akan tetapi, bagaimanakah dengan harga datangnya? Kalau harga datangnya begitu mahal maka mereka di luar bandar tidak mampu membayarnya.

Tuan Yang di-Pertua, di sini saya ingin merujuk beberapa isu penting Kementerian Kerja Raya dan juga Kementerian Pembangunan Luar Bandar yang melibatkan kawasan saya di Penampang, Sabah. Antara isu ialah isu banjir dan tanah runtuh di beberapa buah kawasan setiap kali musim tengkujuh. Sebagai contoh, baru-baru ini Penampang mengalami bencana banjir yang teruk yang telah menyebabkan penduduk kawasan saya terjejas teruk. Sudah tentu menyukarkan mereka melakukan aktiviti harian.

Sebagai makluman pihak kementerian, antara penyebab banjir ialah berlaku di kawasan saya disebabkan pembinaan Lebuhraya Pan Borneo yang mana telah menyebabkan berlaku masalah hingga menyebabkan pengaliran air yang tidak lancar dan mengakibatkan longkang tersumbat. Mohon juga pihak kementerian dapat menaik taraf dan melebarkan longkang tersebut yang sempit menyebabkan beberapa buah kawasan dinaiki air dan menyebabkan banjir. Saya juga meminta kalau boleh kerajaan memberi bantuan banjir ini di Sabah kurang-kurang pun sebanyak RM60 juta.

■1650

Ini kerana di Kedah, tadi sahabat saya kata, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri umum RM78 juta. Kita punya tempat pun kena banjir lumpur juga. Sekolah-sekolah kurang lebih 10 buah rumah hanyut, 100 lebih yang rosak kerana dia banjir dan tanah runtuh dan 50 buah kereta hanyut. Kalau Kedah boleh dapat RM78 juta, saya harap Sabah boleh dapat RM60 juta pun bolehlah... [Tepuk] Saya ingin meminta pihak kementerian khususnya Kementerian Kerja Raya juga Kementerian Pembangunan Luar Bandar dapat menyegerakan bantuan bagi membaik pulih kawasan-kawasan terjejas tersebut kembali kepada keadaan seperti sedia kala.

Isu lain berkenaan sekolah daif. Sehingga kini, di Sabah ada lebih kurang 500 buah sekolah yang kini di antara masih memerlukan perhatian kerajaan terutamanya dalam memastikan kemudahan dan kesejahteraan bagi menjamin guru-guru dan pelajar sekolah dapat menikmati suasana pengurusan dan pembelajaran yang lebih selesa dan konduktif.

Saya juga ingin memohon perhatian kepada pihak kerajaan agar dapat menyediakan satu buah hospital bertaraf spesialis atau hospital pakar untuk penduduk di kawasan Penampang bagi meningkatkan taraf kesejahteraan dan kesihatan rakyat di kawasan setempat.

Satu lagi, Tuan Yang di-Pertua, berkenaan isu di bawah Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan iaitu berkenaan perumahan PPRT. Saya juga ingin memohon agar pihak Kerajaan Pusat dapat memberi perhatian bukan sahaja di kawasan saya tetapi di negeri Sabah keseluruhannya yang memerlukan rumah baharu, lebih-lebih lagi mereka yang terjejas teruk pendapatan akibat pandemik COVID-19 dan mereka yang terjejas pendapatan akibat bencana banjir seperti yang berlaku di kawasan saya baru-baru ini.

Akhir sekali, Tuan Yang di-Pertua, isu berkaitan dengan masalah bekalan air bersih di kawasan pedalaman. Sebagai contoh, di kawasan saya Penampang seperti di Moyog, masih lagi menggunakan *gravity water*. Di Moyog ini masih ada lagi projek dilaksanakan bagi pembinaan saluran paip di kawasan tersebut. Sedangkan ada empangan yang telah dibina di kawasan Moyog tetapi orang-orang di sana masih lagi belum kena pasang paip.

Kalau saya tidak silap, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri sekarang ini telah umum RM48 juta di kawasan saya bila saya jemput Yang Amat Berhormat semasa menjadi Menteri Luar Bandar ketika dahulu. Dia umum RM48 juta. Saya tidak tahu. Kalau saya tengok, belum lagi dilaksanakan. Dan kalau boleh, dilaksanakan dengan cepat kerana orang sana bising. Mereka cakap ambil air *dam* daripada kami tetapi paip belum kena pasang. Apa lagi kawasan yang lain-lain ini yang kena banjir ini, Tuan Yang di-Pertua, mereka memakai *gravity water*. Bila bencana alam datang, semua rosak. Sampai sekarang masih lagi belum ada air di kawasan yang terlibat dalam banjir ini.

Saya ingin menyentuh sedikit berkaitan dengan isu Kementerian Pertanian iaitu saya ingin mencadangkan agar negeri Sabah dapat dijadikan sebagai *food hub* atau hab makanan. Ini kerana seperti yang kita sedia maklum, Sabah bukan sahaja kaya dengan hasil semula jadinya di mana rakyat berbilang kaum di negara ini datang ke Sabah bukan hanya untuk tujuan aktiviti pelancong dan kebudayaan, tetapi juga sebagai tempat di mana Sabah kaya dengan hasil laut dan dengan pelbagai jenis pilihan bahan makanan daripada hasil laut. Kawasan di Sabah ini begitu besar sekali. Sayang kalau tidak ditanam dengan sayur-sayuran. Ini kerana kita tidak boleh *depend on import of* apa-apa bahan makanan, Tuan Yang di-Pertua.

Saya juga ingin bertanya kepada pihak kementerian di mana menterinya juga berasal dari negeri Sabah sendiri. Apakah pelan dan tindakan pihak Kementerian dalam meningkatkan pendapatan kumpulan sasar terutama dalam sektor perikanan bagi meningkatkan penyertaan pengeluar termasuk nelayan dan penternak dalam mengembangkan peluang pasaran bagi pengeluar tempatan?

Oleh yang demikian, saya mohon agar pihak kerajaan mengambil perhatian serius atas perkara ini demi menjaga kesejahteraan rakyat dan negara.

Tuan Yang di-Pertua, sekian sahaja daripada saya. Terima kasih. Saya mohon menyokong.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose. Kita ada masa lagi dalam 30 minit. Atas permintaan Yang Berhormat Senator Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip untuk mengambil bahagian pada hari ini kerana dia punya bahagian esok.

Jadi saya dengan ini menjemput Yang Berhormat Senator Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip, dipersilakan.

4.57 ptg.

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Alhamdulillah. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh... [Membaca sepotong ayat Al-Quran]* Segala puji bagi Allah, selawat dan salam ke atas junjungan mulia Nabi Muhammad SAW.

Tuan Yang di-Pertua, saya aturkan rasa syukur ke hadrat Allah SWT kerana dengan izin-Nya jua saya sekali lagi berpeluang untuk membahaskan Usul Menjunjung Kasih Titah Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong.

Selepas 279 hari kita tidak bertemu muka dan bersua wajah di Dewan yang mulia ini, *alhamdulillah*, kita kembali dapat bersidang dan menunaikan kewajipan kita kepada rakyat dan negara ini.

Pada kesempatan ini, saya terlebih dahulu ingin merakamkan ucapan takziah kepada seluruh keluarga mangsa COVID-19 yang mana jumlah kematian yang dicatatkan dalam negara kita sudah melepasi angka 26 ribu orang. Ramai isteri menjadi balu, suami menjadi duda dan anak-anak menjadi yatim piatu dek kerana angkara COVID-19 ini.

Melihat kepada angka yang begini, ia amat mencemaskan. Maka dos ketiga vaksinasi perlu dijayakan dengan segera tanpa perlu menunggu imuniti kelompok kerana dengan kewujudan varian delta sekarang ini, sebarang kelewatan hanya akan memperjudikan nyawa rakyat.

Tuan Yang di-Pertua, sebelum saya melanjutkan ucapan membahaskan usul ini, saya secara peribadi ingin merakamkan penghargaan dan rasa hormat yang tinggi kepada Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Md. Yasin yang telah mempamerkan jiwa besar beliau dengan melepaskan jawatan Perdana Menteri ekoran kemelut politik yang melanda negara. Beliau boleh sahaja berpaut kepada kuasa tetapi Yang Berhormat Tan Sri Mahiaddin memilih untuk tidak mengheret rakyat dan negara ke dalam kancang yang tidak ketentuan dan berdepan dengan krisis perlembagaan.

Sifat yang ditunjukkan beliau ini membuktikan beliau lebih mengutamakan kepentingan rakyat dan negara mengatasi kepentingan diri beliau sendiri.

■1700

Inilah sifat seorang negarawan yang ada dalam diri beliau. Walaupun tempoh pentadbiran beliau sebagai Perdana Menteri kelapan agak singkat, namun banyak jasa budi dan bakti yang sempat beliau taburkan kepada rakyat dan negara. Tiada siapa boleh menafikannya. Ketika mana Malaysia juga turut diuji dengan pandemik COVID-19, rakyat tentunya tidak lupa bagaimana Tan Sri Mahiaddin telah mengumumkan beberapa buah pakej rangsangan yang berjumlah lebih RM530 bilion serta mempersiapkan proses penjadualan vaksinasi untuk rakyat di negara ini.

Kami di Dewan Negara sama ada di blok penyokong kerajaan dan pembangkang, ingin merakamkan ucapan setinggi-tinggi terima kasih kepada Tan Sri Mahiaddin, tatkala beliau menjadi Perdana Menteri ketika itu telah memberikan peruntukan sebanyak RM300 ribu kepada setiap kami di sini untuk membekalkan bakul makanan kepada rakyat yang memerlukannya.

Sungguhpun dicemuh dan di *troll*, dengan izin, oleh mereka yang cemburu, sakit hati dan dengki dengan melabelkan kerajaan pimpinan beliau sebagai kerajaan gagal, hakikatnya beliau tidak gagal. Kerajaan tidak gagal. Yang gagal ialah orang yang berniat hendak menjadi Perdana Menteri tetapi tidak jadi-jadi dan gagal sehingga ke hari ini.

Kepada Yang Berhormat Tan Sri Mahiaddin, saya bagi pihak rakyat Malaysia yang tahu bersyukur dan berterima kasih, ingin merakamkan ucapan terima kasih yang tidak terhingga kepada beliau. Budi baik beliau akan kekal dalam ingatan, laksana kata pantun Melayu.

*Tanam pinang tumbuh kelapa;
Terbit putik bunga melati.
Budi Tan Sri kami tidak lupa;
Sudah terpaku di dalam hati... [Tepuk]*

*Tetak-tetak batang mempelas;
Hendak dibuat pagar ciku.
Budi mu Tan Sri tidak dapat ku balas;
Ku kenang dikau dalam doaku.*

Tuan Yang di-Pertua, "Patah tumbuh hilang berganti" dan tentunya masih tidak terlambat untuk saya mengucapkan setinggi-tinggi tahniah kepada Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob atas pelantikan beliau sebagai Perdana Menteri Malaysia kesembilan. Selepas mendapat kepercayaan majoriti Ahli Dewan Rakyat, meskipun ada orang tertentu yang bersungguh-sungguh benar siang malam, pagi petang, senja dan subuh bermimpi dan kemaruk untuk mengisi jawatan berkenaan.

*Kacang bukan sebarang kacang;
Kacang soya dibuat tauhu.
Rancang bukan sebarang rancang;
Kuasa Allah siapa yang tahu.*

*Rancang bukan sebarang rancang;
Kuasa Allah siapa yang tahu.
Ketua Pembangkang memukul canang;
Akhirnya hampa penuh syahdu.*

Kini atas batu jemala Yang Amat Berhormat Perdana Menteri lah letaknya harapan jutaan rakyat agar beliau dapat menyambung dan menggalas tugas yang ditinggalkan oleh Tan Sri Mahiaddin untuk memastikan negara ini segera bebas daripada pandemik COVID-19 serta memulihkan ekonomi negara yang terjejas teruk.

Akan tetapi tugas ini bukanlah mudah kerana kedudukan kewangan kerajaan daripada segi fiskal, defisit bajet telah dinaikkan dua kali. Manakala unjuran pertumbuhan KDNK pula hanya pada kadar 3.5 peratus hingga 4 peratus iaitu di bawah purata pertumbuhan ekonomi dunia. Lebih mencabar apabila jangkaan hutang negara bakal mencecah 1 trilion Ringgit pada akhir tahun ini, menyebabkan kerajaan memerlukan satu pendekatan serta strategi baharu yang di luar amalan biasa, bukannya luar tabii bagi memastikan harapan rakyat tidak dipersia-siakan.

Saya, bagaimanapun optimis Yang Amat Berhormat Perdana Menteri pasti ada jawapan kepada permasalahan ini, dan *insya-Allah*, rakyat akan dapat menilai prestasi kebolehan dan keupayaan pentadbiran beliau dalam tempoh 100 hari.

Tuan Yang di-Pertua, Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dalam Titahnya semasa Istiadat Pembukaan Persidangan Parlimen, antara lain telah mengingatkan kepada semua agar jangan mempertaruhkan masa depan negara dan rakyat dalam percaturan politik.

Seharusnya Titah ini dijunjung tinggi dan digenggam erat oleh semua pihak kerana negara ini tidak boleh sekali lagi diheret kepada permasalahan politik berpanjangan yang tidak berkesudahan.

Menginsafi Titah Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong, saya menyeru agar semangat Memorandum Persefahaman Transformasi dan Kestabilan Politik yang ditandatangani antara pihak Kerajaan Persekutuan dan Pakatan Harapan dapat diterjemahkan dalam rangka yang lebih besar sesama parti teras Melayu dalam negara ini. Sampai bila kita harus bertelagah sesama sendiri, sedangkan kita sedar ia langsung tidak menguntungkan bangsa, agama dan negara kita. Jangan dek kerana, “Antan sama antan berlaga, yang kenyang pihak yang menunggu di tepi lesung”. Sesungguhnya, rakyat mahu melihat politik perpaduan, bukannya politik perpecahan.

Tuan Yang di-Pertua, pada 29 September 2021 hari Rabu yang lalu, saya telah melakukan kunjungan hormat ke atas Tuan Yang Terhormat Bapak Hermono, Duta Besar luar biasa yang berkuasa penuh Republik Indonesia ke Malaysia. Dalam pertemuan itu, saya dapat menyelami betapa ikhlasnya Kerajaan Indonesia pimpinan Presiden Jokowi, mahu memastikan hubungan Malaysia-Indonesia terus diperkukuhkan.

Bapak Hermono secara terus terang menyatakan kepada saya dalam pertemuan itu bahawa hubungan Malaysia-Indonesia merupakan *anchor*, dengan izin, kepada kestabilan serta kemakmuran di rantau Asia Tenggara dan mahukan hubungan kedua-dua negara terus diperkukuhkan. Bapak Hermono sendiri merupakan diplomat paling kanan republik berkenaan dan beliau ditugaskan di Malaysia, sekali gus membayangkan betapa pentingnya hubungan antara Malaysia-Indonesia.

Tentunya di pihak Malaysia, kita perlu menterjemahkan semangat diplomatik yang sama dengan memastikan duta baharu Malaysia ke Indonesia merupakan tokoh yang berpengalaman dalam hubungan dua hala dan dihormati oleh semua pihak. Dalam hal ini, sukalah saya mencadangkan kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri, agar memulakan kunjungan hormat ke luar negara dengan menjadikan Indonesia destinasi pertama lawatan kerja rasmi Perdana Menteri ke luar negara sebagai bukti jalinan akrab serumpun di samping meneroka peluang-peluang kerjasama ekonomi baharu bagi manfaat dan demi kepentingan bersama.

Tuan Yang di-Pertua, dalam pembinaan negara bangsa Malaysia, sesungguhnya, salah satu aspek yang perlu diberi perhatian ialah Institusi Parlimen. Di mana sistem demokrasi di negara kita diasaskan kepada konsep pengasingan kuasa antara legislatif, eksekutif dan badan kehakiman. Sebagai institusi teras paling penting dalam negara kita, sudah tentu Parlimen ditransformasikan agar fungsi kedudukan dan kehormatannya benar-benar didaulatkan sebagaimana digariskan oleh Perlembagaan Persekutuan. Saya sesungguhnya amat senang hati melihat keterbukaan serta komitmen kerajaan dalam hal ini dan difahamkan Parlimen melalui Dewan Negara dan Dewan Rakyat sudah pun mengangkat draf pindaan rang undang-undang dan memorandum Jemaah Menteri untuk diteliti oleh pihak kerajaan.

Dalam hal ini, usaha bagi memperkasakan Akta Majlis Parlimen (Keistimewaan dan Kuasa) 1952 dan mengembalikan semula Akta Perkhidmatan Parlimen 1963 serta pembentukan beberapa buah Jawatankuasa Pilihan Khas yang mempunyai kuasa perundangan, wajar disokong dan di dokong oleh semua Ahli Yang Berhormat. Perkara ini juga disentuh semalam oleh sahabat saya Yang Berhormat Senator Dr. Yaakob bin Sapari dalam ucapan beliau.

Namun begitu, setiap perincian mengenai pindaan ke arah menjayakan pelan transformasi ini mestilah diperjelaskan kepada semua pemegang taruh, terutamanya Ahli Dewan Rakyat dan kita di Dewan Negara ini serta rakyat keseluruhannya, agar usaha murni ini benar-benar difahami dan sekali gus membuahkan hasil sebagaimana yang diharapkan.

■1710

Bagi memperlihatkan keseriusan kita dalam menjayakan pelan transformasi ini, saya mencadangkan usul mengenai perkara ini dibawa dan dibahaskan dan diluluskan di Dewan ini pada sesi ini juga.

Ini merupakan perjuangan kita bersama dan bukannya perjuangan yang Tuan Yang di-Pertua kedua-dua Dewan Rakyat dan Dewan Negara sahaja.

Tuan Yang di-Pertua, dalam ucapan sulung saya di Dewan yang mulia ini ketika membahaskan Usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong pada 6 September 2020 tahun lalu, saya telah mencadangkan kepada kerajaan agar membuat pengubahsuaian ke atas Kompleks Seri Perdana supaya kompleks itu dapat berfungsi bukan hanya sekadar kediaman rasmi Perdana Menteri tetapi turut menempatkan Pejabat Perdana Menteri seperti mana *White House* di Amerika Syarikat dan *10 Downing Street* di *England*.

Cadangan itu saya lontarkan kerana jika kompleks sebesar itu hanya sekadar menempatkan Kediaman Rasmi Perdana Menteri, saya bimbang ia akan menjadi seperti gajah putih sedangkan terdapat banyak ruang di kompleks berkenaan yang boleh dimanfaatkan. Saya mengucapkan terima kasih kepada kerajaan kerana sudi mendengar cadangan tersebut ia tidak seharusnya dijadikan isu dan polemik yang berpanjangan. Hakikatnya, kompleks tersebut telah pun wujud bukan untuk dibina baru, proses baik pulih merupakan perkara biasa bagi sebuah kompleks yang telah berumur apatah lagi ia lambang kepada ketamadunan Malaysia.

Akhir kalam, saya ingin mengucapkan terima kasih kepada pengurusan Dewan Negara kerana saya difahamkan sebuah majlis bagi meraikan rakan-rakan Senator yang telah tamat penggal perkhidmatan akan dibuat pada 14 Oktober nanti. Justeru itu, saya mengambil kesempatan untuk mengajak rakan-rakan di Dewan ini agar semua dapat melapangkan waktu bagi meraikan mereka. Harap-harapnya pada masa persaraan kita nanti, kita juga akan diraikan seperti mana kita meraikan mereka. Dengan kata-kata itu Tuan Yang di-Pertua, saya mohon menyokong. Sekian, terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip atas perbahasan tadi. Saya lihat masa ada lebih kurang dalam 18 minit.

Jadi saya minta yang membuat permohonan Yang Berhormat Senator Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili, dipersilakan.

5.13 ptg.

Tuan Zaiedi bin Haji Suhaili: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua kerana memberi peluang kepada saya pada petang ini untuk ikut serta dalam perbahasan Usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong.

Syukur *alhamdulillah*, saya sekali lagi dapat ikut serta dalam perbahasan ini yang merupakan satu perjumpaan kita yang cukup penting dan begitu gembira sekali seperti kata rakan saya Yang Berhormat Senator Tuan Muhamad Zahid tadi.

Ini kerana kita dapat bersidang lagi selepas kita menghadapi tempoh darurat yang bermula dari bulan Februari 2021 hinggalah ke penghujung bulan Julai 2021. Kembalinya kita ke persidangan Parlimen kali ini, sungguh bermakna sekali bagi kita kerana kita meletakkan kepentingan negara untuk mencapai kestabilan politik dalam mana negara kita masih berhadapan dengan pandemik COVID-19 dan juga krisis ekonomi dan kesihatan yang berlaku sekali.

Sejajar dengan nasihat Duli Yang Maha Mulia Tuanku Yang di-Pertuan Agong, kepada semua pihak untuk mengamalkan demokrasi bermesyuarah dalam mencari penyelesaian kepada apa jua permasalahan. Justeru, Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong menyambut baik keterbukaan kerajaan memberi peluang kepada pelbagai pihak termasuk Ahli Parlimen pembangkang untuk melibatkan diri dalam perkara-perkara yang ada kait mengait dengan kepentingan negara.

Ini terbukti dengan termeterainya memorandum persefahaman ditandatangani oleh parti-parti politik yang berbentuk Kerajaan Persekutuan dan parti-parti politik daripada pihak pembangkang sejajar dengan hasrat Duli Yang Maha Mulia Tuanku.

Ini kerana hanya menerusi perpaduan kesepakatan, kebersamaan yang berlangsung, yang erat bagaikan sebuah Keluarga Malaysia sahajalah kita dapat mengharungi pelbagai cabaran dan dugaan yang kita tempuhi. Kita bersyukur kerana negara kita di bawah pimpinan Perdana Menteri Kelapan iaitu Yang Berhormat Tan Sri Dato' Haji Mahiaddin bin Haji Md Yassin dan seterusnya disambung oleh Perdana Menteri ke-9 iaitu Yang Amat Berhormat Dato' Sri Ismail Sabri bin Yaakob telah meletakkan negara kita berada di landasan yang kukuh dalam menangani pandemik COVID-19.

Menerusi pembentukan Majlis Pemulihan Negara dan pelaksanaan Program Imunisasi COVID-19 Kebangsaan serta pakej bantuan kewangan dan rangsangan ekonomi kepada rakyat. Dengan tercapainya memorandum persefahaman di kalangan parti-parti politik kerajaan dan pembangkang di bawah konsep demokrasi bermusyawarah maka terbitlah cahaya kestabilan politik serta disuburkan dengan konsep 1Malaysia. Kita percaya bahawa dengan kestabilan politik sahajalah, apa sahaja usaha yang dibuat oleh kerajaan boleh mencapai dasar-dasarnya, sasarannya dengan sokongan yang padu serta perpaduan yang memang sentiasa diamalkan oleh rakyat kita yang berbilang kaum dan berbilang agama.

Tuan Yang di-Pertua, saya suka hendak menyentuh beberapa perkara yang ada melibatkan kementerian-kementerian yang tertentu. Ini kerana pada masa kita berhadapan dengan Perintah Kawalan Pergerakan, ia satu perkara yang luar biasa yang tidak pernah kita alami dan ia juga berlarutan dari tahun 2020 hingga ke tahun 2021. Sesuatu yang amat diberi perhatian juga dalam bidang pendidikan dalam mana kita meneliti dan mengkaji dengan begitu teliti sekali prestasi pembelajaran secara PdPR oleh pelajar di luar bandar, di negara kita dan juga mereka yang ada di bandar.

Saya perlu penjelasan daripada Kementerian Pendidikan, sejauh mana rancangan pengajaran harian guru-guru yang menggunakan kaedah pengajaran mungkin secara *Google Meet*, *Microsoft Teams* atau *Zoom* dan juga secara media *WhatsApp* benar-benar pasti pelajar menerima ilmu yang dipelajari dan kefahaman terhadap subjek jika dibandingkan dengan pertemuan pelajar secara fizikal.

■1720

Juga selalunya menjadi satu yang begitu menarik di kalangan ibu bapa ialah ujian kelayakan bagi penempatan pelajar cemerlang lepasan Tahun 6, dan Tingkatan 3 ke sekolah berasrama penuh. Sejauh mana kerajaan menentukan bahawa PdPR yang telah berlarutan sejak tahun 2020 dan tahun 2021 dapat benar-benar jitu dan tepat dalam menentukan mekanisme ujian pemilihan dan kriteria dan dalam urusan pengambilan pelajar ke sekolah berasrama penuh?

Tuan Yang di-Pertua, satu perkara yang amat dekat di hati saya ialah soal kebajikan rakyat kita, khususnya daripada segi sumber manusia. Saya bertanya kepada Menteri Sumber Manusia. Sejauh mana bilangan pekerja tetap yang diberhentikan kerja semasa tempoh PKP penuh yang bermula dari tahun 2021 hingga ke hujung tahun ini? Berapa ramai yang telah diberhentikan kerja. Jumlah kekosongan kerja bagi setiap negeri di Malaysia mengikut sektor perusahaan dan bagaimana kerajaan dapat memastikan keseimbangan berlaku dalam penawaran kerja kepada rakyat Malaysia.

Bagaimana kerajaan Malaysia menyusun strategi pemulihan PKS dan pekerja yang digajikan PKS yang menerima kesan ketara PKP. Sejauh mana majikan dan pekerja diberi bantuan selaras dengan skim bantuan yang dikelolakan oleh Kementerian Sumber Manusia? Seterusnya ialah berapakah jumlah permohonan Skim Insurans Pekerja yang diterima pada tahun 2021 mengikut bulan dari Januari hingga September? Sejauh mana matlamat ini membantu pekerja yang diberhentikan atau terjejas oleh pandemik?

Tuan Yang di-Pertua, satu lagi ialah soal pelancongan. Saya memohon Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya untuk menyatakan jumlah sebenar mengikut negeri-negeri akan bilangan hotel yang ditutup dari tahun 2020 hingga tahun 2021 akibat daripada PKP dan PPN.

Seterusnya Menteri Pelancongan diminta untuk menyatakan secara jelas angka-angka kerugian perolehan pendapatan daripada sektor pelancongan bagi setiap negeri dan sejauh mana rancangan yang bakal diselaraskan dengan kerajaan negeri bagi mengaitkan sektor pelancongan domestik yang boleh kita hidupkan semula selepas kita mencapai pemulihan yang selanjutnya.

Tuan Yang di-Pertua, beberapa perkara yang saya hendak sentuh di sini ialah tentang hal kait-mengait dengan soal negeri Sarawak. Kita tahu bahawa perhubungan di antara negeri Sarawak, Sabah dengan Semenanjung Malaysia melalui pengangkutan udara. Semasa PKP dan seterusnya Pelan Pemulihan Ekonomi Negara yang menjadi persoalan ialah kekurangan penerbangan daripada Semenanjung Malaysia ke Sarawak, Sabah dan sebaliknya. Pengangkutan kita ialah hanya melalui jalan udara, tidak ada jalan raya kerana kita dipisahkan oleh Laut China Selatan.

Jadi masalahnya ialah penerbangan berkurangan atas sebab-sebab tertentu. Satu lagi masalah ialah harga tiket penerbangan begitu mahal. Dahulu kita menubuhkan MAVCOM. Kita harap MAVCOM boleh kontrol, boleh kawal harga tiket tetapi nampaknya perkara itu tidak menjadi satu kenyataan yang sepenuhnya. Maka kita mencadangkan, tiba masanya kerajaan menetapkan kepada syarikat-syarikat penerbangan supaya dalam beberapa penerbangan itu mesti dikhaskan beberapa *seats* ataupun tempat duduk untuk penumpang yang kita katakan sebagai “penerbangan rakyat” supaya mereka yang layak boleh membeli harga tiket dengan harga yang berpatutan.

Sekarang ini kalau kita dari Kuching ke Kuala Lumpur atau Kuala Lumpur ke Kuching, harga tiket untuk kelas ekonomi sahaja, ada kalanya, melebihi sampai RM1,400. Ini jauh daripada kemampuan yang ada pada sebilangan rakyat kita untuk pergi ke Semenanjung Malaysia ataupun daripada Semenanjung Malaysia hendak balik ke Sarawak, Sabah dan sebagainya. Kita harap kerajaan meletakkan satu- kelas penerbangan, untuk rakyat. Kalau di Semenanjung Malaysia ada *infra-rakyat*, pengangkutan, kita mahu penerbangan komersial daripada Semenanjung Malaysia ke Sarawak dan sebaliknya juga kita mahu ia diiktiraf sebagai *infra-rakyat*. Itu sahaja cara rakyat berhubung di antara Semenanjung Malaysia dengan Sarawak, Sabah dan sebagainya.

Kedua ialah saya memohon supaya Kementerian Pelancongan, Kesenian dan Kebudayaan mahupun Kementerian Pengangkutan menghidupkan lagi idea pada satu ketika dahulu ialah adanya feri Malaysia. Kita katakan sekarang sebagai pelayaran Malaysia supaya perhubungan di antara Semenanjung Malaysia, Sarawak, Sabah dan sebagainya bukan sahaja melalui perhubungan udara tetapi juga melalui perjalanan laut yang kita anggap sebagai pelayaran Malaysia. Sekarang ini, sudah tentu ada kapal yang lebih mewah, dengan ada teknologi pelayaran dan sebagainya. Sudah tentulah perjalanan yang mungkin dahulu 24 jam, mungkin boleh kurang dan juga boleh juga perjalanan itu menjadi lebih selesa.

Tuan Yang di-Pertua, saya menyambut baik pengumuman oleh Yang Berhormat Menteri Kesihatan yang memberi jaminan bahawa Hospital Petrajaya akan siap dalam tahun 2024. Projek ini begitu panjang sampai lebih lapan tahun. Dahulu harganya RM400 juta, tangguh punya tangguh, projek sakit, sekarang hendak disiapkan, ongkos belanjanya sudah mencecah RM800 juta.

Saya harap menjelang tahun 2024, projek ini betul-betul siap. Kalau Hospital Petrajaya sedang beroperasi, kita di bandar raya Kuching, mungkin tidak begitu teruk sekali apabila berhadapan dengan kes-kes COVID-19 yang meningkat. Hospital kita penuh dan kita tidak ada hospital kerajaan lain yang paling dekat dengan *general hospital*. Maka kalau hospital itu siap, sudah tentu akan memberi kita keuntungan yang lebih baik. Saya betul-betul berharap Kementerian Kesihatan dapat bekerjasama dengan Kementerian Kerja Raya Sarawak dan Kerajaan Sarawak untuk memantau prestasi kontraktor menjelang untuk membina semula hospital ini sebagai kontraktor penyelamat dari tahun 2024, akan menjadi satu kenyataan.

Justeru, kita menyambut baik usaha yang dibuat oleh Kementerian Pengajian Tinggi untuk membina Hospital Pengajar UNIMAS. Kalau hospital ini siap, sudah tentulah kita akan mendapat satu lagi fasiliti kesihatan yang baik.

■1730

Kerajaan Negeri Sarawak mengambil langkah yang proaktif untuk mewujudkan Institut Penyelidikan Penyakit Berjangkit. Sebanyak RM200 juta telah disediakan peruntukan dan sebuah tapak sudah pun dikenal pasti oleh Kerajaan Negeri Sarawak untuk memulakan pembinaan hospital ini.

Seperti mana juga Yang Amat Berhormat Perdana Menteri kita mengumumkan di bawah Rancangan Malaysia Kedua Belas, Kerajaan Persekutuan juga akan membina sebuah Institut Penyelidikan Penyakit Berjangkit di Bandar Enstek di Negeri Sembilan. Akan tetapi kita di Sarawak, kita sudah ada duit sebanyak RM200 juta dan satu *site* pun sudah dikenal pasti, sudah tentu kita akan menjalankan projek ini dengan sebaik-baiknya.

Tuan Yang di-Pertua, seperkara yang juga saya hendak sentuh di sini ialah soal pertahanan di Laut China Selatan, di mana ia menarik perhatian sebagai satu perkembangan geopolitik yang cukup menarik. Akhir-akhir ini adanya satu *exercise* kah atau apakah, di antara negara-negara Australia, *United Kingdom*, Amerika Syarikat... [Ucapan kurang jelas] Rupanya *military pact* ini sudah wujud sejak 70 tahun yang lalu tetapi bagi kita apabila disebut tentang soal pemulihan *submarine* dan sebagainya maka kita rasakan bahawa ia sesuatu perkara yang amat menarik.

Lebih-lebih lagi dengan ancaman yang ada daripada- bukan ancaman, selalunya kapal-kapal dari Negara China selalunya belayar di perairan Sarawak khususnya di Beting Patinggi Ali yang jauhnya ialah 84 kilometer dari Bandar Miri dekat Bandar Bintulu. Pelayaran ini amat membimbangkan kita kerana kita tidak mahu wilayah perairan kita dicerobohi oleh kuasa-kuasa asing.

Jadi, seperkara lagi ialah *Malaysia Agreement 1963* saya menyentuh sedikit, hanya saya minta mencadangkan kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri supaya *Malaysia Agreement* itu dijadikan sebagai satu subjek, sebagai satu *legal subject* yang dipelajari di bawah *Malaysian legal system* oleh institusi pengajian tinggi kita di bawah kursus ataupun di bawah *Law Degree* ataupun *degree* dan diploma. Ini kerana kita mahu bahawa *Malaysia Agreement* itu ia dijadikan sebagai satu subjek supaya *lawyer* kita mahir dengan *the Malaysia Agreement 1963*.

Dengan adanya pengajian ini maka kita harap *Malaysia Agreement* akan menjadi satu yang boleh difahami oleh lebih banyak *lawyer* kita pada suatu masa nanti.

Akhir kata Tuan Yang di-Pertua, saya dengan ini menyokong sepenuhnya Usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Tuan Zaidi bin Haji Suhaili.

Ahli-ahli Yang Berhormat, *alhamdulillah* pada hari ini kita telah memberi ruang kepada 14 orang Ahli-ahli Yang Berhormat untuk membuat perbahasan ke atas Usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong.

Ahli-ahli Yang Berhormat, Mesyuarat Dewan hari ini ditangguhkan sehingga jam 10 pagi, hari Rabu, 6 Oktober 2021. Sekian, terima kasih.

[Dewan ditangguhkan pada pukul 5.34 petang]